

Friedrich Klára

ᠠᠨᠠᠭᠤ ᠬᠤᠷᠠ ᠬᠡᠷᠠ

ROGA HUN KIRÁLY

ᠣᠭᠠ ᠬᠤᠨ ᠬᠢᠷᠠᠯᠢ

Kevéssé ismert részletek
az európai hunok történetéből

Arany cikáda az V. század első feléből, Roga korából, Sáromberkéről (Erdély)

Aranyozott ezüst, karneoldíszes csatok az V. század első feléből, Roga korából, Murgáról (Tolna megye)

Friedrich Klára

ᠠᠨᠠᠭᠠᠨ ᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠭᠤ

ROGA HUN KIRÁLY

ᠣᠷᠠᠭᠠ ᠬᠣᠩ ᠬᠢᠷᠠᠯᠢ

Kevéssé ismert részletek
az európai hunok történetéből

Budapest – 2009

© Friedrich Klára – Szakács Gábor

Kiadó: Szakács Gábor

T.: 403-1086, 06 (30) 431-1281

Villámlevél: szakacs.gabor@interware.hu, szakil@interware.hu

ISBN 978-963-06-6985-6

A kötetet Barta József tervezte,

hívható a (1) 403-3579-es számon.

Nyomdai előkészítés: B'artbox Grafikai Stúdió – Budapest

Nyomás: Regiszter Kiadó és Nyomda Kft. Budapest,

telefon: (1) 400-2166, (1) 400-2167

Tartalom

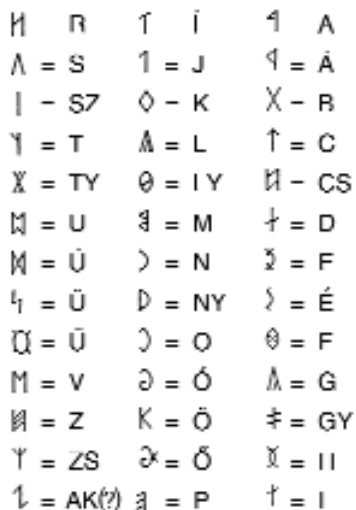
Előszó	5
Roga hun király a gesztákban, krónikákban és történelemkönyvekben	7
Saját írásaim Roga hun királyról	36
A történelmi kor Roga uralkodásának táján	39
A kereszténység és a hunok vallása	41
A hunok igazságot szolgáltatnak	50
Hun szokás volt-e a koponyatorzítás?	52
A hunok írása	55
Roga hun király névváltozatai	62
Kinek a szobra?	69
A Terv és a Szövetség	71
Ozorán temették-e el Roga hun királyt?	75
Roga hun király életművének méltatása	86
Roga utódai: Edikon, Odoaker, Oklan-Telan	90
Szakirodalom	107
A képek forrásai	113
Mellékletek:	
Rovásírás olvasógyakorlat	115
Friedrich Klára és Szakács Gábor előadásai	123
Kiadványaink	124
Terjesztők	125
Könyveink tartalomjegyzéke	126
A Forrai Sándor Rovásíró Kör és honlapja	133

Két rovásírás betűsor

Magyar Adorján ábécéje

*Friedrich Klára ábécéje
Forrai Sándor betűivel*

A rovásírás legfontosabb szabályai:

1. A rovásírást jobbról balra írjuk, mert legtöbb írásemlékünkben így szerepel. Lehet balról jobbra is írni, ám ez nem hagyománykövető. Ebben az esetben meg kell fordítani a betűket.
2. A szavakat szóközökkel választjuk el egymástól. Az írásjelek ugyanazok, mint a latin betűs írásnál.
3. A rovásírásban két fajta K betű használatos. Magyar Adorján szerint az egyik a szó végeire, a másik a szó belsejébe kerül. Forrai Sándor véleménye ezzel szemben az, hogy a két fajta K használatát a mellettük lévő magánhangzók hangrendje dönti el. Friedrich Klára kutatásai szerint rovásémlékeink nem igazolják ezeket a szabályokat. Egyszerűbb, és ezt az egyszerűsítést Forrai Sándor is elfogadta, ha csak a \hat{O} jelet használjuk K-ként. Ugyanis régen nem csak az (e)f, (e)l, (e)m, (e)n, (e)ny, (e)r, (e)s, (e)sz hangoknál ejtették elől az e-t, hanem mindegyik mássalhangzónknál. Tehát (e)b, (e)c, (e)cs... ... (e)k, ennek a jele pedig a \hat{O} .
4. Fontos szabály, hogy rovásírásunkban csak azokat a betűváltozatokat használhatjuk, amelyek valamely régi rovásémlékben megtalálhatók.
5. A rovásbetűk között nincs Q, W, X, Y. Rovásírással így jelöljük őket:

Q=KV pl.	Aquincum:	QNT)TMOA
	Quartz:	WYHMO
W=V pl.	Wesselényi:	TDOAALAM
X=KSZ pl.	taxi:	TIOAY
Y=I pl.	Vörösmarty:	TYHQAALKKM

Előszó

*Valamikor egy zivataros ozorai éjszakán
A repedezett festékű konyhaajtónak dőlve
Hallgattam a mormogó időt
Roga jár kinn, mondta a nagyanyám...*

Roga hun királyról ugyanúgy gyermekkoromban és Ozorán hallottam először, mint a rovásírásról. Nyári szünetek esős napjain Nagyanyám, Gahó Katica míg csutaszárral tüzelve főzte az ebédet a „sparhelyten”, sok mesét mondott Roga királyfiról, aki a viharban nyargal fekete paripáján. Amikor jött a „finánc” a gazdálkodók kis maradék bora, búzája, szalonnája után kutatva, Nagyanyám a Kálvária domb alatt alvó Roga királyt ébresztgette, noszogatta cselekvésre a kommunisták ellen. S itthon Pesten, ha áramszünet volt a téli estéken, körbeültük a vaskályhát, és újból és újból kértem Édesanyámat, mesélje el, hogyan jött elő a hegyből, a Tükörcsösből Roga király a hunjaival 1848 októberében és mentette meg a falut a császári hadaktól. Később Pintér Endre ozorai tanítótól hallottam Rogáról, mint valós történelmi személyről, aki a dunántúli részeket visszaszerezte a rómaiaktól nemzetünknek.

Nem vagyok egyetemen tanult történész, mert szüleim gyermek és ifjúkoromban nem kommunista párttaggyűlésre, hanem a templomba jártak. 1966 és 1969 között három alkalommal jelentkeztem az Eötvös Loránd Tudományegyetemre, de nem nyertem felvételt.

Ennek a tanulmánynak az elkészítésére mégis felbátorított, hogy már általános iskolás korom előtt olvasó ember voltam és olvasmányaim többségét később sem a lányregények, hanem a történelmi és művészettörténeti művek jelentették. Bátorítottak Dümmerth Dezső és Grandpierre K. Endre nagyszerű, tanulságos előadásai, amelyeket Szakács Gáborral együtt látogattunk az 1990-es évek elején. Felhaborítottak és éppen ezért bátorítottak sok egyetemen tanult történész által a magyarságra és elődeire szórt hazugságok és ostobaságok. A családomtól hallott történetek, a magyarság és elődeinek tisztelete pedig valósággal köteleztek ennek a tanulmánynak az elkészítésére.

Írásom tervezésekor három célt tűztem ki magam elé:

Elsősorban bemutatni Roga hun királyt, aki a Krisztus utáni 430-as évek táján újra egyesítette hun uralom alatt a Kárpát-medencét.

Másodsorban annak az új gondolatnak a felvetését, hogy Roga és Attila a vallásszabadság, többek között a manicheus és az ariánus kereszténység szabad vallásgyakorlatának elérése érdekében, és nem a zsákmányszerzés, birodalomnövelés céljából indították hadjárataikat.

Harmadsorban annak a bizonyítása, hogy a hunok Attila halála után nem tűntek el, hanem továbbra is jelentős szerepet játszottak Európa történelmében.

Nézzük akkor ki is volt Roga hun király és mit tudtam meg róla az eltelt évek folyamán.

A Krisztus utáni 375. évben az Európa felé tartó hunok királya Balambér. Egyik utóda Karaton, mellette társkirály Uldin, akinek vezérletével egészen a Tiszáig újra a hunok fennhatósága alá került a Kárpát-medence.

Uldin négy fia : Bendegúz (Mundzuk), Roga, Oktár és Ojbársz. Bendegúz két fia pedig Buda és Attila. Roga tehát Attila nagybátyja.

Mivel a források különböző változatokban említik Roga nevét, a további szövegben vastaggal kiemelem a könnyebb áttekinthetőség érdekében.

Családfáját pedig az első belső borítón találják meg.

Roga hun király a gesztákban, krónikákban és történelemkönyvekben

Priszkosz szónok és bölcsész, görög történetíró az V. században 8 könyvben írta meg a bizánci birodalom történetét, ebből csak töredékek (Fragmenta) maradtak fenn, a 433 és 471 közötti évekről. A 434. év eseményei közt feljegyzi: *„Rugila rex chunorum...moritur”* azaz **Rugila**, a hunok királya meghalt. Priszkosz 448-ban vagy 449-ben követtségben járt Attila udvarában, ekkor Uldin negyedik fia, Roga öccse, Ojbársz még élt. Ezt olvashatjuk Priszkosznál: *„Másnap ismét lakomára hívott Attila, s mint a múlt alkalommal, éppen úgy mentünk el hozzá és mulattunk nála, azzal a különbséggel, hogy most a kereveten mellette nem fia, hanem Oebarsios, atyai nagybátyja ült.”*

Jordanes gót történetíró Getica című munkája 551-ben látott napvilágot, ebben olvashatjuk: *„Ez az Attila pedig Mundzucus atyától született, akinek Octar és Roas a testvérei voltak, ezek, mint mondják, Attila előtt a hatalmat gyakorolták, jóllehet nem teljesen mindazok fölött, mint ő maga...”*

Anonymus az 1200-as évek fordulóján írt gesztájában (Gesta Hungarorum) Rogát nem említi, a honfoglalás előtti időszak történetét röviden foglalja össze, Mágóg és Attila között nem részletezi az uralkodókat.

„Szcitiának első királya Mágóg volt, a Jáfet fia és az a nemzet Mágóg királyról nyerte a magyar nevet. Ennek a királynak az ivadékból sarjadt az igen nevezetes és roppant hatalmú Attila király.”

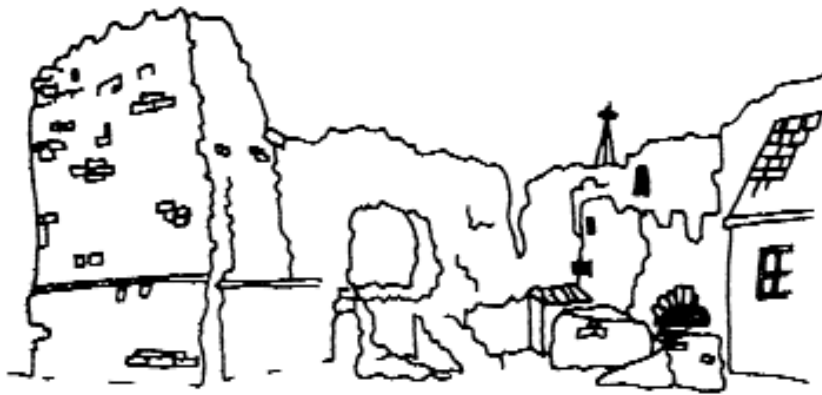
Az ötödik fejezetben olvashatjuk, hogy Pannonia az Athila király földje, akinek ivadékból Álmos vezér, Árpád apja származott. Tehát Anonymusnál is szó esik a hun származásunkról, nem csak Kézai „találta ki”, ahogyan az akadémiai történetírás helytelenül állítja.

Kézai Simon, Kun László udvari papja 1283 táján írt Gesta Hungarorumában, A hunok kapitányai részben ezt olvashatjuk többek között: *„Ezek közül egyik Béla volt, Csele fia a Szemere nemzetségből, testvérei Keve és Kadocsa, mindketten kapitányok voltak. A negyedik kapitány neve Etele volt, ez Bendeguznak volt a fia, testvérei, Rőv és Buda az Érd nemzetségből, mindketten kapitányok voltak.”* Roga neve itt Rőv változatban szerepel.

A tárnokvölgyi (Tawarnucveg) csatáról azt írja, hogy Ditricus (germán) és Macrinus (római) seregei ellen folytatott harcban 125 ezer hun esett el, s ugyanitt Keve kapitányt is megölték, majd szkíta szokás

szerint nagy pompával eltemették bajtársaival együtt, kőoszlopot emeltek fölējük s a helyet azóta Cuweazoának (Kevéháza vagy Keveaszó) nevezik.

Néhány sorral lejjebb olvashatjuk, hogy a zeiselmauri ütközetben (Alsó-Ausztria, a Duna közelében) a hunok ismét összecsaptak Ditricus és Macrinus seregével, ahol 40 ezer hun esett el, ekkor megfutamították a nyugatiakat, Ditricus és Macrinus is odaveszett. De a hunok három híres kapitánya, Béla, **Röv** és Kadocsa sem élte túl az ütközetet.

1. Zeiselmauer romjai

Kálti Márk Képes Krónikája 1350 táján keletkezett, ebben Roga már nincs említve, itt a hunok a következő kapitányokat választották a 373. évben: *„Welét, a Zemein nemzetségbeli Chele fiát, fivéreit Kevét és Kadichát; a Kadar nemzetségbeli Bendekus fiait: Ethelét, Kevét és Budát, aztán elhatározták, hogy a nyugati vidékekre vonulnak.”* (Wele: Kézainál Béla)

Tehát itt már két Keve szerepel, egyikük a Zemény nemzetségből, másikuk az Érd nemzetségből a Kézainál még említett Röv helyén.

A Képes Krónika megismétli Keve elesét a tárnokvölgyi csatában, eltemetését, a kőszobor emelését, s a terület elnevezését Keve Ozoának, azaz Keveaszónak. A Cezumaurnál zajló csatáról így ír: *„Negyvenezer hun pusztult el ebben a csatában, megölték Welát, Kevét és Kadichát is.”* Röv neve az elesettek közül is hiányzik. Ez kizárja, hogy Kálti Márk véletlenül keverte össze Keve és Röv nevét.

Az 1350 táján készült **Pozsonyi Krónika** ezt írja a hunokról: *„...az Úr 328. esztendejében egybegyülekezve maguk közül kapitánynak állították Bélát, a Zemerin nemből született Csele fiát, Gurt és Kadicsát, ennek fivéreit, Etelát, Kevét és Vidát, Bendegúz fiait az Érd nemből és elhatározták, hogy megtámadják a nyugati területeket.”*

A tárnokvölgyi (itt Tavárnukvölgy) ütközetben 105 ezer hun elestéről történik említés, Keve kapitány sírjának területét pedig Keveházának nevezték attól az időtől. Az alemann Detrik neve változatlan, a római Macrinus Matrinra változott. Ceuzmaurban (néhány sorral lejjebb Cesumaur) Bélát, Kevét és Kadicsát ölte meg az ellenség.

Az 1395 után keletkezett **Párizsi Krónika** a Szkítiából az Úr két-századik esztendejében kijött kapitányokat így sorolja: *„Első volt Etele, a második volt Kebuk, a harmadik volt Buda, a negyedik volt hasonlóképpen Kebuk, az ötödik pedig volt Béla, a hatodik pedig volt Kadicsa.”*

Kebuk a valószínűleg Keve nevének elírása. A két csatáról e rövid krónikában nem esik szó.

Thúróczy János (1435-1490) Mátyás király történetírója a Magyarok Krónikájában a Képes Krónikához hasonlóan beszéli el az eseményeket. 373-ban a hunok *„elhatározták, hogy megrohanják a nyugati vidékeket, és ezért vezérekül kapitányokat választottak, tudniillik Bélát, Csele fiát a Zemén nemzetségből, meg ugyaninnen Keve és Kadicsa testvéreket, továbbá Attilát, Kevét és Budát, Bendegúz fiait a Kádár nemzetségből.”*

Az eddigiekhez hasonlóan ír a tárnokvölgyi csatáról, Keve elestéről és az emlékoszlop emeléséről. Zeiselmournál szerint is Béla, Keve és Kadicsa vesztette életét.

Petrus Ransanus nápolyi követ (1428-1492) Thúróczy János Chronica Hungarorumát alapul véve készítette el A magyarok történetének rövid foglalata című művét, kiegészítve azt a korabeli városok ismertetésével. Ransanus szarmatáknak nevezi a szkítákat, akik Hunnus nevű vezérük alatt törtek nyugat felé. *„Az első, aki ezt a nemzetet rábeszélte, hogy elhagyja hazáját – mint abban a könyvben kimutattuk – Hunnus volt, akitől korábban a nemzet a nevét kapta, utána a testvérek, Coctár és **Rhoá**, Munde Zeturus fiai következtek, az ő haláluk után a királyi származású Attila és testvére, Bleda voltak a vezérek, akiknek uralma alatt ez a nemzet a többi európai szarmata ellen bátran és szerencsésen hadat viselt.”*

Az **Attila, Magyarország királya élete és halála** című, 1455 táján keletkezett és több szerző neve alatt terjedő szöveg 1502-ben jelent meg először nyomtatásban. Így kezdődik: *„Mint több kronográfus vélekedik, a hunok, akik avarok is, most pedig magyarok... Azt mondják több királyuk volt, akik közül jelesebbként emlékeznek Szubtárra és Mandlukra, Attilára és Bledára, Mandluk fiaira, akik a sajátjukkal meg nem elégedve veszett dühvel a római birodalom elpusztítására törekedtek... Mandluk, mint egyesek mondják, betegségben,*

mint a legtöbben, a csatározások fáradtsága következtében kiszállt az emberi létből, két fiút hagyva hátra, az idősebb Bledát és a kisebb Attilát, akiket a királyság egy részével fivérének, Szubtárnak a gondjába ajánlott. II. Szubtár király tehát fivére elhunyván, egyedül tartotta a királyságot... De mert fiai nem voltak, fivéréből való unokaöccseit, Bledát és Attilát az egykori római fejedelmek szokása szerint örökbefogadás címén fiaivá és a királyságban társaivá fogadta."

A továbbiakban III. Szubtár hun király germániai és burgundiai csatáiról esik szó, aki aztán a burgundokkal való harcban kard által esik el. Valószínűleg II. Szubtár alatt Roga, III. Szubtár alatt pedig Oktár hun királyok személyét kell értenünk. Hiszen Roga fogadta gondjaiba elhunyt „Mandluk” (Mundzuk, Bendegúz) fiait, Attilát és Budát, továbbá Oktár volt az, aki a burgundokkal vívott harcban esett el. Hogy két személyről van szó, arra utal az is, hogy II. és III. Szubtár királyokról történik említés.

Az 1533-ból származó és rosszindulattal hamisítványnak nevezett **Csíki székely krónikából** való a következő részlet: *„de a nagyobbik fiúnak, Körösnek nem tetszék a Pannon föld, azért haza jöve a fiaival. Ezek voltak: Arad, **Roka**, Jama, Orre, Cseke, Pereny... Esmét Gyula, Ount, Nagy (akitől a Marefalvi Nemzetség a Mare földin.) Esmét Zimány és a fia Magor Biro; azután Zalán, Forro, Roka, Benke és mások sokan, kiknek maradékaik ma is fent vagynak.”* A Zimány és Magor nevek utalnak arra, hogy itt a hun nemzetségekről, vezérekről van szó.

Oláh Miklós főpap és történetíró 1536-ban írta Hungária című művét. Ebben olvashatjuk, hogy amikor a hunok Szkítiában megsohasodtak, vezéreket választottak, akik az új hazába viszik őket. *„...hat vezért választottak ki, olyanokat, akik testi vitézségben és ősi származásban kitűntek övéik közül: Bélát, Kemét, és Kadicsát, Csele fiait a Szemény törzsből, a Kadar törzsből viszont Attilát, Kevét és Budát, Bendegúz fiait... Miután ezeket Szkítiában így elrendezték, otthon hagyták Szkítia őrzésére az így fennmaradó és ily nagy vállalkozásra alkalmatlan népet... majd a vezérek maguk az Úr születésétől számított 373-ban, amikor Nyugaton Valentinianus, Keleten Valens volt a császár, s a római egyház főpapja első Damasus, a mondott hadsereggel elhagyták az Azovi tenger mocsarait, majd legyőzték az alipzuri, alcidzuri, itamari, tuncassi, és boisci népeket, melyek az Azovi tenger partján laktak, a gótokat, kikről az előbb szóltunk, ezt az erős és harcos népet uralmától megfosztották és arra kényszerítették, hogy nekik adót fizessenek.”*

A Magyarország királyainak és vezéreinek genealógiája és nevei című rövid krónika 1556-ig foglalja össze uralkodóinkat, ez

keletkezésének idejére is utal. Első mondatai: *„A hunok első bejövetele Szkítiából Dáciába és Pannoniába hat kapitány alatt az Úr négyszáztizenhetedik esztendejében. Az első kapitány Etele, a második Keve, a harmadik Buda, a negyedik Béla, az ötödik Keve, a hatodik Kadicsa. Az Úr négyszáznegyvenötödik esztendejében Attilát királlyá választották. Attila fiai Aladár, a másik fia Csaba, akik Attila halála után Magyarországról visszamentek Szkítiába.”*

Itt is két Keve kapitány fordul elő. Hogy a krónika összeállítói több forrást használtak, jól mutatja Attila nevének különféle írása. (Etele, Attila) Elismerésre méltó, hogy az összeállítók tiszteletben tartották a források névhasználatát, nem úgy, mint napjainkban, amikor még Anonymust is meghamisítják e név írásánál.

Siegler Mihály A magyarok, az erdélyiek és a szomszédos tartományok történetének kronológiája 1563-ból című művében ezt írja a 373. évről: *„A hunok Szkítiából Pannoniába való első betörése hat vezér vagy kapitány alatt, akik közül 1. Attila, 2. Keme, 3. Buda és ezek Bendegúz fivérei vagy, mint mások mondják, Mundizik fiai a Kádárok nemzetségéből születtek, 4. Béla, a Szomeiák családjából származó Csele fia, 5. Keve, 6. Kadicsa, Béla fivérei.”*

A 401. évről: *„A hunok Keva vezérlete alatt mindnyájuk egyetértésével békén bírák Pannoniát. (Keva és a többi kapitány az elmúlt harcokban odaveszett.)”*

Mivel Pannoniát Roga szerezte vissza a rómaiaktól, feltételezhető, hogy a „Pannoniát bíró” Keva alatt őt kell értenünk, bár ez nem 401-ben történt. Siegler uram vagy forrásai kissé hanyagul bánnak a nevekkel és évszámokkal, például Attila halála nála 457-ben következett be, „miközben részegen és mélyen horkolt.”

Láthatjuk, hogy Roga csupán három helyen szerepel krónikáinkban, Kézainál, Ransanusnál és a Csíki Székely Krónikában. Utalhat ez arra, hogy Kézai még az eltűnt ösgesztát használta, de közrejátszott az is, hogy a XI. században ránk kényszerített gyatra latin betűs írásban magyar nyelvünk 11 vagy 13 hangjára nem volt jel, tehát nem lehetett rendesen lejegyezni neveinket. A hiányzó betűk: TY, GY, NY, LY, SZ, ZS, CS, K, J, Ö, Ü, (Á, É). A másolók is sok hibát ejtettek, például erre Thelegdi János kis rovásírás tankönyve, a Rudimenta Priscæ Hunnorum linguae... 1598-ból. Így lehetett a Rová-ból Reva, majd Keva, végül Keve. A Pozsonyi Krónikában például Budából Vida lett. Mint majd látjuk, Roga nevének eltűnését a Krónikákból Sebestyén Gyula is észreveszi, de csupán egyszerű tollhibának minősíti.

Szekér J. Aloysius teológia tanár és tábori pap először 1790-ben, majd 1808-ban másodszor is kiadta a Magyarok eredete, régi, és mostani magyaroknak nevezetesebb tselekedeteivel együtt című

könyvét. Bendeguzról, Rogáról, Oktárról így ír: „Az néki legnagyobb dítisértire vált (Bendegúznak), hogy olly férjfiat nemzett, a kinek Hadi erejét, és vitézségét semmi régi idő feledékenységgel bé nem fedezheti. Ez Attila volt, a ki mivel gyenge esztendejére nézve, midőn az Attya haldoklana, elégtelen vala olly tágas birodalomnak kormányzására, rendelte, hogy Ohtares, és **Rua** maga két testvérei lennének mind Attilának, mind pedig az Országnak gondviselői, úgy-hogy miglen Attila felnevelkednék, az Országot öszve-kapsolt erővel és akarattal együtt kormányoznák, a kik közül előbb Oktares, aztán Rua meghalván, az ország Attilára, Bende-kutz fiára maradt.”

Ipolyi Arnold püspök a Magyar Mythológia című művében (1854) legalaposabban gyűjtötte egybe hagyományainkat. Később is fogom idézni, itt egyelőre ennyit: „Így jönnek elő az Európába jövő hunok vezérei nevei krónikáiban elől felemlítve: Bele (Kéza: Wela), Keve (Kéza: Cuwe), Kadicha (Kéza: Caducha), Attila (Kéza: Ethela), **Reva** (Kéza: **Reuva**), Buda, Kádár.”

Lukácsy Kristóf szamosújvári plébános a hunok származását az 1870-ben Kolozsváron megjelent, A magyarok őselei, hajdankori nevei és lakhelyei (Eredeti örmény kútfők után) című művében tárgyalja. Itt írja, hogy a hunok, (s így Roga is) a pártus Arsacida (Arszákida) uralkodóházzal állnak rokonságban. „A pártus arsakida királyi hercegek Hun-Scytha fajrokonai királyi udvarában neveltettek... A rómaiak által az országból kiszorított Parthus Arsacida királyok és trónkövetelők Hunmagyar-Scytha véreiknél találtak menedéket és segélyökkel tértek és nyerték vissza trónjukat”.

Amadé Thierry francia tudós sok egykorú forrásra támaszkodó munkáját Attiláról, elődeiről és utódairól Szabó Károly 1865-ös fordításában olvashatjuk, Attila történelme címmel. Komár Gábor 2001-es kiadásában a 48. oldalon találjuk, hogy Oktárt, Attila egyik nagybátyját Subtharnak nevezi a Calanus által szerkesztett XI. századi Attila életrajz. Ebből meríthetett a néhány bekezdéssel feljebb található az *Attila, Magyarország királya élete és halála* című munka, ahol II. és III. Szubtárról olvashatunk, Roga és Oktár cselekedeteit vegyítve.

A továbbiakban így ír Thierry: „Ezen Oktár, akiről most emlékezünk, testvére volt Mundzuknak, Attila atyjának; volt még két testvére, Oibars és **Rof**, kik mint ők, független főnökök voltak. ...Rof különösen fogékony és elhatározott főnök volt. Összeköttetésénél fogva a római patriciussal, Aetiussal, ki nála kezes volt, sikerült neki a császárokra nézve nagyon is alkalmatlan módon beavatkozni Róma belügyeibe. Rof, ki két kézzel látott a dologhoz, a keleti császár II. Theodosiussal 350 font arany évenkénti segélypénzt adatott

magának, mit ő adónak vett, de aminek ez tisztességesebb zsold nevet adott, azért mert Rof, miután elfogadta a római tábornoki kinevezést, a császár tisztje volt, kinek szabadságában állott érdeméhez képest olyan bánásmódot, vagy díjazást követelni, a melyet tetszett; ily gyalázatos okoskodásokkal ügyekezett a byzanti udvar palástolni gyávaságát. Mi a Rof féle római tábornokokat illeti, ezek tudván, hogy legfőbb érdemek rettenteni, ez eszközt, mely mindig a zsold növekedésével járt, bőven fölhasználták. Rof a császárság ellenében elvül követelte fölállíttatni, hogy minden föld és nép, mi a Duna északi partján fekszik, a húnoké, miként a dél a rómaiaké, hogy túl az ő urodalmuk van, melybe semmi más népnek nincs joga avatkozni. Három vagy négy dunántúli nép véd és támadó szövetséget kötött a byzanti udvarral; Rof élénk panaszra fakadt s háborúval fenyegetőzött. Két consulságot viselt férfiút küldtek hozzá magyarázatba ereszkedni, azonban e közben 434 vagy 435-ben Rof meghalt, trónját két unokaöccsének Attilának és Budának hagyván, ezen új királyok fogadták a római követséget.”

Attiláról írja Thierry: „...minden esetre férfiúvá a Duna partjain nőtt, itt tanulta a háborút s beavatva jókor az európai világ eseményeibe itt ismerte meg az ifjú Aetiust, a rómaiak kezését nagybátyjánál, Rof-nál... Attila nem egyébert sietett annyira, mint tette a rómaiak megkötésével a margusi béke által, mint hogy külfoglaltságok nélkül foglalkozhasson a királysága állapotát átváltoztatandó újításokkal. Rofnak igen határozatlan eszméje a hún nemzet jogairól a Dunától északra, az új király fejében roppant rendszerré nőtt, mely nem egyébre irányult, mint egyazon kormány alatt egyesített egyazon akaratnak hódoló húnok által a római birodalom ellenében egy barbár nemzetekből álló birodalmat teremteni, szóval azt tenni északi Európára nézve, mit Róma délre nézve tett.”

Mivel Aetius neve többször megjelenik a forrásokban és jelentős szerepet játszott a hunok történelmében, ide iktatok róla egy tömörített életrajzot a Tolnai Lexikonból: Aetius Flavius a „nyugatrómai birodalom utolsó hőse” 390 táján született. 408 táján néhány évig túszt volt Alarik gót királynál és a hunoknál, akik között sok baráttra tett szert. 434-ben patriciussá és konzullá lett, s mint fővezér 20 évig intézte erős kézzel a birodalom sorsát. Attila hun király, aki jó barátja volt Aetiusnak, később halálos ellenségévé lett, mert Aetius megtagadta tőle Honoria császárlány kezét. III. Valentinianus császár hatalomféltésből 454 szeptember 21-én egy kihallgatás alkalmával leszúrta.

Juhász Vilmostól megtudjuk, hogy Aetius Alsó-Pannoniában született, egy germán eredetű tábornoknak a fia, aki később Afrika helytartója lett.

2. Aetiust
ábrázoló
dombormű

Kiss Magdolnától, Jordanes Geticájának közreadójától még megtudjuk, hogy Aetius és III. Valentiniánus császár 454-ben meggyeztek gyermekeik házasságában, ennek ellenére a császár intrikák hatására meggyilkolta.

Fischer Károly Antal (1842-1926), akitől később még idézek, alapos kutatásokat folytatott a svájci „hun völgy”-ben, Anniviersben, ahol Attila seregéből lemaradt hunok alapítottak településeket. Ma is megtalálhatók a magyar hangzású hun nevek: Bartha, Bond (a Csíki Székely Krónikában is szereplő név), Roga nevéhez hasonlóak pl. Rivaz gróf, Ruaz hegyhát. **Kiszely István**, aki szintén meglátogatta a völgyet, erről szóló könyvében így méltatja Fishert: *„A Val d’Anniviers – németül Eifischthal- első igazi kutatója, aki 1896-ban Zürichben adta ki terjedelmes monográfiáját: Die hunnen im schweizerischen Eifischtale und ihre Nachkommen bis auf die heutige Zeit címmel. Munkája az eifisch völgyiek kutatóinak Szentírása lett, és tulajdonképpen azóta mindenki abból él... annál jobbat még senki sem írt.”* Fischer műve az eltelt 113 év óta sem jelent meg magyarul, Tóth Ákos fiatal kutató jelenleg dolgozik a fordításán, anyagi támogatás nélkül.

A **Ribáry Ferenc** által szerkesztett és részben írt Világtörténelem című 1881-ben megjelent nagy összefoglaló sorozat Attiláról szóló fejezetét **Molnár Antal**-tól olvashatjuk. Ebben Attila elődjéről is megemlékezik. *„Az ötödik század első felében **Rof** volt a leghatalmasabb hun főnök. Tábornoki tiszttel ruházta fel a byzanci udvar s jelentékeny évi segélypénzzel vásárolta meg barátságát. Ő és testvérei uralkodtak a hun törzsek legnagyobb része fölött. Gyermek nélkül halt meg (434-ben) s öccse, Mundzuk két fiára, Attilára és Budára hagyta örökségét.”*

Szentkatolnai Bálint Gábor nyelvtudósunk (1844-1913) A honfoglalás revíziója című, A hún, székely, magyar, besenye, kún kérdés tisztázása alcímű könyvében a következőket olvashatjuk Rogáról a hun nevek elemzése részben:

*„Boisk? Vozsk? **Rowa** idejében az Al-Dunához nyomult nem hunn törzsek egyike...*

Eiszla, Eszla, Iszla hunn nemes, előbb Rowa, később Attila követe... Itimar, a Rowa idejében az Al-Dunához menekült nem hunn törzsek egyike...

Rowa, Rua a hunnok nagy fejedelme 375 körül.”

A Jordanesről írtak között: *„Priscus után eszelte ki, hogy a nagy mocsarakon átkelt Hunnok szélvészfélegként ragadták magukkal a Scythia azon részében lakó Alipzur, Alcidzur, Itamar, Tuncasse, és Boiszk törzseket, mert úgy okoskodott, hogy a Rowa korában az Al-Dunához nyomuló Amilzur, Itamar, Tonószur és Boiszk népek korábban Scythiában kellett, hogy legyenek s vagy ő, vagy a sok másoló Priscus 4 népéből csinált ötöt.”*

A **Pallas Nagy lexikona** Balambérről, Roga nagyapjáról: *„A hunok első ismert királya, akit azonban egyedül csak Jornandes említ. Neve az egyes kéziratokban Balamber majd Balamir alakban maradt fenn... a nevet különben némelyek a gót Valamir névvel veszik egynek, s azon nevek közé sorolják, aligha jogosan, melyeket a hunok a gótoktól vettek át. Balamber vezénylete alatt keltek át a hunok 374-ben a Volgán... Rövid idő leforgása alatt Balambér a Volgától az Al-Dunáig mindent meghódított s az Al-Duna mellékén ültette fel sátorát. További tetteiről nincsenek adataink.”*

*„**Roas** vagy **Rua**, **Rugha** vagy **Rugila** Mundzukkal, Optarral, Oibarsszal együtt az V. század első felében a hunnok királya volt. Testvérei közül ő vált ki leginkább... Még 423 előtt összebarátkozott a hunnoknál kezesül lévő Aetiusszal, az utolsó római hőssel, kinek kívánsága szerint utóbb 60.000 hunnal segítette Johannest, hogy Valentiniánus ellenében a nyugatrómai trónra emelje... 433-ban a már Pannoniában is letelepedett hunnok Aetius kérelmére ismét megjelennek Itáliában, hogy kierőszakolják számára a patriciatust...*

Roas háborúval fenyegette a keleti császárt, ha Mama és Atakám királyok szökevény fiait ki nem adják. Az alkudozások közben azonban 433 és 435 között meghalt.”

Az e sorok alatt olvasható idézet Ziegler Gézától származik, akit **Gárdonyi Géza** néven ismer a széles olvasóközönség. Láthatatlan ember című, Attila királyunk korában játszódó regényéből idézek, amelyet 1901 nyarán kezdett folytatásokban közölni a Pesti Hírlap. A táltos által felsorolt nevek között van azé, akiről e tanulmány íródott, Roga hun királyé, itt Rof változatban, ami azt jelzi, hogy fő forrása Thierry munkája volt.

*„Hunok árnyékai! Jertek elő! Balambér apánk! Megyer vitéz! Tárkány főpap! Decse! Verbőc! Bodor! Csalán! Buda! **Rof!** Szudár! Zaáp! Madocsa! Makó! Balogh! Géza! Tarcsa! Kalocsa! Magócs! Vitézek vitézei, mi szeretteink! Tűzből, vízből, égből, földből gyertek elő! Gyertek, mint az alvó lehelete! Gyertek, mint a hegyi fákról foszladozó felhő! Gyertek, mint az éjben lengő árnyék! Gyertek elő, segítsenek minket!”*

Götz László hívta fel a figyelmet arra, hogy Gárdonyi hagyatékában talált jegyzeteket, amelyek a regény végén voltak olvashatók, az 1979 utáni kiadásokból ki kellett hagyni. Hogy miért azt a 86. oldalon megtudják.

Szilágyi Sándor fordítása Priszkosz töredékeiből 1904-ben jelent meg, az ehhez fűzött bevezetése és magyarázatai között találjuk a következőket, tömörítve: **Rhuas** évi 350 font aranyat kapott II. Theodosiustól, mint címzetes tábornagy. 435 táján Rhuas háborúval fenyegetőzött a kelet római birodalom lázító tevékenysége miatt, amelyet közös határuknál fejtett ki. Szilágyi a római császárokról:

„Míg úgy a kelet, mint a nyugat-római birodalomban tehetetlen, léha császárok uralkodtak, Attila hún (így!) király hatalma egyre növekedett.”

Sebestyén Gyula 1904-ben megjelent, A magyar honfoglalás mondái című művében, Kézai idézése után így ír: *„Ebből a részletesen megrajzolt hun történetből a magyar szerző rendelkezésére álló világhírnépek csak annyit tudtak, hogy Attila (Ethela, Ethele) Mundzuchus (Bendakuz) fia volt, hogy előtte atyjának két testvére, Oktar és **Roas** uralkodtak, vele pedig testvére Bleda (Buda) osztotta meg kezdetben az uralmat. Ezt a keveset pedig a külföldi szerzők Jordanestől tudták, aki viszont bevallotta, hogy ismereteit Priscos Rhetor görög följegyzéseiből merítette. A latin népek hun mondája csak Attila nevét ismeri, a germánokéban is csak Etzel, Atli (Ethele, Attila) és testvére Blöbel, (Blödelin, Blodlin) Bleda szerepel... A krónikás (Kézai) jóhiszeműségében később egyetlen utódja sem kételkedett.*

Az a későbbi csekély változtatás, hogy az 1358-i Bécsi Képes Krónika s utána század végén készült Dubniczi Krónika **Reuwa** helyett egy másik Bélát szerepeltet, az Érd nemzetség helyére pedig az alább ismét előforduló Kádár nemzetség nevét teszi, közönséges tollhibának tekinthető.”

A kutatás Sebestyén Gyula óta több latin, görög és más ókori szerzőt ismert meg, akik a hunokról és királyaikról tudósítanak, például Olympiodoros Karatonról.

Sebestyén, noha a magyar-hun monda névtárát „együgyűnek” nevezi, kénytelen elismerni, hogy ezeket „a hun-magyar azonosság hitével áthatott naív (!) néphagyománynak kell tulajdonítanunk. Mert ha krónikásunkat nem feszélyezték volna a köztudatban élő nevek, akkor Jordanes szövegéből egyszerűen átvette volna Mundzuchus, **Roas**, Attila és Bleda nevét... Így azonban nem csak a főttebb tárgyalt nevek lettek magyarok, hanem magyarrá lett Bendakuz (Bendekuz), **Reuwa** (Rewa), Ethela (Ethele) és Buda neve is.”

Constantin Diclescu a Die Gepiden című művében 418-ra teszi **Ruas** uralkodásának kezdetét, amikor a hunok főhadiszállását a Tisza mellé helyezte.

Juhász Vilmos (1899-1967) Nagy hódítók című könyvében A hunok és a népvándorlás korabeli germán népek inváziói fejezetben olvashatjuk a következőt: „A Kárpát-medencében a Dunától keletre Uldin hún regulus, vagyis alkirály uralkodik. Uldin a Duna-Tisza közt tanyázó hún törzs feje lehetett, tehát azé a törzsé, amely szálláshelyét legnyugatabbra ütötte fel és a nagyfejedelem hatalmának rovására a meghódolt germán világ nagy részén gyakorolt fennhatóságot. 430 körül két testvér, Oktar és **Ruga** osztotta meg egymással a nagyfejedelmi trónt... Rugának és Oktárnak sikerült megtörnie a törzsi fejedelmek önállóságát és az ő rovásukra megerősíteni a nagyfejedelmi hatalmat... Ruga birodalmának súlypontja a nagy pusztán volt, a Duna és a Don között elterülő hatalmas területen.

A nyugatrómai birodalommal való együttműködés idején, Oktar és Ruga uralkodása alatt a megerősödött központi hatalom irányítása mellett a húnok egész Germániát leigázták... Ruga, a Donon inneni nyugati hún birodalom ura, szívesen fogadta a római politika hún barát törekvéseit... Ruga, Attila nagybátyja is nyugodtan tűrte, hogy hún csapatok zsoldos szolgálatot teljesítsenek a két császár hadseregében. A hún nagykirályok addig nem is gondolhattak Róma megszerzésére, amíg egész Germániát meg nem hódoltatják... Ruga, nyugati hún nagykirály unokaöccsét, Attilát küldte a hún-római együttműködés megpecsételésére túszerként Honorius ravennai udvarába. Cserébe a hasonló korú, pannoniai nemes családból származó Aetius, fiatal patricius jött a hún táborba, aki néhány év múlva

visszatért Ravennába, de továbbra is szoros kapcsolatot tartott fenn Rugával... Ruga hatvanezer hún lovast küldött Aetiusnak és trónjelöltjének, Johannesnek megsegítésére... Ruga gyermektelen, és ezért unokaöccsei, Bléda és Attila a trón várományosai... Ruga és Oktár halála után Bléda teljesen Ruga nyugat-római politikáját folytatja... Aetius továbbra is közvetítő a hun nagykirály udvara és Ravenna között... Aetius számításait keresztelte, amikor a fiatal hún (Attila) a legmagasabbra emelkedett, magasabbra, mint elődei, mert Rugát sokkal könnyebb volt kezelni, mint utódját, akinek a szándékait oly nehezen tudta kiismerni és aki kizárólag a saját áttekinthetetlen céljai után indult..."

A **Németh Gyula** által szerkesztett és 1940-ben megjelent Attila és hunjai címet viselő könyvben **Váczy Péter** az egyik társszerző. Tőle olvashatjuk: „Az első név szerint ismert európai hun fejedelem Balamber. Ő volt az, aki a hunokat a gótok ellen vezette (373-375 körül). A következő hun király akiről hallunk, Uldin (400). De ő csupán regulus, a nyugati hun szárny vezére s talán nem is tartozott az uralkodó dinasztiához. Karatonról már biztosan tudjuk, hogy az egész hun törzsszövetség élén állott. Nevét egyedül Olympiodoros jegyezte fel a 412 körüli eseményekkel kapcsolatban. Oktar és **Ruga** (Rua) Attila atyjának Mundzsuknak voltak a testvérei, ők tehát kétségtelenül a nagyfejedelem nemzetségéhez tartoztak. Attilának még egy másik nagybátyjáról is van tudomásunk. Ezt Ajbarsnak, vagyis Holdpárducnak nevezték.”

„és amikor a ravennai udvar a becsvágyó magister utriusque militiae-t (Aetiust, a katonai főparancsnokot) elmozdította állásából, nem sokat habozott, hanem Ruga hun fejedelemhez menekült”... A hunok Oktar és Ruga idejében már elérik terjeszkedésük legnyugatibb pontját, az Északi-tengert, s Ruga az, aki Aetiustól megszerzi Pannoniát. Így hát Attilának tulajdonképpen már nem akadt sok küzdenivalója a barbár világban, figyelmét ezért inkább a római impérium felé irányította. Az európai hun birodalom alapjait nem ő, hanem közvetlen elődei rakták le.”

Szász Béla A húnok története, Attila nagykirály című műve a legalaposabb, mindazt, amit 1943-ig, a könyv megjelenéséig tudni lehetett a hunokról, tartalmazza. És még valamit: a hazaszeretetet. Nagyszerűen egészíti ki az eltelt ötvenegy év után **Bakay Kornél** bevezető tanulmánya, jegyzetei, forrás és irodalomjegyzéke.

Szász Béla külön fejezetben mutatja be Roga uralkodásának időszakát. Innen idézek néhány részletet: „A 422. évi balkáni betörésükből (a hunokéból) arra lehet következtetni, hogy új király került a hún állam élére, a tetterős Rua főkirály személyében, aki valószínűleg Uldin fia volt és Karaton halála, valamint bátyjának Mundzsuknak korai elhalálása következtében került a húnok élére.”

Még apja, Uldin udvarából ismeri Aetiust, aki később egy politikai vállalkozásához segítségét kéri. Rua 60 ezer fős sereggel és személyes vezérletével támogatja Aetiust, majd miután ez üldözötté válik a római udvarban, Ruához menekül. *„Rua főkirály, a régi bajtárs, mint régi szövetségest fogadja és sereg élén római földre küldi ki. Rua támogatásának köszönhetően Aetius több mint húsz éven át a nyugatrómai birodalom csaknem teljhatalmú fővezére marad. Ennek a katonai és diplomáciai támogatásnak eredményeképpen kerül vissza Pannonia a hunokhoz... Rua és a húnság Pannoniáért tekintélyes véráldozatot fizetett, de ezen áldozatok ellenében nemcsak ezen területek legitim birtoklását biztosította, hanem egyúttal szabad kezet is nyert nyugat és pedig elsősorban Germánia felé az ottlakó germán népekkel szemben...”*

A továbbiakban ismét Szász Bélától idézek: *„Rua utóda nem mint a régi hún államjog megkívánta, idősebb öccse Oktár, vagy ha ez esetleg életben nem volt, a kétségtelenül élő Ojbársz, sem pedig a primogenitúra elve alapján, elhunyt legidősebb bátyjának (Bendeguz) elsőszülött fia Buda, hanem Buda és Attila együttesen lettek. Az új királyok a legnagyobb valószínűség szerint Uldin unokái és a honalapító Balambér dédunokái voltak... Rua és az ő tettei (Attiláé) között levő nagy hasonlóság arra mutat, hogy nagybátyja maradandó hatást gyakorolt rá. Rua úgy erőteljes fellépésével, céltudatosságával, mint erős diplomáciai érzékével méltó elődje Attilának, valósággal azt a szerepet tölti be mellette, mint Philippos Nagy Sándor mellett. A hún udvarnál növekedő és már Rua uralma alatt férfivá idősödő Attila minden bizonnyal részt vett Rua valamennyi hadjáratában, így megfordult a Balkánon, majd Itáliában, megismerte a hatalmas kiterjedésű hun birodalom népeit, vezetőit, szokásait, majd személyes tapasztalatok révén mély betekintést nyert a római birodalom belső ügyeibe is, megismerkedett a hún udvarban kétszer is segélyt kérő Aetiussal... A világbirodalom nem követel nagyobb terheket és nem nyomja el jobban a népi erőket, mint az a káosz, amely Attilát és Ruát Európa északi felében megelőzte s amely őket Attila halála után követte.”*

„Bármilyen kevés adat is álljon rendelkezésünkre, abból is kitűnik, hogy Rua kiváló uralkodó volt, Attilának méltó elődje. Uralkodása alatt a hún birodalom kifelé nem csak hogy konszolidálódott, hanem csaknem elérte legnagyobb kiterjedését és egyúttal nagy nemzetközi tekintélyre tett szert. Beavatkozásai a nyugatrómai belzavarokba, fellépése Theodosius ellen, egyformán azt bizonyítja, hogy hatalmas és kiválóan szervezett hadsereg állt rendelkezésére.”

„...bizonyos az a feltevés, hogy a hún birodalom már alatta (Roga alatt) elérte azt a kiterjedését, mint amekkorát Attila uralkodása

során láttunk, vagyis a nagy szarmáta síkságtól Germánia szívéig nyúlt el. Igen valószínű, hogy már az ő idejében a hun nagyhatalom középpontja a Duna-Tisza közén volt, súllyal nyugat és dél felé a mediterrán világ irányában, úgyhogy Rua valószínűleg lépcső volt Attila számára a világhatalomhoz... Rua, éppúgy mint Attila nem kereste a véres háborúkat, inkább arra törekedett, hogy sikeres diplomáciával elérje áldozatok nélkül ugyanazt az eredményt és valóban hatalma és tekintélye nagy volt.”

Edward Thompson A hunok című könyve 1948-ban jelent meg Londonban. A hunokról szóló kiadványokat áttekintve, nem csak ismeretekben kapunk tőle nagyon sokat, hanem ez az angol tudós sok „magyar” kutatónál tisztességesebben ír a hunokról. Emiatt támadások is érték, elsősorban olyan „magyar” szerzők részéről, akik tagadják a szkíta-hun-avar-magyar folytonosságot. Valószínűleg ezért kellett Thompson könyvére éppen 55 évet várniuk a magyar olvasóknak! Nézzünk akkor néhány idézetet Rogáról: *„Kiessling például azt állítja, hogy a 4. század hetvenes éveitől létezik egy, a Kárpátoktól a Donig terjedő Hun Birodalom, amelynek politikai egységét Uldin stabilizálta, s akit Oktar (Uptar), majd **Ruga** és végül Bleda, valamint Attila követett. Ez a hipotézis azonban kevésbé valószínű. Miután a gótokat leigázták, nincs okunk feltételezni, hogy a hunok megtartották politikai egységüket abban a formában, ahogyan azt létrehozták... Arra a következtetésre juthatunk tehát, hogy Uldin, Donat(us) és a többiek konföderációja között vajmi kevés összefüggés volt, és ez így is maradt egészen 420-ig, amikor is a szövetség Ruga vezetésével valóban megvalósult.”*

Thompson említ egy Donat(us) nevű hun királyt, akit Karaton követett az uralkodásban. Más szerzők követként határozzák meg Dunat(us) személyét. E bizonytalanság onnan ered, hogy Olympiodoros leírása a hunoknál tett 412-es követjárásáról csak töredékekben maradt fenn. Annyi bizonyos, hogy Donat(us)t a rómaiak meggyilkolták, és hun származású lehetett, mert haláláért Karaton erősen vádolja II. Theodosius császárt. A szakirodalmamban megjelenő szerzők közül Székér J. Aloysius, Szász Béla és Edward Thompson írnak az esetről röviden.

Thompson írja Roga haláláról: *„A 434-es hadjárat előestéjén a hun vezér hirtelen meghalt. Halála nagy megkönnyebbülést hozott a keletrómaiak számára, akiket teljesen megrémített Ruga háborús készülődése. Proklosz pátriárka hálaadó imát mondott, amikor a hír megérkezett, Ezékiel könyvének 38. 2. és 22. verséből idézve... Az érsek nagy dicséretet kapott Ezékiel szavainak interpretációjáért... de az emberek elbizonytalanodtak az események pontos sorrendjét illetően. Úgy vélték, hogy már a támadásra vártak, amikor Proklosz megnyugtatta őket, Isten hamarosan kinyilvánítja azt a szándékát,*

hogy Rugát elpusztítsa egy villámcsapás által, embereit pedig tűzzel és kénkövel, amelyek az égből hullanak alá.”

Thompson két görög és egy etióp forrás alapján foglalja össze, hogy *„amikor Ruga támadásra készült a Keletrómai Birodalom ellen, Isten elpusztította őt és követőit az Ezeiel könyve 38. részének 2. és 22. versében foglaltak szerint.”*

Azt is mondhatjuk tehát az olvasottak alapján, hogy Roga hun nagykirályt ószövetségi erők gyilkolták meg, a bizánci birodalom óhaját teljesítve.

Franz Altheim az Attila und die Hunnen című könyvében úgy írja, hogy Karatont és Uldint Rua követte, aki mellett társuralkodóként, kagánként fiatalabb testvérei Mundiuch és Oktár állottak. Mundiuch-Mundzuk-Bendegúz tehát Altheimnél Roga öccse.

Fettich Nándor A szeged-nagyszéksósi hun fejedelmi sírlelet című könyvének előszavát **Harmatta János** írta. Nála olvashatjuk: *„...a hunok nagyobb tömegben való megtelepedése Magyarországon 425 körül következhetett be... ugyanebben az esztendőben megy végbe a hun törzsek szorosabb összefogásának, a hun törzsszövetségnek megalakulása. Ennek vezetését Attila két nagybátyja, **Ruga** és Uptar szerezte meg magának. Ők voltak azok, akik a hun törzsek legnagyobb részét uralmuk alatt egyesítették, ennek a törzsszövetségnek a megnövekedett erejével egész sor újabb népet hajtottak hun uralom alá, s birodalmuk határát egészen a Rajnáig kiterjesztették.”*

Fehér Mátyás Jenő A korai avar kagánok című munkájában írja: *„Az Attila előtti időkben tudott dolog, hogy a hunok elsőgenerációs vezetője 375 táján Rogas, Ruga vagy Rugila volt. (A névváltozatok Jordanes következtelen írásmódjának köszönhető!)”*

A hunok és az avarok birodalmának folytonosságát bizonyító könyvben egy új gondolat jelenik meg Roga és Attila utódainak tárgyalásakor: feltételezi, hogy Roga nem gyermektelenül halt meg, mint ahogy az Attila Magyarország királya élete és halála című XV. századi szövegben, valamint Molnár Antalnál és Juhász Vilmosnál olvastuk, hanem Edikon, akiről Priszkosz, mint Attila követéről emlékezik meg, Roga fia. Erről később, Roga utódainál.

A Magyar Nemzeti Múzeum kiállításvezetője 1970 táján kerülhetett kiadásra, címe: Magyarország népeinek története az őskortól a honfoglalásig. A népvándorlás-kori részt írta: Kiss Attila és Sz. Garam Éva. Ebben olvashatjuk: *„Pannoniát 433-ban a Nyugatrómai Birodalom szerződéssel adta át a hunoknak. Ezzel szűnt meg a négyszáz éves római uralom Pannoniában, s az egész Kárpát-medence rövid időre a hun birodalom része lett.”*

Dümmerth Dezső Az Árpádok nyomában című könyvében találunk egy családfát, amelyben Roga, (Dümmerthnél **Ruga**) is szerepel. Az ősapa T'uo-man ázsiai hun uralkodó, aki a Krisztus előtti III. században élt. Fia Mao-tun, a hun birodalomalapító, Kr. e. 207-174-ig uralkodott. A következő, akiről említés történik, az Európa felé tartó hunok fejedelme, Avitochol (Kr. e. 153). Dümmerth ez után Balambérig (Kr. u. 375) nem ad meg neveket. Szerinte Balambér fia Oktár, Ruga és Mundzuk (Bendegúz), de jelzi mellettük Aj Bars és Karaton fejedelmet is. Továbbá ezt írja a hunokról: *„A leigázott népeket nem forgatják ki szokásaikból, életmódjukból, ha nem állnak ellent, vagy legelőik miatt nincs feltétlenül szükségük területükre. A gótokat is úgy hajtják uralmuk alá, hogy azok saját viszonyaik, saját dinasztiajuk alatt élhetnek tovább... Így özönlenek rajtuk keresztül továbbra is nyugatra és az V. század elején már övék a Kárpát-medence... Oktár (430) és Ruga (meghalt 434) már itt székelnek megerősödött nagyfejedelmi hatalommal.”*

Szilvay Gyula A magyar és testvérnépek őstörténete című, San Francisco-ban 1984-ben kiadott művét, ahogyan ő írja, Cholnoky Jenő kolozsvári egyetemi tanár előadásai nyomán készítette el. 1920-1925 között magánszorgalomból állandó hallgatója volt Cholnoky Jenő előadásainak, amelyet a Budapesti Egyetem bölcsészeti fakultásán, a Gólyavárban tartott. Szilvay Gyula könyvét Radics Gézától kaptam és azért örültem meg neki, mert Édesapám is látogatta ezeket az előadásokat, amikor gyerekkoromban Cholnoky Afrika című könyvének képeit nézegettük, akkor beszélt erről. Szilvay Rogáról így ír: *„**Rua** ...hatalmas és tekintélyes uralkodó volt, méltó elődje az utána következő Atilának. Helyes politikájával nemcsak hogy biztosította Pannónia jogos birtoklását, hanem konszolidálta a Birodalom belső életét, amit a történelem méltán nevez Középeurópai Hún Birodalomnak, aminek területe lényegesen nagyobb volt, mint Balambér és Uldin alatt... Rua főkirály 433-ban bekövetkezett halála után a régi hun államjogtól eltérően nem fiai Oktár és Ojbársz, hanem idősebb bátyjának, Mundzuknak két fia, Buda és Atila lett a hunok főkirálya.”* A hun nevek tárgyalásánál olvashatjuk Rua főkirály neveit: *„Priscos szerint: Rouas; Jordanes szerint: Roas; Theodoretos szerint: Roilas; a gótok szerint: Ruga, Rugo, Rugila.”* Szilvaynál egy lezármazási névsort is találunk, amely néhány névben különbözik a krónikásainknál olvasottaktól és feltűnik a Röt név, amely másutt nem szerepel, valószínűleg Rogát jelenti: *„Hunor, Bor, Dama, Hajár, Belár, Kádár, Otmár, Tárkán, Bondofor, Bököm, Csanád, Röt, Benter, Mike, Miske, Ompád, Kulcsu, Levente, Reél, Zumur, Zombor, Balog, Bulau, Zoltán, Berend, Kadosa, Opus, Ete, Szemén, Torda.”* Szilvay is megjegyzi, hogy a nevek szinte a felismerhetetlenségig eltorzítottak.

Balás Gábor A székelyek nyomában című könyvében olvasható:

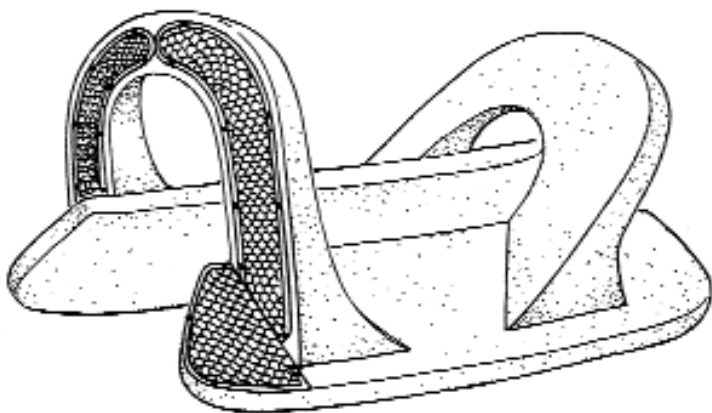
*„Visszakanyarodva az európai hun birodalomhoz, úgy tűnik, hogy 412 körül Karaton lehetett nagykirálya, majd őt Oktár és **Ruga** követte, akiknek sorsa 430-ig illetve 434-ig hagyott nyomot. Ezek testvérének látszik Mundzuk, aki Etele apja volt.”*

Padányi Viktor Dentu-Magyararia című könyvében olvashatjuk: *„Charatont a tanhuk trónján **Richa** (**Rika?**, **Rok?**, **Ruga?**, **Rua?**) követi 434-ig, Uldint pedig a horkák rendjén előbb idősebbik fia, Bengyeg (Mundzsuk? Bendeg-úz?).”*

Padányi szerint a nagyobbik király, a főkirály tisztségének neve: tanhu, a kisebbiké, a hadseregparancsnoké pedig a horka. A tanhu a császári méltóságnak felel meg és Padányi joggal kifogásolja Váczy Péternél, hogy a kis germán törzsfők nevéhez mindig hozzáragasztja a „király” titulust, míg a hun tanhukat csupán fejedelmeknek nevezi. Padányi a nevek elemzésének segítségével arra a feltételezésre jut, hogy esetleg Charaton, azaz Kara tanhu és Richa (Roga) ugyanaz a személy. Ugyanígy gondolkodik Uptar (Oktar) és Buda esetében is, akiket egy személynek feltételez. Padányi az évszámokat is pontosítja: *„Balambér neve először 373-ban, Uldiné 27 évvel később, 400-ban bukkan fel a kútfőkben s pályáját nem kezdheti, mint nagyapa, hisz fiatal embernek kell lennie és még fia is (Bengyeg-ur, Mundzsuk) csak gyermek lehet ez időben, 400 körül.”* Attila nagyapja Uldin horka, azaz a kisebbik király 390 táján kezdi pályáját. *„Mivel elsőszülött fia Bengyeg, körülbelül ugyanebben az időben született és ahhoz, hogy házasságot kössön és apává legyen, legalább 16-18 évesnek kellett lennie, Attila születési évét nem lehet 415-416-nál korábbra tennünk.”*

Időrendben a következő szerző **Bóna István**, akinek A hunok és nagykirályaik című, 1993-ban megjelent könyvében, A nagyhatalom. Ruga és Bleda kora című fejezetben olvashatjuk: 422-ben *„Ruga nagykirály – kihasználva a római haderő távollétét – pusztítva betört Thráciába. Mivel másik sikeresen befejezett keletrómai háborúról Ruga életében nem tudunk, nyilván az ezt lezáró békekötésben sikerült Rugának a hun nagykirályok közül elsőként elérnie, hogy a keletrómai kormányzat évi 350 font arany tributummal váltotta meg a békét... Ezzel indult meg az a keletrómai aranyfolyam a hunokhoz (424), amely a régészeti leletekben oly káprázatosan tündöklő aranykort megteremtette.”*

Bóna István könyvéből egy erőteljesebb, harciasabb Budát ismerhetünk meg: *„Bleda méltó unokaöccse volt Rugának, villámgyorsan felmérte a helyzetet. Csapataival megrohanta és elfoglalta az utolsó keletrómai erődöt, Castra Constantiát.”* (Miközben a keletrómaiak a perzsák ellen összpontosították hadaikat.)

3. A pécs-
üszögpusztai
hun nyereg

A Bóna István által szerkesztett *Hunok-gepidák-longobardok* című könyvből megtudjuk, hogy „Ruga a hunok nagykirálya 422 és 434 között. Neve a görög nyelvű, forrásokban Roa(s), Rua(s), gót becéző formában Rugila. Ruga helyezi át a hun főhatalom súlypontját, a „jobbszárnyat” a Pontus vidékéről a Duna vidékre. Feltűnésekor Thráciára támad, (422-423) majd a háborút követő, részleteiben nem ismert békeszerződésben először sikerült elérnie, hogy a keletrómaiak évi 350 font (libra) arany béke-tributumot fizessenek a hunoknak. 424-425-ben főerőivel már a Tisza vidékén állomásozik... öccse Oktar/Uptar (Öktár-Erős, Hatalmas) vezetésével a hun birodalom határait egészen a Rajnáig igyekszik kiterjeszteni. 433-434-ben hatalomra segíti a megbuktatott Aetiust, aki a Rómában kötött barátsági szerződésben átengedi Rugának Pannonia Primat és Valeriát. 434-ben hadjáratot indít a kelet-római birodalom ellen, eközben éri a halál. A hadjáratot sikeresen lezáró békét már utódai, Bleda és Attila kötik meg 435-ben. Valószínűleg Ruga idejében kezd kiépülni a központi ordu, Bleda és Attila későbbi székhelye.”

Mivel egy libra az 327 gramm, ez az adó évente 114 és fél kiló aranyat jelentett, ennek segítségével Ruga megszilárdította a Kárpát-medencei hun állam gazdaságát és megerősítette hadseregét.

Götz László Keleten kél a Nap című könyvéből megtudjuk, hogy a „germanocentrikus történetírás, de főleg a filológia, igen sokszor olyan népvándorláskori neveket is gót vagy egyéb germán neveknek könyvel el, amelyekről a rendelkezésre álló adatokból, körülményekből józan ésszel világosan megállapítható, hogy csakis hun nevek lehettek. Edekon, valamint fiai bizonyíthatóan hunok voltak, sőt Edekon egyenesen a hun királyi család tagja volt, Attila unokaöccse. Apja vagy nagyapja a forrásokban **Rua**, **Rova**, vagy **Ruga**, **Roga** hangalakban szereplő hun király volt, Attila nagybátyja: de genere Roga (vagy Rova) – írja Priszkosz Edekonról”.

Götz László fontos tényre hívja fel a figyelmünket: *„Az állítólagos római győzelem Katalaunumnál minden valószínűség szerint hazugság... a csataleírás szöveganalízise megmutatta, hogy Jordanes majdnem szószerint Herodotost másolta le, mégpedig a salamisí csata leírását (Altheim nyomán).”*

Bakay Kornél Kik vagyunk, honnan jöttünk című könyvében olvasható, hogy *„A világnak ekkor négy nagyhatalma volt: Kína, a szászanida Irán, a római birodalom és a húnok nagy királya. Név szerint ismerjük néhányukat: Balambért, Uldint, Karatont, Oktárt, **Rugát**, Blédát és Atillát. A húnokkal számos történetíró foglalkozott, de közöttük személyesen csak kettő járt: 412/413-ban Honorius császár követeként Olympiodórosz Karaton királynál, 448-ban pedig II. Theodosius császár követeként Maximinosz és Priszkosz rhétor Atillánál...”*

Az Őstörténetünk régészeti forrásai-ban (I. kötet) Bakay Kornél Kézait idézi a cezunmauri csatában elesett Wela, **Rewa** és Caducha kapitányok sírjának helyszínével, Cuwe Azoával kapcsolatban, amelyet, mint feljebb láttuk többen Keveaszóval azonosítanak. Felteszi a kérdést. *„De ennek alapján kereshetjük-e joggal Atilla sírját a Kárpát-medencében? Azt hiszem: nem. A hún nagykirályok hatalmas sírhalmai a birodalom központi területein, a királyi temetőekben kere sendők, messze keleten.”*

Csomor Lajos Lukácsy Kristóf alapján a pártus Arszákida uralkodóházból vezeti le Balambér és utódai, ebből következően Roga származását is, ez az Őfelsége, a Magyar Szent Korona című könyvében olvasható bővebben. Nagy Arszák Krisztus előtt 260 táján alapította a pártus birodalmat.

1996-ban adta ki újra Nyers Csaba **Huszka József** nagyszerű művét, a Turáni Magyar Ornamentikát, amely először 1930-ban jelent meg. Ebben olvashatjuk: *„A 93-ban szétvert hunnok az Oxus mentén végighaladva, 395-ben jelennek meg Európa keletén **Rua** (**Rugila**) király vezérlete alatt, aki tehát az Ural folyótól egész Kaszmírig parancsolt (434 Kr.u.). Rugila európai utóda, Attila nem ura a jüehtik vagy fehérhunnoknak, miért is azt kell hinnünk, hogy az északi hunnokból való kidaríták elmerültek a fehérhunnokban, vagy jétákban.”*

Badiny Jós Ferenc írja az Igaz történelmünk vezérfonala Árpádig című könyvében: *„Aetiust még Attila uralkodása előtt **Ruga** hun nagykirály kétszer is megsegítette a gótok ellen, és hun csapatok élén foglalta vissza a gótoktól Galliát és Burgundiát. A segítség fejében azonban Ruga véglegesen bekebelezte a Hun Birodalomba*

Pannoniát és Valeriát.” Forrása Franz Altheim: Attila und die Hunnen című munkája, amely 1951-ben jelent meg.

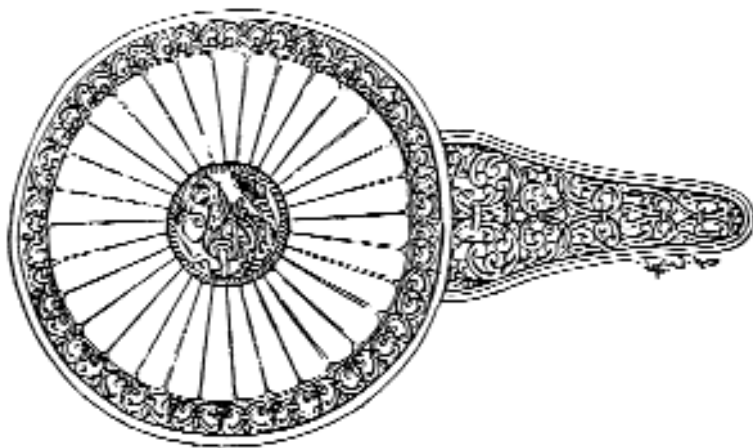
A 408. oldalon a kárpát-medencei hun uralkodókat így sorolja: „Uldin (383-412) Ruga, Oktár, Bendeguz (Mundzuk), Atilla (433-453)”.

Sebestyén László-tól olvashatjuk a Kézai Simon védelmében című könyvében: *„Attila azonban már nem törzsi fejedelem volt, hanem ...egyeduralkodó. Nem így még elődei, Balamber és Karaton, vagy a 400-ban egyenesen fejedelemnek (regulusnak) titulált nagyapja, Uldin. Ugyanígy a már inkább nagyfejedelmi hatalmú apai nagybátyjai, mint Oktár, vagy az őt éppen közvetlenül megelőző **Rof (Roas, Ruga)**... Attila emelkedésének folyamata úgy mehetett végbe, ...hogyan ősei már a IV. század végén megszerezték a törzsfői hatalmat. A nagybáty Rof (Ruga) alatt emelkedhettek ki a többi hun törzsfő közül, aki testvérével Uptarral már a hun törzsek legnagyobb része felett uralkodott... Rofnak, s később Attilának a ravennai kormányzat adja a magister militum (katonai főparancsnok) címet. Ezt két okból is teszi, egyrészt, hogy megtagadhassa a királyi titulust, másrészt, hogy legyen valami jogcíme az óriási összegű évi adónak, amelyet így fizetésként adhatnak a hunoknak.”*

Baráth Tibor, aki a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett bölcsészdoktori diplomát, A magyar népek őstörténete című könyvének első részében ezt írja: *„Balamber vezérlete alatt... a hunok egyetlen lendülettel elérkeztek a Kárpátok keleti lábaihoz... néhány év leforgása alatt (409-433) birtokba vették az egész Kárpát-medencét. Két hatalmas hun király, Oktár (megh. 430) és **Rúga** (megh. 434) az új birtokot észak és kelet felé egész az Urálig kikerekítette és központi kormányát a mai Magyarország területén, a Tisza-Maros összefolyása táján állította fel.”*

A Szeged-Nagyszéksósi Kincs kelyhét Attila méregpoharának tartja. Elképzelhető. Egyet értek a kehely feliratából következő megállapításával is: *„...mert belőle kiderül, hogy a 4. és 5. században már magyarul beszélő és író népek éltek a Kárpát-medencében, hogy Attila király a magyarok királya volt és tökéletesen igaz a krónikák híradása, amelyek váltig ismétlik, hogy a hunok magyarok...”*

Ugyancsak egyet értek azzal, hogy a Nagyszentmiklósi Kincs Roga családjához kapcsolható. Baráth Tibor szófejtéseinek többsége azonban minden alapot nélkülöz. Mert egyszerűen nem igaz, hogy a Nagyszentmiklósi Kincs 9-es és 10-es tálkáján a következő felirat olvasható: *„Arany éket Izsák hun csinálta”*. A 16-os tálkán, amelyről feltételezi, hogy Rogáé, ezt olvassa: *„Hunok ura, Róka”*.

4. A Nagyszentmiklósi Kincs 16-os tálkája

Szász Béla jogosan háborog azon, hogy a hun fejedelmek neveit gót becézgetésből származtatják, de vajon mit szólna a következőhöz: *„Oktár talán A-Ku-Ta-úr: A kutya úr, Rúga bizonyára Róka, ugyanezen az alapon Attila talán Atya-ló... Ez valóban mind csupa magyar név, nem török, nem gót. Az állatnevek használata azt is megmagyarázza, miért írták a nyugat-európai források, hogy a hunok állatok és hogy Attila kutyától származott, nekik egyszerűen lefordították a fedőneveket.”*

Bár Baráth Tibor szöfejtegetéseinek többségével nem érthetünk egyet, tagadhatatlan, hogy a magyarság történetéről sok elhallgatott igazságot mond ki.

Marcel Brion (1895-1984) francia művészeti író Attila élete címmel is elkövetett egy könyvet. Eredeti kiadása Párizsban, 1931-ben jelent meg. Képzeletének néhány hungyülölő adhatott tápot, például Ammianus Marcellinus a IV. és Sidonius Apollinaris az V. században. Brion már Uldinnál kezdi a gyalázkodást: *„Az üdvívalgás főként az alacsony homlokú, és vadállati arckifejezésű Huldinnak szólt, ki lovasai élén Stilicho (Vandál származású római hadvezér) mellett lovagolt... Ha nevüket kérdezték, egy sivító szótaggal feleltek, amely úgy hangzott, mint a nyerítés... Soha még nem láttak ily rút barbárokat. A germánok, a svévek, a frankok vérszomjas ábrázatúak voltak, de mégis valami emberi ábrázatot tüntettek fel, míg ezek a húnok az állatokhoz hasonlítottak, koponyájuk, melyet gyermekkoruktól fogva falapok és szíjak közé szorítva formáltak torz alakúvá, hátra domborodott... Ez alattomos és vad nézésű kis emberek, kik vadállatok bőrébe öltöztek...”* Amikor Uldint megdicsérték (nála Huldin): *„Ez vigyorogva és félszegen himbálózik görbe lábain.”* Továbbá: *„a húnoknak nem volt nemzeti vallásuk, hanem teketóriázás nélkül átvették azoknak az országoknak a kultuszait, amelyeket meghódítottak,*

Mundzuk különösen a folyókat tisztelte.” Attila születéséről: „háromszázkilencvenöt táján született, egyik szekérében a hordának, mely ezeitőben a dunai síkságon táborozott.” Budáról: „A király mellett egy lelapított arcú, bamba nézésű óriás volt látható, akiről azt mondták a bizánciaknak, hogy az Bléda, Attila fivére és társa az uralkodásban”.

Oktár szerinte a burgundok országában egy „orgia” következtében meghalt, így Attilát csak **Roua** „feszélyezte”. Brion csodálkozását fejezi ki, hogy Attila nem ölte meg nagybátyját, Rouát. (Ő biztosan megölte volna.) Miután meghal, Brion ilyen gondolatokat tulajdonít Attilának: *„Rua éppen jókor halt meg... Ruát a bizánciak ismét becsapták volna ...Bleda buta, csak iváson meg vadászaton jár az esze és nem fogja őt zavarani...”*

Attila tárgyalásáról a bizánciakkal: *„a feltételek, amelyeket előterjeszthettek, bizonyára megtévesztették volna Rua kapzsiságát és együgyű számítását, de arra a követek nem voltak elkészülve, hogy helyette egy döllyős hajlíthatatlan ...vezérre találnak...”*

Attilának *„...több száz nője volt, köztük többen királyok leányai...”*

Attila halála után e mondattal fejezi be ocsmányságait: *„és a horda egyik-másik fiatal vezére talán már újra arról álmodozott, hogy győzhetetlen íjat feszít a világ négy sarka felé...”*

Évszám nélkül jelent meg, de talán a 2000. évre tehető a kiadása **Bánosi Béla** és **Veresegyházi György** könyvének, amely az *Eltűnt népek eltűnt birodalmak kislexikona* címet viseli. Amint megláttam e címet, éreztem, hogy ebben ki fognak törölni bennünket az élők sorából. Rossz érzésem beigazolódott, mert a szkíták és hunok is úgy szerepelnek benne, mint eltűnt népek. Hát akkor kik vagyunk mi magyarok? A tanár szerzők szerint bizonyára finnugorok, akiket viszont nem említene az eltűnt népek között. Pedig a 2004 december 5.-i népszavazás a kettős állampolgárságról bebizonyította, hogy legalább kétmillió él még a szkítákból és hunokból, hiszen nagyjából ennyien szavaztak igennel a kettős állampolgárságra. S ha még gyermekeinket is hozzászámítom, akkor vagyunk legalább két és fél millióan. A szerzőpáros szerint a hunok törökök, a szkíták pedig indoeurópaiak és persze nomádok. *„424-ben **Ruga** nagykirály a Tisza mentén telepedett meg, míg a köznép nagyobb része a sztyeppéken maradt. 434-ben Bleda lett a nagykirály, testvére Attila pedig Erdélyben telepedett meg... 454-ben Attila megölte Bledát és egyeduralkodója lett a hun birodalomnak.”*

Sándor József László: Hadak útján (Első kötet) A könyv felépítése: a hun történelmet ismertető fejezeteket néha képzelt párbeszédok törlik meg, ahol a szerző véleménye határozottan érvényesül.

„Mivel Uldin volt a rómaiak szemében a legismertebb és legnagyobb hatalommal rendelkező személy, ebből adódik az, hogy egyenesen hun nagykirálynak, vagyis nagyfejedelemlennek tartják. Maradjunk annyiban, hogy Uldin csak vezér volt, mondjuk legelső a vezérek között, de ha úgy tetszett a rómaiaknak, hogy király, hát legyen hun király, de semmiképpen se, nagykirály!”

Néhány sorral feljebb is „határozottan” elutasítja a főkirályi vagy nagykirályi címet. Ritkaság, hogy valaki saját népének uralkodóját fosztja meg méltóságától! Szerinte Karaton a Zemény nemzetség vezére, de nála is *„szükséges kiemelni”*, hogy ő sem főkirály vagy nagykirály! Lapozzunk csak vissza az alapos Padányihoz, aki jogosan kifogásolja, hogy míg minden kis germán törzsfőt királyként emlegetnek, addig a hun főkirályok neve mellett csak fejedelmi méltóság áll.

Visszatérve Sándor József László művéhez, megtudjuk, hogy Mundzuk, aki az Érd nemzetség feje, az uralkodó Zemény nemzetségtől igyekszik átvenni a hatalmat. Mundzuk testvérei: **Rua**, akinek nevét **Roff**, **Ruga**, **Rugo**, **Rugila** és **Roas** változatban is feljegyzik, aki a legtehetségesebb Mundzuk öccsei közül. Oktár, Uptar harcias, Ojbárs vagy Ajbars pedig csendes, békés. A szerző elképzelése szerint Bleda (Buda) irigyli öccsének, Attilának rendkívüli tehetségét. Bledát, mint léha ifjút mutatja, aki *„teljesen átadta magát az önfeledt szórakozásnak; vadászat, kocsikázás, mulatozás, szép nők körében való időtöltés.”*

Egy képzeletdús vadászjelenetben Attilát két hun le akarja nyilazni, de Aetius, aki egészen véletlenül éppen ott van, lefejezi őket. A gyanút a szerző Bledára, Rogára és a római birodalomra tereli. Érzékelteti, hogy amikor (szerinte) Mundzuk Attilára és Bledára hagyja hatalmát, ez Rogának nem tetszik. *„...s hármuk közül főleg legidősebb öccse, Rua szorította össze keményen a száját, Mundzuk beszédét hallgatva”*. Majd Ruát, mint Attila ellen áskálódó, Attilára féltékeny, a birodalomban szakadást előidéző fejedelmet mutatja be, aki alatt a hunok raboltak, gyűjtötték a prédát.

S vajon ki **Rugacs**, az idős fejedelem, akit a portyázó hadak élére neveztek ki? Rabolnak, dúlnak, fosztogatnak a hunok az ő vezérlete alatt is. Sőt Rugacs vérszemet kapott s egyenesen Konstantinápolyt akarta kirabolni! Majd az egyik viharos éjszakán Rugacs sátrába villám csapott s ott helyben megölte a portyázás vezetőjét! A hun fosztogatók visszafordultak, *„s nem volt olyan hun lovas, hogy nyergében ne hurcolt volna maga előtt egy rúgkapáló, visító fehérnépet.”* Úgy tűnik, Sándor József László a szovjet hadseregről mintázta hun elődeinket, csak a tankokat lovakkal helyettesítette. S azt sem tisztázza, hogy ez a Rugacs, aki a bizánci birodalom ellen merészel törni, azonos-e a néhány oldallal előbb említett Rua királlyal, akinek villámcsapás okozta haláláról egykorú történetírók írtak, mint később olvasható.

De nem csak Ruát (Rugacsot?) mutatja be ilyen elvetemültnek, öccse Oktár meg a germánokat indult kifosztani, a *„portyázás fő célja az asszonyyszerzés volt, mert a hun harcosok nagy előszeretettel rabolták a szép szőke hajú, fehér bőrű és magas termetű germán nőt, gazdagítva velük feleségeik számát... Összességében nézve jó sok és gazdag zsákmány gyűlt össze, főképp az elrabolt és magukkal hurcolt nők jelentették a legértékesebb prédát... A hunok ki is használták az alkalmat, megkezdődött a fosztogatás, állatok terelése, nők összefogdosása, a nagy préda felhalmozása. Aztán felkutaták a borospincéket is, tele jobbnál jobb, illatos, zamatos, erős burgundi borokkal... Sokkal jobb és ízletesebb volt, mint az otthon erjesztett kancatej, az ősi italuk, a hun kumisz.”* A szerző öröme azonban a jó Isten ismét megbüntette a hunokat, Oktár és vezérkara ettek, ittak, körülvéve az őket „kiszolgáló” nőkkel, és akkor Oktár hirtelen meghal a *„részeg társaság”* nagy megrökönyödésére...

A következőkben kiderül, hogy a villámsújtott fosztogató Rugacs mégsem Rua, mert ő két oldallal odébb még él és most meg azért gonosz, hogy *„nem indított megtorló hadjáratot, úgy látszik, egyáltalán nem izgatta fel öccse halála, sem seregének veresége.”* A nemrég még a burgundok nyomorúságát sirató szerző most megtorló hadjáratra szomjazik a burgundok ellen, ismét valami jó kis nőrablással, iszogatással fűszerezve...

Rua uralkodásáról véleménye: *„Rua uralkodásának ideje, ez a 12 esztendő, 12 esztendővel késleltette meg Attila hatalomra kerülését és számára 12 elvesztett évet jelentett.”* Roga halálának esztendőjéről lelkesedéssel írja: *„Igen a 434. nagy jelentőségű történelmi év! Hunniában váratlanul meghal Rua nagyfejedelem és az uralkodói jog Mundzuk nagyfejedelem fiaira, Bledára és Attilára száll. Rua nagyfejedelem, bátyja Mundzuk halála után, 422-ben vette át a hatalmat... megelőzve az uralkodásban a törvényes örökösöket. 12 éven át volt a nemzet ura s uralkodását nem nevezhetjük különösképpen kiemelkedőnek.”*

Sándor József László annak jelentőségét, hogy Pannonia visszacsatolásával Roga egyesítette újra a Kárpát-medencét, hogy a kelet-római birodalom neki köszönhetően a hunok adófizetője, a nyugat-római pedig lekötelezettje, hogy Attila egy gazdag és erős világbirodalmat örökölt tőle, fel sem ismeri, sőt elítélően így nyilatkozik: *„Ami azt illeti, Rua nagyfejedelem is igyekezett benyújtani a számlát Aetiusnak a fegyveres segítségért.”* Nagyon helyesen, hiszen különben hiába folyt volna el az értékes hun vér! Arról, hogy a bizánciaktól Rua adót követelt, így nyilatkozik: *„Az egyezkedés ideje alatt Attila ...haraggal vette tudomásul, hogy nagybátyja milyen kereskedő módra alkudozott a keleti követséggel... A rómaiak kiszámolták Ruának a 350 font aranyat... Ugyanakkor felismerték Rua gyengeségét és az arany iránti kapzsiságát...”* Vajon a szerző figyelmét miért

kerülte el az a forrás, amely szerint Rua halála után Attila kétszer annyi, tehát évi 700 font aranyat követel ugyanettől a birodalomtól, majd a sikeres balkáni hadjárat után megháromszorozza az adó összegét, évi 2100 fontra! A szerző nem tényekkel, hanem az elődök igazságtalan kicsinyítésével, besározásával próbálja Attila eredményeit kiemelni, de így csak ellenszenvet kelt Attila ellen, vagy talán éppen ez a cél?

Attila esküvőjéről: *„Attila többi feleségeitől kísérve bevezették a menyasszonyt... nagyon szépen mutatott Krimhilda. Hosszú arany színű haja hullámozott, amint dacos léptekkel végighaladt a szájukat tátó és szemüket meresztő hunok és vendégek között.”* Hát igen, ahogy a szerző elképzei, hogyan bámultak a hunok, akik szerint nem láttak még fehér embert, szőke nőt! Miért lettek volna csúnyábbak a hun lányok, asszonyok, mint a germánok? Érthetetlen a hunok nagy csodálkozása egy szőke nőn, amikor 200 oldallal elébb olvashatjuk, hogy Atillának még néger felesége is volt: *„Nem maradhatott ki Afrika sem a sorból, ő is jelentkezett több női képviselőjével. Innen leginkább a forró Szaharából származó, rejtelmes nézésű, sötét pillantású arab, de a hunok nagy bámulatára a még annyi titkot magába záró Belső-Afrika is elküldte ébenfekete bőrű lányait.”*

Ezek már inkább csodálkozásra adtak volna okot, mint a germánok, akikkel a hunok nap, mint nap találkoztak.

Nem foglalkoznék ezzel a könyvvel, hiszen annyi rosszat összeírtak már a hunokról, de a kétkötetes mű hátoldalán az áll, hogy a szerző harminc évet foglalkozott a hunok történetének kutatásával. Egy elfojtott vágyakat (nőrablás) tanulmányozó lélekbúvárnak bizonyára kincsesbánya lenne ez a könyv, de nekem, mint tudásra, tényekre és forrásanyagra szomjas olvasónak, bizony nagy csalódást okozott.

A Turán történelmi folyóirat 2003 január-februári száma az Attila emlékévként alkalmából közölt írásokat nagy hun királyunkról. Ezek között olvasható **Bíró József** történészé is, amely az Atilla, a bölcs király címet viseli. A szerző nevét Forrai Sándor Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig című könyvből is ismerhetjük, amelyhez utószót írt. Itt egy 1990-ben Amerikában megjelent, Attiláról szóló könyvet mutat be az elismerés szavaival. Nézzük, van-e okunk lelkesedésre? Annak minden bizonnyal örülhetünk, hogy egy külföldi szerző nem vérszomjas, tudatlan vadállatként mutatja be Attilát. A Leadership secrets of Attila the hun (A hun Attila vezetői titkai) címet viselő mű szerzője a ph. D. tudományos fokozattal rendelkező **Wess Roberts**, aki állítólag évekig kutatta munkatársaival nagy királyunk életét.

Bíró Józseftől idézek: *„Roberts könyve az 500 legnagyobb amerikai vállalat vezetőinek magas szintű továbbképzésére szolgál... Még*

az üzleti életben is példaképüknek tekintik Attilát... Wess Roberts minden fejezetet az Attila életéből vett útmutatásokkal szemléltet, amint a tábornok mellett különböző vezetési módszerekre tanítja a törzsfőket és a hun harcosokat.” Hát igen, ahogyan az amerikai író Attilát elképzei, tábornok mellett, néhány rákötözött párducbőr darabbal, lappal és projektorral. Hogy ez nem túlzás, azt az általam később beszerzett könyvborító mutatja, Attilán csíkos nyakkendő van, fején valami egyetemi egyet sapkája, mindehhez egy bronzkort idéző kard a kezében. A továbbiakban részleteket olvashatunk a könyvből, amely az utóbbi évek hatalmas mennyiségben közzétett Hogyan legyünk még sikeresebbek? Hogyan veszítsük el gátlásainkat? Hogyan nyerjünk egymillió dollárt? Hogyan fogyjunk le egy hét alatt harminc kilót? című könyvek stílusában a Turánban tíz oldalon, a valóságos könyvben több, mint száz oldalon folytatódik. Nézzünk néhány gyöngyszemet a manager típusú Attila tanácsaiból, ahogyan ezt Wess Roberts elképzei:

„Összehívtalak benneteket, hogy megtanítsalak a közösségi szellemre és fegyelemre, hogy táborainkban békesség legyen... okos törzsfők vizsgáztatják a hunokat, sorozatos feladatok során kipróbálják fizikai és szellemi képességeiket... Mindig az alkalomnak megfelelően kell öltözni, ha be akarod mutatni a mindennapi életet vagy idegenekkel tárgyalasz, akkor a békés pásztorkodó ruházatodat öltsd fel, tedd félre a vad külsőt, öltözz szőrmékbe, köntösökbe... ünnepségen szokás szerint a törzsfő a legjobb szőrméiben és szépen kikészített ruhában jelenjen meg... Most törzsfők és hunok el kell magyaráznom, hogyan válasszátok ki ellenségeiteket... Valamelyest okosak vagytok a hunok dolgaiban, de naivak a konfliktusok okait illetően... Nem értették (a hunok) miért vonultunk el Róma falai alól, amikor már biztosnak látszott a győzelem... Mindig támadj, soha ne veszítsd el a kontaktust az ellenségeddel...”

5. Attila csíkos nyakkendőben és diáksapkában Wess Roberts könyvének amerikai borítóján

Attila tehát békés, pásztorkodó ruházatában vagy legjobb szőrmeiben (ahogyan a szerző az ősembereket látta valamelyik kosztümös amerikai filmben, csuklójukon kvarcórával) konfliktuskezelést és IQ tesztelést végez a naív hun törzsfők között, tábortűznél, vagy sátorban. A dolog sajnos nem ennyire vicces, főként ha olvasuk, milyen szerepet oszt ph. D-nk Rogának: *„Miután **Rugila**, a hunok királya megelégette Attila örökös bírálatait a római birodalmat segítő politikája miatt, a 12 éves Attilát a római udvarba küldte. Azt remélte, hogy majd a római udvarban a jelleme megváltozik és hazatérte után könnyebben elbánhat vele... Attila apja, Mundzuk halála után Rugila, a nagybátyja lett az uralkodó, aki busás jutalom fejében hamarosan felajánlott szolgálatait a császári udvarnak. Attila bátran bírálta Rugila politikáját... Rugila túszként a római udvarba küldte... Attila eleinte gyűlölte kiszolgáltatott helyzetét, többször is szökést kísérelt meg...”*. Wess Roberts tehát szintén azzal az ellenszenves módszerrel próbálja Attilát felnagyítani, mint Sándor József László, hogy az őt megelőző uralkodókat kicsinyíti. Napjainkban ugyanez történik Szent Istvánnal, jelentőségét úgy állítják be, úgy tanítják, mintha előtte nem lettek volna hősei a magyar történelemnek, mintha a szkíták, hunok, avarok, Árpád fejedelem nem államot alapítottak volna a Kárpát-medencében, mintha előtte nem tudtunk volna írni-olvasni, mintha a magyarok emberré válásának kezdete Szent Istvánnal és nyugati térítő papjaival kezdődött volna.

Rendkívül fontos lenne tudni, hogy milyen forrásban olvasott Wess Roberts többszáz, 4-5 sorra terjedő „manageri” tanácsot Attilától. Wess Roberts egyébként a borító tanúsága szerint két T-vel, egy L-el írta Attila nevét, a Turánban ez 2 L, 1 T-re változott. Szerintem még az ilyen manager típusú szerzőket sem illik meghamisítani.

Egyéb forrásait könnyű nyomon követni, egy mondaton belül két forrást is egybeolvaszt: *„Attila magas ravatalon feküdt Etzelburg főterén, egy fekete lovat áldoztak, a vak főpap Káma megkérdezte a hun ősök szellemét, hogyan temessék el Attilát.”* Etzelburg = Nibelung ének, Káma = Gárdonyi Géza (Ezek szerint Gárdonyi angolul is olvasható, ez jó hír)

Hogy ez a bankárszemléletű és manager továbbképzés jellegű Attila kép Roga szerepétől eltekintve megbocsátható, azt az utolsó mondatoknak köszönheti a szerző: *„Attila nem volt olyan kegyetlen, mint a rómaiak, akik ezerszámra dobták a keresztényeket a vadállatok elé egyszerű szórakozásból. Nem volt olyan kegyetlen, mint Rettegott Iván, Cortez vagy Pizarro. Attila szellemi öröksége általában ismeretlen a nyugati világban... mindent egybevetve magasan felülmúlta Nagy Sándort és Cézárt.”*

Kedves barátunktól, **Habedank Berndtől** két német szerző művéből kaptunk szövegrészleteket Rogáról. Ezeket Szakács Gábor fordította magyarra.

Gerhard Wirth könyvének címe: Attila: das Hunnenreich und Europa. A fordítás tömörítve: Uldin után **Rua** fogta össze az Európában addig alig szervezett hun csoportokat és testvérével, Oktárral együtt a Pannoniától keletre lévő, etnikailag vegyes elemeket is tartalmazó birodalmat. II. Theodosiussal megállapodott, hogy a császár évi 350 font aranyat fizet. Amikor 433/434-ben Aetius átadta Pannoniát, amelyben kevés hun település volt, ez csupán annyi következménnyel járt, hogy a hunok segítették a rómaiak háborúit Galliában. A hun birodalom felépítése és kiterjedése ismeretlen, jöllehet Rua uralkodása a hun nagyhatalmi törekvések és elnyomó politika kezdetét jelentette Bizánc ellen. Rua hirtelen halála szóbeszédre adott alkalmat.

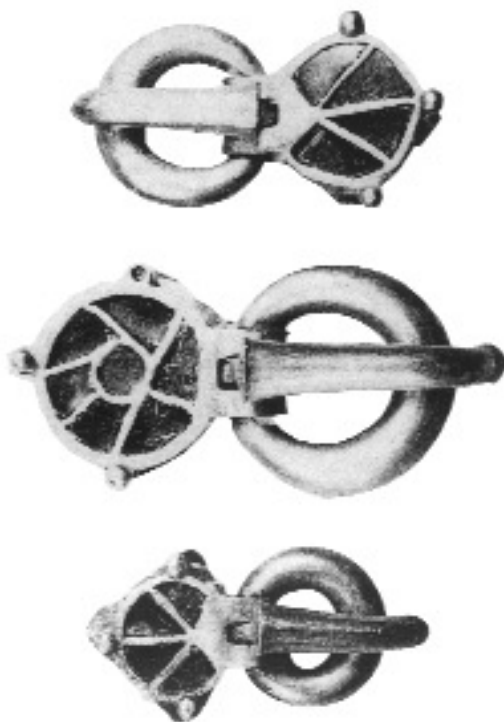
Hans Riehl: Die Völkerwanderung. Der langste Marsch der weltgeschichte. Tömörített fordítás: Balamber volt az első, akiről nevén kívül is tudunk valamit, fiát Hunimund-ot gót hercegnő szülte, az öreg Ermanarich unokája. Uldinról van tudomásunk és Ottkar-ról, vagy Oktár-ról, továbbá testvéréről **Rugiláról** vagy **Ruas**-ról. Az V. század elején, amikor hatalomra jutott, Rugila többet ért el rábeszéléssel, mint rablással. A tárgyalásokra helyezte a hangsúlyt. Uralkodása alatt a hunok megtanulták a pénzzel való bánásmódot, a türelem gyakorlását és az együttélés módját a rómaiakkal.

A keletrómai birodalomból két évtizedig tartott az aranyszállítás időszaka. Ez alatt több aranyat szereztek a rómaiaktól, mint a németek kétszáz év alatt. Csak néhány év adatott Rugilának, hogy az aranyáldást élvezze. Három évvel később a nyílt mezőn villámcsapás végzett vele.

Jordanes Geticáját **Kiss Magdolna** adta közre és ő írt hozzá jegyzeteket. Itt olvashatjuk: „**Ruga** a hunok nagykirálya 422 és 434 között. Attila nagybátyja. Ő helyezte át a hun főhatalom súlypontját a Fekete tenger partjáról a Duna vidékre és kezdte kiépíteni a hun központi ordu. Aetius kérésére támogatta, de túl későn, Johannes nyugatrómai császárt (423-425). 425-től szinte évente Aetius segítségére sietett. 433-434-ben az ő katonai közreműködésével jutott hatalomra Aetius, aki cserébe újabb pannoniai területeket engedett át neki szerződésben: Pannonoia Primát és Valeriát. 434-ben hadjáratot indított a Keletrómai Birodalom ellen, eközben érte a halál.”

Kárpáti Gábor Csaba – Kertai Zalán: Hunok-magyarok című szép művével zárjuk a források és idézetek felsorolását, amely hun

őseink felé érdeklődéssel fordulók értelmét és érzelmeit egyaránt megragadja, gazdagítja, gyönyörködteti, ráadásul rovásírás is olvasható benne. Kárpáti Gábor Csaba alapos, sok forrással alátámasztott tanulmányában és Kertai Zsolt részletgazdag rajzai között **Rua** hun király személyét is megtaláljuk: *„Kézai azt is leírja, hogy a cezumori csatában a hunok döntő vereséget mértek a római-germán seregekre. Ezután, **Rua** főkirály uralkodásának vége felé, egész Pannoniát birtokukba vették”.*

Saját írásaim Roga hun királyról

Ahogy ezer gyertyája világít az égnek
S közöttük ott ragyog királyuk a Hold
Úgy ülnek Uldin körül az ifjak és a vének
Hallgatják bölcs beszédét arról, hogy ki volt
Ősapjuk, ki e földön Tündérkertet teremtett
Melyben Tudás, Rend, Szépség uralkodott...

Először néhány vers született, majd a **Roga hun király** olvasógyakorlat a rovásírás oktatáshoz. 1997-ben jelent meg a **Roga koronája** című őstörténeti áttekintő füzet, amelyben azt az elméletemet igyekeztem bizonyítani, hogy őshazánk a Kárpát-medence. A mindössze 16 oldalas dolgozatban a 450.000 ezer éves vértesszőlősi lelettől Koppány vezér meggyilkolásáig és a magyarok nagy részének az ezredik év tájékán történt idegen lovagok általi brutális kiirtásáig, birtokaik elrablásáig foglaltam össze a Kárpát-medence történetét. Feltételezésem, amelyre azóta újabb bizonyítékokat találtam, hogy a Kárpát-medencéből a magyarok elődei vitték szét a műveltséget, helyőrségekből kifejlődő nagy birodalmakat alkottak, majd ide tértek vissza évezredekkel később szkíta, hun, avar, magyar népnevek alatt. Feltételezem továbbá, hogy a Szent Koronát Attila készítette Roga számára, abból az alkalomból, hogy Pannonia Rogának köszönhetően visszaszakerült a hunokhoz. E munkámmal a Budapest, XVI. kerületi Önkormányzat egyik 1997-es pályázatán sikerrel szerepeltem.

Mivel mi Szakács Gáborral hivatalos kitüntetések nem szoktunk kapni, (nem is kitüntetésért kutatjuk, terjesztjük Gáborral elődeink műveltségét) a mi kitüntetéseink azok a dícséretetek, amelyeket az általunk tisztelt és szeretett személyiségektől kapunk. Így szeretnék itt egy ilyen kitüntetésből idézni, amelyet Forrai Sándortól kaptam 1998-ban: *„...külön köszönöm a Roga koronája című igen értékes tanulmányát... Roga hun király nevét én is említem könyvemben a svájci anniviers-völgyi hun rovásfelirattal kapcsolatban a történelmi háttérben Roasz néven, írták Ruasznak is... Tanulmányát a felolvasóm is élvezettel olvasta és én is csak gratulálni tudok hozzá. Minden szavával teljesen egyet értettünk. Meg kellene küldeni az új Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának, hogy végre figyeljenek már fel a valóságot megörökítő őstörténelmünkre is.”*

1998-ban a **Tanuljuk és tanítsuk a rovásírást** című füzetembe, olvasógyakorlatként rovásírással került be a Roga hun király című olvasmány.

1999-ben **Ezredvég** címmel rovásírásos versfüzetet adtam közre, mivel felnőttek részéről is igény mutatkozott őseink írásával lejegyzett szövegekre. Ebben többek között a Régi ozorai mese és a Nem lehettem, csak kobzosa... című versek szólnak Rogáról.

2000-ben **Ház a hídon** című füzetemben írom le azt a feltételezést, hogy a hun Roga és Attila, a germán Siegfried és a kelta, talán szarmata Arthur király, vagy elődje találkoztak, hogy egy szövetséget hozzanak létre a rómaiak ellen. Ugyanitt írom, hogy a szövetség serlege valószínűleg a Grál kehely volt. Attila ugyanis a későbbiek során erősen követelte egy római bankár kiadatását, aki serleget lopott el tőle. Attila és Siegfried élete családi szálakkal is egybeszövődik, Siegfried özvegyét Krimhildet később Attila veszi feleségül.

2002-ben készült el az addigi anyaggyűjtés alapján az **Attila ifjúsága** füzet, amely rovásírással is olvasható. A történetben Roga hun király is jelentős szerepet kap. Ebből készítette Szakács Gábor az Attila ifjúsága című történelmi zeneművet. E darabot Ozorán, ahol a néphagyomány szerint a Kálvária domb alatt van Roga sírja, kétszer mutattuk be, nagy sikerrel. Első alkalommal a várban, az Ozorai Napok rendezvénysorozatának részeként, másodjára a vár előtt felállított színpadon.

*Dittler Ferenc építész rajza
az Ozorai Napok rendezvénysorozatra*

2003-ban kellett volna ünnepelni Attila feltételezett születésének 1600. évfordulóját, állami részről azonban továbbra sem akartak tudni a hun rokonságról. Néhány magyar ember emlékezett csak meg, például a XVI. kerületben a néprajzgyűjtő **Laki Károly**, aki múzeumházában egy Attila emlékoszlopot állíttatott fel, ezen javaslatomra Uldin, Bendegúz, Roga, Oktár és Ojbársz neve is szerepel. Ugyanebben az évben Tápiószentmártonban az Attila napok alkalmából tarthattam előadást Rogáról és mutathatott be Szakács Gábor részleteket az Attila ifjúsága zeneműből.

A Kárpátia nevű, **Z. Kárpát Dániel** által szerkesztett havilap-ba 2003 októberében az Akitől még Attila is tanult címmel írtam figyelemfelkeltő írást Rogáról, ebből egy részlet: *„Roga, bár voltak fiai, Attilát nevelte ki utódjául, talán, mert benne látta a birodalmat összetartani képes erőt. Attila ifjúságát, tanulóéveit tehát ennek a hatalmas hun uralkodónak a védőszárnyai alatt töltötte...”*

2003 október 4-én **Varga Zoltán** építésmérnök, az Érdi Rovásírás Klub vezetőjének meghívására tartottam előadást Roga hun királyról Érden.

Szerettem volna a gyerekekhez is közelebb vinni a hunok történelmét, Attilán és Csaba királyfin kívül egy újabb hun személyiséget megismertetni velük, egyúttal rovásírásos gyakorlókönyvet adni a kezükbe. Így született meg 2004-ben a **Roga királyfi** mesekönyv, amelyhez **Szakács Gábor** készítette a rajzokat, **Dittler Ferenc** pedig kézzel átírta rovásírásra.

2008-ban a **Hajnalkövek** című, 2008-ig írt verseimet tartalmazó kötetbe kerültek a Rogára emlékeztető költemények.

2009 január 17-én a Budakalászi Faluházban **Szőke István Attila** költő szervezett egész délutánra és estére terjedő színvonalas és sikeres rendezvényt, ahol ennek a munkának néhány részletét ismertettem.

A történelmi kor Roga uralkodásának táján (IV.-V. század)

Erre az időszakra a rómaiak már meghódították a keltákat, szabad kelták csak Írországbán (Hibernia) élnek. A kelták leigázását nem hagyhatjuk figyelmen kívül, mert Hunyadi Ilona Kelták a Kárpát-medencében című művében 568 (!) kelta régészeti lelőhelyet sorol fel. Ez a magyarok elődeinek folytonosságát tekintve a Kárpát-medencében, népeink rokonságára utal. Alátámasztja ezt Szongott Kristóf örmény tanár és tudós A magyarok eredete és őslaka című könyvében olvasható meghatározás: *„A görögök Strabo tanítása szerint az éjszaki népeket általában scytháknak, vagy celto-scytháknak nevezték.”*

Hogyan történt a kelták leigázása? Azért ejtek erről néhány mondatot, mert a hunokról szóló források olvasása során gyakran találkoztam kegyetlenségük emlegetésével, a rómaiakét viszont többnyire elhallgatják.

Szakács Gábor a Magyar Demokrata 2004/49. számában a Csepel-szigeten feltárt kelta településről tudósít. Ebből az írásából veszem az adatokat. Julius Caesar, akinek számtalan szobra látható szerte a világban, Krisztus előtt 58-ban a Rajnán átkelő, tárgyalásra kész kelta vezetőket lefogatta és az erről a fejleményről mit sem tudó, vezéreitől elszakított tömeget pedig legyilkoltatta. Caesar maga számol be a Gall háború című könyvében további mészárlásairól, például az uxeludunumi fellegvár eleste után a magát megadó négyezer keltának levágatta a kezét, hogy a római légiók ezen szerencsétlenek mutogatásával bírják engedelmességre a további kelta lázadókat.

350 körül jön létre Ermanarik keleti-gót államalakulata először Dél Oroszországban, de a hun visszatérők előrenyomulásának hatására a Kárpát-medencébe, a római birodalom balkáni területeire és Itáliába vonulnak.

360-tól állandó harcok folynak a Rajna mentén, a Rajna vonal védelmében, a frankok, szászok, alemannok, rómaiak között.

Nagy Theodosius 394-ben egyesíti a római birodalmat. 395-ben azonban meghal és az ezt követő polgárháborút kihasználva a gótok végigpusztítják a Balkán-félszigetet. *„A hun nagykirály, névszerint Karaton, 'Feketeruhás' még a Donon túl lakott, maga körül a hunság zömével. A nyugati szárnynak feje Uldin volt, kit 'regulus'-ként 400-ban említenek először az emlékek.”* – olvashatjuk Németh Gyulától.

406-ban a vandálok, kvádok, alánok áttörik a Rajna vonalat.

407-ben a burgundok és alemannok átkelnek a Rajnán, szövetséget kötnek a rómaiakkal. 409-ben a germánok betörnek Hispániába, egy részük ott letelepszik.

413-ban Worms székhellyel létrejön a burgundok állama. Amadé Thierry francia történész szerint a burgundok a franciák ősei.

418-tól a gótok Róma szövetségesei, I. Theodorik és Thorismund nevű királyaik alatt.

A IV. században a hunok egy része visszaindult a Kárpát-medence felé s ezzel elkezdődött az a korszak, amelyet a történészek népvándorlásnak neveznek. A Tolnai lexikon szerint a népvándorlás *„oka az, hogy Ázsia belső tengere lefolyt, a megmaradt mocsarak, lápok tavak vizét a csatornák vezették a föld öntözésére, a csatornákat idővel futóhomok lepte el, az emberek megélhetése nehezebbé, végül lehetetlenné vált... A nagy népvándorlást attól az időtől számítjuk, amikor a hunok Ázsiából Európába nyomultak s Kr. u. 375-ben a Volgán átjöttek.”* A továbbiakban részletezi a népek új és változó elhelyezkedését a IV. és IX. század között, majd a népvándorlás korszaka azzal fejeződik be, hogy *„a turáni származású avarok a Dáciában lakó gepidákat kiszorították és hatalmukba került az egész későbbi Magyarország. A IX. században jelentek meg Európában a magyarok.”*

De mi indította el a hunokat? Bakay Kornél a Kik vagyunk, honnan jöttünk című könyvében ezt írja: *„Krisztus születése után 310-et követően Ázsiában rendkívüli szárazságok és iszonyú hideg telek váltakoztak. 375-ben, 391-ben, 400-ban és 401-ben nem csak a Duna és a Rajna, de a Fekete tenger is befagyott 12 napra! Általános volt az éhínség. De a hunokat az is befolyásolhatta, hogy ősi földjükre térnek vissza, hiszen egykoron a Kaukázus, a Káspi- és az Aral-tó vidékén éltek eleik.”*

Érdy Miklós a hun üst leletek helyszíni tanulmányozása alapján rajzolja meg a hunok útvonalát Európába: *„A hunok, vagy egy lényeges részük Európába nyomulása az Ural-hegység Jekatyerinburgi átjáróján keresztül történt, az üstleletek a térképen világosan kijelölik a hunok útját. Egy másik lehetséges út az Ural folyó völgyében lehetett. Ez egy eddig nem ismert, történelmileg fontos felismerés... A Középső-Jenyiszej vidék sziklarajzait, a régészeti leletekkel való szoros párhuzamuk miatt a helyi hun lakosságnak kell tulajdonítanunk jelen ismereteink alapján...”*

Érdy az eurázsiai kontinenst átszelő térképen mutatja be az üstök párhuzamait és a fő díszítőtípusokat: *„A három fő bronz díszítőtípus lépcsőzetesen halad nyugat felé, és egyikük eléri a Duna völgyét, a hun birodalom európai központját. Ezek a gyakori típusok a következők: a) kerek fülűek három gombadísszal, b) kerek fülűek egy gombadísszal, c) lapos fémgombák négyszögletes füleken.”*

A Kárpát-medencében Uldin hunjainak visszatérte előtti évszázadokból szkíták-szarmaták, kelták, dákok, germánok (kvádok, gótok, gepidák, herulok, vandálok langobardok), rómaiak régészeti emlékeit találjuk, László Gyula Vértesszőlőstől Pusztaszerig című könyve alapján.

A kereszténység és a hunok vallása

A római állam és hatalom 64-től 323-ig a legkegyetlenebb módon üldözte Jézus követőit. Többek között János apostolt Domitianus császár Rómába idézte és forró olajba dobatta, másokat kiéhezett oroszlánok elé vetettek. 313-ban Nagy Konstantin a Milánói Ediktumban engedélyezte a keresztények vallásgyakorlatát. Ugyanaz a római állam és hatalom, amely addig a keresztényeket üldözte, nem tudván feltartóztatni terjedését, ettől kezdve az élére állt, de Jézus tanait kiforgatva, s azokat kezdte el régebbi gyakorlatához hasonló kegyetlenséggel üldözni, akik nem vették fel a római keresztény vallást.

6. Keresztényüldözés ábrázolása

Az előző fejezetben vázolt történelmi korban tehát fontos befolyásoló tényező volt kereszténység helyzetének alakulása. 306-ban Nagy Konstantin lett a római birodalom császára, 324-től egyeduralkodó. 325-ben összehívja a Niceai Zsinatot, hogy erősítse az általa és az őt támogató püspökök által elképzelt keresztény vallást más, eretneknek nevezett keresztény és pogány vallásokkal szemben.

Ilyen elítélt és üldözött vallás volt a manicheusoké. Alapítója Máni, Krisztus után 215-ben született, előkelő perzsa családban, de édesanyja a pártus Arsacida királyi családdal is rokonságban állt. Édesapja neve is ismerősen cseng, Patak-nak hívták. Máni igen leegyszerűsítve azt tanította, hogy a mindenségben a Világosság és a Sötétség harca folyik, s nekünk küzdenünk kell az önmagunkban és a környező világban lévő sötétség ellen. I. Bahrám perzsa király uralkodásának idején, 276-ban különös kegyetlenséggel végezték ki. Annak ellenére, hogy Jézust, mint prófétát és tanait elismerte, nem csak a perzsák, hanem a „keresztények” is üldözték a IV. és V. században erősen elterjedt vallását.

Francois Favre: Máni, kelet Krisztusa, nyugat Buddhája című könyvének alapján néhány mondat a manicheusok üldözéséről:

I. Valentinianus 372-ben rendeletet hoz a római manicheusok ellen. Bírságok, száműzetések, a kultikus helyek felszámolása következik. 381-ben I. Theodosius megfosztja a manicheusokat polgári jogaiktól. 445-ben III. Valentinianus megerősíti a manicheusok ellen hozott rendelkezéseket. Egymást követik a könyvégetések, kínzások, kivégzések, deportálások, száműzések. 527-ben Justin és Justinianus halálbüntetést szabnak ki a manicheusokra. A középkori „keresztény inkvizíció” mind a manicheusokat, mind irataikat szinte teljesen elpusztította.

A keresztény vallások közötti nézeteltérés legegyszerűbben megfogalmazva abból állt, hogy Jézus Isten vagy ember, azaz Teremtő vagy teremtmény.

A Niceai zsinaton kimondják, hogy Jézus egylényegű az Atyával, azaz Isten. E döntést Nagy Konstantin és hívei erőszakolták ki, mert Konstantin szerette volna, ha még életében őt is istennek nevezik ki. E nagyzási mánia következtében kialakult vallásháború hosszú századokig emberek százezreinek életébe és szenvedésébe került. Ezzel a nézettel állt szemben Arius, alexandriai keresztény presbiter, aki 280 körül Líbiában született és 330-ban halt meg Konstantinápolyban. A Niceai zsinaton eretneknek nyilvánították, őt és tanait üldözték. Eusebius palesztin történetírótól tudjuk, hogy a Niceai Zsinaton részt vett Szkítia püspöke is. Két forrásunk arra utal, hogy a hunok Arius követői voltak, (ezekről később) így valószínű, hogy Szkítia püspöke is közéjük tartozott.

Nagy Tibor 1938-ban megjelent, A pannoniai kereszténység története a római védőrendszer összeomlásáig című könyvéből néhány gondolat tömörítve: Eusebius szerint a niceai zsinaton 270-300 püspök vett részt „*minden nemzetből, mely az ég alatt van*”. Constantinus császár Ariust híveivel együtt Illyricumba száműzte, ahol Arius a pannoniai egyház két presbiterét, Valenset és Ursiacust meggyőzte hitéről. Ezt megtudva, Domnus sirmiumi püspök 326-ban kizárta

őket az orthodox egyházból. Ennek ellenére Pannoniában az arianizmusnak igen sok híve volt. Az orthodoxia az eretnekségeket, a pogányság pedig magát a kereszténységet tette felelőssé a barbár támadások miatt.

Horváth Szilvia feltételezi, hogy Jordanes gót történetíró kezdetben szintén arianus volt és később tért át a niceai vallásra. (Tanulmánya Jordanes életéről olvasható a Kiss Magdolna által közreadott Jordanes műben, a Getica-ban.)

Ariushoz hasonlóan szenvedett üldöztetést egy évszázaddal később Nestor, szír származású szerzetes, 428-tól Konstantinápolyi püspök. Kezdetben a nagy eretneküldözők közé tartozott, majd őt magát is eretnekséggel vádolták, mivel Máriát nem tartotta „Isten-szülő”-nek, azaz nem vallotta Jézus istenségét.

Nagy Konstantin 337-ig uralkodott. Bizánc nevét 330-ban Konstantinápolyra változtatja. (1453-tól Isztambul) Halála után birodalma kelet- és nyugat-római részre bomlott.

Az egyházak közötti hatalmi harcot jól mutatja a pápaság létrejötte is. Bár a pápák időrendi felsorolása Szent Péterrel kezdődik, aki Krisztus után 67-ben halt meg, mégis Siricius, aki 384-től 399-ig volt egyházfő, nevezte ki magát először pápának, azaz a többi püspök atyjának s így vezetőjének.

361-ben Julianus keletrómai császár (Apostata – Hitehagyott) vissza akarta állítani a római pogány vallás vezető szerepét, a régi római istenek lerombolt templomait újból felépíttette, a feledésbe ment ősi eszmék újratanulására iskolákat nyitott. Két év uralkodás után, 32 éves korában meghalt.

Julianus után Flavius Valens uralkodott császárként testvérével, I. Valentinianussal. Valens az arianus vallást követte, s ezt tette kötelezővé a birodalmában menedéket és letelepedési lehetőséget kérő nyugati gótok számára is. A gótok püspöke ekkoriban Ulfilas (Wulfila, 311-380) volt, aki a ma Magyarországnak nevezett területen alkotja meg a gót ábécét, és lefordítja gót nyelvre a Bibliát. Ő tárgyal Valens császárral az arianus vallás felvételéről, amelyet végül elfogadnak. Ennek ellenére a római tisztviselők olyan embertelenül intézték a gótok letelepedését, hogy azok fellázadtak, s ebben az összezsapásban lelte halálát Valens császár is.

A római kereszténységet 380-ban Nagy Theodosius emelte államvallássá. 381-ben a Konstantinápolyi Zsinaton a Szentlelket is Istennel egylényegűnek nyilvánítják a püspökök. Jézusról, személyéről vitatkoztak, azonban az Ő kereszténysége, az Ő tanításai a legkevésbé sem voltak jelen ezekben a vitákban, hiszen Ő nem erőszakkal térített. Theodosius halálbüntetéssel, templombezárásokkal, vagyonelkobzásokkal büntette a „pogányokat” és az ariánusokat.

392-ben Eugenius fellép Nagy Theodosius ellen és ellencsászárként megpróbálja visszaállítani a pogányságot, de Theodosius kivégezteti. *„Hitnyomozók lettek alkalmazva, kémek, s egyúttal bírák is, előhírnökei a későbbi századok rettentő hittörvénszékeinek”* – írja Molnár Antal Ribáry Világtörténet-ében. A római kereszténység milánói érseke Ambrus, e kegyetlenkedések ellenére ezt mondja gyászbeszédében Theodosius halálakor: *„Szerettem őt... ki irgalmas, a hatalomban alázatos, tiszta és töredelmes szívű volt. Szerettem a férfit, kinek utolsó lehelletekor is inkább az egyháznak, mint övének veszélyei aggasztottak.”*

A római kereszténység államvallássá emelése ellen a „pogány” rómaiak is erősen tiltakoztak, főként, amikor a Theodosius által támogatott keresztények 382-ben eltávolították a Győzelem Istennőjének szobrát és oltárát a szenátusból. Itt már nem Jézusról volt szó, hanem hatalomról és pénzről. Gazdag István Rómaiak és katolikusok című írásában idézi Molnár Tamás szavait az ebben az időben élt Symmachus szónok és politikusról, *„az utolsó római”*-ről: *„Symmachus szemében a jó az ősök birodalma volt, a maga soha meg nem kérdőjelezett paganitásával. A jövőt pedig – s ezt jól tudta – épp a gonosz erői kezdték formálni, amelyet bizonyára gyűlölt, megvetett és nem tudott megérteni. Olyannyira gyermekei vagyunk korunknak, hogy egy Symmachus, aki serdülő ifjúként élte meg Julianus kísérletét a pogányság visszaállítására, mély elkötelezettséggel azonosult mindazzal a hagyománnyal, melyet annak eseményei és szimbólumai jelentettek. Ennélfogva a krisztianizáció, az a hatalmas vállalkozás, amelyet Constantinus két-három nemzedékkel korábban véghezvitt, bizonyára borzalmas árulásnak tűnt. Julianus halála Róma nagyságához mérhető tragédiának, saját visszavonulása az államügyektől a jelképes szobor epizódot követően pedig óriási vereségnek. Eltemették a Jót, megkezdődött a Gonosz uralma.”*

Egy kis ízelítő a római „keresztény” császári udvar erkölcséből: II. Theodosiusnak, (aki Roga idejében bizánci császár volt) 25 év alatt 15 kamarása volt, akik kapzsiságból többször saját kezükkel fojtották meg elődeiket. *„A bizánci ügynökök béke idején sem szüntek meg a hún területen intrikálni, kapcsolatokat tartottak fenn az elégtelen népekkel, sőt ott is zavart keltettek, ahol nyugalom volt. Ismerve a görög kereskedők ravaszságát, nyugodtan feltehetjük, hogy ők is gyakran becsapták a lenézett barbárokat és számos tettelegességgnek, vagy összetűzésnek az ilyen, kalmárok részéről elkövetett huncutságok voltak az okai.”* – olvashatjuk Szász Bélánál.

Attila és Buda 434-ben békét kötnek Margusban (bizánci kereskedőváros a Duna és a Morava folyó találkozásánál, vele szemben a hunok szállásbirtoka és hun sírok voltak a folyó másik partján).

A békét ismét a bizánciak szegik meg, a margusi püspök segítőivel átszökve a határon hun sírokat – feltehetően Uldin és Bendeguz sírját – rabol ki, többek között kelyheket zsákmányol.

Noha 381-ben a Konstantinápolyi Zsinaton kimondják, hogy csak három Isten lehet, az Atya, Jézus és a Szentlélek, a római császárok továbbra is szívesen vették, ha istennek tartották őket, talán meg is követelték. Erre utal, hogy 448-ban, vagy 449-ben, amikor Priszkosz Attilához indul követ társaival, a következő jelenetet írja le:

„Meg is érkezünk a barbárokkal (hunokkal) együtt Serdicába (ma Szófia), amely jó gyalogosnak 13 napnyira van Konstantinosz városától. Itt pihenőt tartva, jónak láttuk Edikát és a többi barbárokat lakomára hívni. Leöletvén azokat a marhákat és juhokat, amelyeket az odavalók adtak nekünk, lakomát rendeztünk. Ivás közben a barbárok Attilát, mi pedig a császárt magasztaltuk. Vigila (a tolmács) azt jegyezte meg, hogy nem helyes Istent és embert összehasonlítani, úgy értvén, hogy Attila az ember, Theodosius az Isten. A hunok ezt zokon vették s hirtelen föllobbanva szitkozódtak...”

Leó pápa, akinek egyes források szerint még Attila is engedelmeskedett, 451-ben a Khalkedoni Zsinaton Isten és Jézus egylényegűségének egy olyan teljesen felfoghatatlan megfogalmazását adta, amelyről azóta sem vallja be senki, hogy nem érti, így ebből több tízezernyi vitairat és magyarázat született.

A hunokra a vallási türelem volt a jellemző a nekik meghódolt népekkel szemben. Ezt többek között a Nibelung ének is igazolja, innen való ez a Roga koronája című munkámban is olvasható két szakasz Attiláról, azaz Eteléről:

*„Etel király uralma oly messzire terjedett,
Hogy az egész világon legjobb vitézeket
Ő gazdag udvarában láttak sok más előtt
Pogányt úgy, mind keresztényt. Ez most mind véle jött.*

*Körüle udvarában, példátlan egyebütt
Keresztény hit, pogányság, mi jól megfért együtt
Mindenki azt követte, amit hite kívánt,
Mert a király kegyelme mindennek egyaránt.”*

Ilyen volt a történetírók többsége által vérszomjasnak, tömeggyilkosnak, zsarnoknak bemutatott Attila hozzáállása a vallási nézetekhez. Ezzel szembeállítva nézzük hogyan folyt a „keresztény térítés” nagyjából 500-550 év múlva Magyarországon. Grandpierre K. Endre: A magyarok Istenének elrablása, avagy a magyar faj nagy elárultatása

című könyvéből idézek: „De ne szépítsük a történeteket, ehhez senkinek nincs joga. Tény, hogy nem csupán fenyegetésekkel és rémítgetésekkel folyt az új vallásra kényszerítés, s elsősorban nem is azal, hanem a minden teketória nélküli felkoncolással. A fegyveres térítők nem értek rá fecsegésre, meggyőzésre, amire egyébként módjuk sem volt, nem értvén a magyarok nyelvén. Egy mód volt a meggyőzésre: a dárda, a kard, a koncolás... Legfeljebb azok nyertek kíméletet, akik a papok lábához borultak és ruháit csókolgatták. Még Győrffy György is elismeri, nem volt más választás, csak kereszt vagy halál.”

7. Jankó
János:
Tollrajz

Ugyanebben a műben olvashatjuk Grandpierre K. Endrétől:

„A szabad régi magyarok ugyanis a világ népei közül talán a legtovább őrizték meg a maga tisztaságában a Napisten-hitet, melynek igaz és tudományos hitelességgel ma is igazolható lényege a legegyszerűbb módon abban foglalható össze: a Nap a földi élet forrása, a földi élet megtermékenyítője, életetője és bearanyozója, tehát minden áldás, minden jó, minden öröm forrása... pártfogó égi atya, aki jótéteményeivel árasztja el a földi világot... A Herodotosz (i.e. V. sz.) feljegyezte ősi szkíta mondai hagyomány szerint a földművelés első aranszerszámai is a Napisten jóvoltából, az Ő ajándékaként kerültek

a földre, hogy az emberiség a szkíta népek révén és kezdeményezésére megkezdhesse a nagyobb jólétet biztosító földművelést.”

Grandpierre K. Endre véleményét a Napisten hitről három szerzővel támasztom alá: Bihari János A párthusokra vonatkozó ethnográfiai adatok antik források után című, 1936-ban kiadott művében írja a pártusok vallásáról: *„Leginkább tisztelték a Napistent... Mellette másodrendű szerepet játszott a Holdisten kultusza.”*

Bosnyák Sándor a magyar Napkultusról, ennek fennmaradt töredékeiről ír a Turán 2003 november/decemberi számában, ebből egy részlet az 1960-as évekből, Alpárról: *„Úgy volt, szombaton visszük a gyereket keresztelni... Akkor már megjött a bábaasszony meg a keresztanya, és mikor jött fel a Nap, az apa kivitte a csecsemőt, hogy lássad Uram – Jézus, ez a mi gyerekünk, megadtad Uram- Teremtőm, vegyél le róla minden betegséget”.*

Aradi Éva az Egy szkíta nép: a kusánok című könyvében írja:

„A Napistent a szakák, indoszkíták, valamint az Aral-tótól nyugatra már szkítának nevezett egyes népeik, például a masszagéták is imádták. A kusánok utódainak, a heftalitáknak is főistenük volt, ezért emeltek ők is, elsősorban északon, és leszármazottaik, a rádzspatok Nyugat-Indiában gyönyörű naptemplomokat”

A hunok kétségtelenül hittek Istenben, hiszen a hun főkirályok címe így hangzott: *„az Ég fia őmagassága”*. A fiúnak padig van Atyja, aki az Égben lakik és akit a hun nagykirály is maga fölött állónak ismer el. Istenanya tiszteletük hasonlatos lehetett ahhoz, amelyet Daczó Árpád, Lukács atya, ferences rendi szerzetes részletez Babba Máriával kapcsolatban a Csíksomlyó titka című könyvében.

A hunoknál helytelen sámánizmust feltételezni, a magyarok elődeinek táltospapjai voltak. A Ház a hídon című füzetemben (2000) részletezem a táltos és a sámán közötti különbséget.

A hunok tisztelték Jézust, erre bizonyíték többek között a Vercelli ötvösremek könyvtábla is, amely elnevezését onnan nyerte, hogy jelenleg Olaszországban, Vercelliben található. Nem ott készült, hanem Csomor Lajos szerint kaukázusi hun ötvösműhelyben és a *„Megfeszített Üdvözítő kaukázusi stílusban, kaukázusi hun-magyar embertípust ábrázol.”* Bővebben Csomor Lajos ötvös és koronakutató Őfelsége a Magyar Szent Korona című könyvében olvashatunk róla. Vercelli Aquileiától nyugatra, Milánótól északra található, nem kizárt, hogy a könyvtábla Attila itáliai hadjárata során került Vercellibe.

Zajti Ferenc, Röck Gyula és Badiny Jós Ferenc műveikben alapos érvekkel támasztják alá Jézus szkíta származását. Véleményem szerint a legnagyobb bizonyíték azonban a Torinói Lepel, amely szinte fényképszerűen igazolja ugyanezt, rajta szkíta arcot és testalkatot látnunk, elég összevetni a szkíta halomsírokból előkerült kincsek emberábrázolásaival, ezeket Brasinszkij Szkíta kincsek nyomában című könyvében szemlélhetjük meg legjobban.

Szekér J. Aloysius teológianár és tábori pap írta 1790-ben:

„A Keresztény Hitnek kezdete a hunnuszoknál. A legnevezetesebb dolognak állítom, hogy ezen Király alatt (Karaton) lett a Hunnuszok szívében a Krisztus Hitnek első lerajzolása, mintegy 397. esztendő tájján, a mint erről hiteles bizonytságot talállok Theotimusnál, Sozomenusnál, Orosiusnál és Sz. Hieronymusnál, a kik közül ezen utolsó így szól azon levelében, melyet Létához írt: A Hunnuszok tanulják a zsoltárt, Scythiának hidegei a Hitnek melegségétől hevülnek.”

Szász Béla a térítőkről: *„Forrásaink szerint igen eredményes hittérítő munkát fejt ki a húnok között Nicetas remesiani és Theotimus tomii püspök a Kr. u. V. század elején, továbbá ugyancsak a Duna mentén lakó népek között Joannes Chrysostomos, aki számos térítőt küld a barbárok közé, s mivel nincsen belőlük elég, Leontinus ankyrai püspöktől is kér misszionáriusokat.”*

Thompsonnál olvashatjuk a Szász Béla által is említett Theotimusról, Tomi és Szkítia provincia püspökéről a következő csudálatos dolgokat:

„A hunok a Dunánál mély tisztelettel vették körül és elnevezték őt a rómaiak istenének. Azt mondják, hogy Theotimus csodálatos tetteket vitt véghez közöttük... Azt meséli, hogy egyszer, ahogy Theotimus az ellenség területén keresztülutazott, egy felé tartó hun lovascsapatra lett figyelmes a Tomi felé vezető úton. A püspök társai megrémültek és már el is kezdtek siránkozni, hogy azonnal ott vesznek, de Theotimus leszállt a lováról és imádkozni kezdett. Erre ő és társai láthatatlanná váltak, a hunok pedig elvágattak mellettük, anélkül, hogy meglátták volna őket. Egy másik alkalommal egy hun, aki a püspököt gazdag embernek hitte, kitervelte, hogy foglyul ejti és váltságdíjat kér majd érte. Előkészített egy lasszót... és megpróbálta vele elfogni a püspököt. De ahogy felemelte a kezét, hogy elhajítsa a lasszót, a karja megmerevedett és nem tudta újra leengedni. Így maradt, mintha láthatatlan kötél kötötte volna gúzsba, addig, amíg társai kérésére, Theotimus imájának köszönhetően, Isten kiszabadította támadóját szorult helyzetéből.”

Szent Jeromos (342-420) héberből és arámiból latin nyelvre fordította Bibliát. 403-ban írt 107. leveléből arról értesülünk, hogy a hunok

zsoltárokat tanulnak. Azért azt nehezen tudom elképzelni, hogy Uldin hun nagykirály Roga bölcsőjét ringatva Dávid zsoltárait énekli fiának!

Mint előbb olvasták Máni anyai részről a hun-pártus Arszákida uralkodóházzal állt rokonságban, amelyből Roga és Attila családja is származott. Így Máni tisztelete minden bizonnyal jellemző volt a hunokra.

Hogy a kereszténységnek az Arius szerinti változatát is ismerték és tisztelték, erre utal a Képes Krónikának, a Pozsonyi Krónikának és a Müncheni Krónikának az a leírása, hogy Ravenna kapuit az arianusok főpapja nyitotta meg Attila előtt. Bár ugyanezen krónikákban később azt is olvashatjuk, hogy Attila Leó pápa tanácsára az ariánusok püspökét elfogatta, elvett tőle hatvanezer márka aranyat, majd megölette, ennek annyi hitelt adhatunk, mint a colonai (kölni) tizenegyezer szűzlány és Buda Attila általi megölésének. Nem hihető, hogy Attila Leó pápától tanácsokat, sőt utasításokat fogadott volna el.

Váczi Péter írja a Németh Gyula által szerkesztett Attila és hunjai című könyvben, hogy Orosius (Paulus Orosius keresztény szempontú világtörténelmet írt az V. században) *„a megtért népek között felsorolja a hunokat is. Az orthodox kereszténységen kívül az arianus egyház hatásával is számolnunk kell. Pannonia lakói között valószínűleg akadt arianus hitű is, hiszen Pannonia egy időben az arianizmus főfészke volt. A hun uralom alá jutott gótok is ezt a hitet vallották.”*

A hunok tehát Jézus tanainak megismerésével egyre többen keresztényekké lettek. Mivel azonban egyisten hívők voltak, ennek manicheus és ariánus változatát gyakorolták. Jézust elismerték Isten fiának és prófétának, de nem második Istennek, nem Teremtőnek. Feltételezésem szerint a pogánynak nevezett vallások, valamint a Jézust tisztelő Máni és Arius, az ő tanaiknak, híveiknek kegyetlen üldözése nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a hunok visszaindultak Európába, Róma ellen.

A hunok igazságot szolgáltatnak

Paulus Orosius az V. században azt írta, a hunok feladata, hogy megbüntessék a világot bűneiért. S valóban, a hunokról szóló művek olvasása közben úgy tűnik, gyakran fellépnek az igazságtalanság ellen s ezen igazságtalanságok legtöbbjét a római birodalomban követték el. Itt csak néhány példával érzékeltetem ezt. 377-ben Thrákiában a rómaiak a gótokat egy hegyszorosba zárták. Nem tudtak kitörni, az élelmük fogyott. Néhányan átszöktek az ellenséges gyűrűn és a hunoktól kértek segítséget. A hun felmentő sereg érkezésének hírére a rómaiak elvonultak. A hadrianopolisi csatában is a hunok segítették győzelemre a gótokat a rómaiak ellen.

Jordanes, aki pedig nem szerette a hunokat, írja a következőket:

Egy Vinitharius nevű gót fejedelem kivonta magát a hun fennhatóság alól és megtámadta az antusokat. (Alán-ország népcsoport/Kiss Magdolna: Jegyzetek a Geticához) *„Boz nevű királyukat gyermekeivel és hetven előkelőjével együtt felakasztatta... Balamber a hunok királya nem tűrte ezt tovább... a harmadik ütközetben ...nyilát kilőve Venethariust fején találta és megölte őt. Unokáját Vadamercat pedig házassági kötelékkel magához láncolta, ezzel a gótok egész alávetett nemzete felett békében uralkodott, de úgy, hogy a gótok népének, ámbár a hunok tanácsát követve, mégis mindig saját király parancsolt.”*

Mint láttuk, Hans Riehl ugyanezt a hölgyet Ermanarich osztrogót király unokájának tartja.

Németh Gyulától olvashatjuk az Attila és hunjaiban: *„A pontusi keleti gótok a hun uralom egész ideje alatt megtarthatták ősi szállásaikat. Nem kellett félniük attól, hogy a hunok kizavarják őket onnan, hiszen a győzteseknek volt elég legelőjük. Akkor is a Dnyeszter és a Don között laktak, amidőn a Duna mentén egy új nyugati hun birodalom alakult ki. Az új honfoglalók mintegy átugrották őket és a nyugati gótok hajdani országában, az Al-Duna mentén rendezkedtek be először.”*

Tomka Péter is azt írja: *„A legyőzött népcsoportok megszervezése azzal járt, hogy falvaikat még a hun központok környékén is megtűrték, de nem osztották szét őket, népi különállásukat általában megtartották.”* (In: Bóna szerk. Hunok-gepidák-langobardok)

A dőzsölő, pazarló, romlott római császárok és kegyenceik ellen lázadó köznép és rabszolgák is a hunokban látták az igazságosztókat.

Thompson írja: *„A birodalom kisemmizett osztályai azonban lelkesen üdvözölték őket (a hunokat), hiszen ez esélyt jelentett számukra, hogy megszabadulhassanak szolgaságuk terheitől. E kor jellemző tünete, hogy már 408-ban egy fontos határszéli (római) erőd védői árulást követtek el, majd az erődöt Uldin kezére játszották. Abban is biztosak lehetünk, hogy a Castra Martisban történt árulás akár több alkalommal is megtörténhetett, még ha bizonyos forrásaink az ötödik század elejéről nem emlékeznek meg hasonló esetről.”*

Az Európa születése című könyvben (Képes történelem sorozat) a szerzők, Varga Domokos és Vekerdí László idézik Silvanusnak, Massilia (Marseille) püspökének véleményét a római állami tisztviselőkről: *„... az állami adóbehajtás ürügyén saját hasznukat gyarapították, és a gabonaadók beszédését a maguk zsákmányának tekintették. Akik kegyetlen vadállatok módjára nem kormányozták, hanem felfalták a rájuk bízottakat... Ugyan hol, kik közt van ilyen nyomorúság, mint a római birodalomban? A frankok előtt ismeretlen ez a bűn, a hunok mentesek ezektől az aljasságoktól, nyoma sincs mindennek a vandáloknál, nyoma sincs a gótoknál.”*

Szász Béla könyvében az itt említett püspök, mint Salvianus Massiliensis presbiter jelenik meg, aki 400-470-ig élt, tehát Roga és Attila uralkodásának korában.

A hunok kerülték a vérontást, ezért a kegyetlenségükről szóló történetek egyszerűen hazugságok. Például Athanarik vizigót fejedelem elhatározta, hogy ellenáll a birodalmának határaihoz érkező hunoknak, 376-ban. Csapatait két részre osztva, a kisebbik hadtestet Munderik vezetésével a hunok elé küldte. A hunok kitűnő kémiszolgálatára jelezte, hogy csak egy kisebb sereg közeledik. A továbbiakat Thompson könyvéből idézem: *„A hunok azonnal felismerték, hogy Munderik hadserege csak egy töredéke a gót hadseregnek és úgy döntöttek, nem foglalkoznak velük. Egy holdvilágos éjjelen, túljárva Munderik eszén, hosszú lovaglás után, kikerülték a sereget. Mielőtt még a gótok észrevették volna, a hunok átgázoltak a Dnyeszteren és hús mérőfölddel arrébb az ellenség hátába kerültek. Athanarik nem is sejtette, hogy veszélyben van. Mind őt, mind seregét teljesen meglepte a hunok támadása. Nem tanúsítottak ellenállást: szétszóródtak a Kárpátok lábánál, csak csekély veszteséget hagyva maguk után.”*

Mint látjuk, a hunok itt két alkalommal is vérfürdőt rendezhettek volna, először Munderik, majd Athanarik seregének megsemmisítésével, mégsem tették. Természetesen, ha valaki visszaélt jóindulatukkal, vagy becsapta őket, annak nem kegyelmeztek, de először minden összeütközést tárgyalások útján igyekeztek megoldani.

Hun szokás volt-e a koponyatorzítás?

Több szerzőnél is olvashatunk a koponyatorzításról, mint a hunokra jellemző szokásról. Ez azonban nem a hunokhoz köthető. Egyrészt olyan természeti népeknél is megtalálható, akik a hunokkal soha nem találkoztak. Például az Új-Pomeránia elnevezésű csendes óceáni szigeten még a XIX. században is előfordult. A Tolnai lexikon többek között ezt írja (tömörítve): előfordul Indonéziában, a Celebes szigeteken, Közép-Afrikában, az amerikai indiánoknál, különösen híresek voltak róla a régi peruiak. Hyppokratesz ókori orvos a Krisztus előtti IV. században a Krim félsziget lakóit makrokefáloknak, nagyfejúeknek nevezte a fej alakjuk miatt. Hazánk területén e lexikon szerint (1927-ig) mindössze 23 ilyen koponya került elő. Ez nem nevezhető tömeges elterjedtségnek, s nem is mindegyik a hun korból származik, például a Csepel-szigeti a bronzkorból, azaz a Krisztus előtti 1900 és 1000 közötti időkből.

Másrészt, ha figyelmesen olvassuk a hozzáférhető Ammianus Marcellinus és Sidonius Apollinaris idézeteket, észre kell vennünk, hogy az általuk 375 és 470 táján készített tudósításokban a csúfságokat főként a *„finn vagy finnmongol”* törzsekről írják, s bizonyára a hunokhoz csatlakozott, ma finnugornak, obi ugornak nevezett népet értik ezek alatt. Erre megerősítést találtam Thierrynél a következő mondatokban: *„A skandináv és a finn mindig, mint természetes ellenség állott szemben egymással. Európa végszélén, hol e két faj egymással érintkezésbe jött, a Finn föld fia a skandináv előtt éktelen s a pokol hatalmaival szövetkezett gonosz törpe volt.”* A hunok pedig nem a finn föld fiai, nem finnugorok vagy obi ugorok, mint ahogy utódaik, a magyarok sem azok. Magyarországon finnugorok csak az egyetemek finnugor tanszékein és a finnugor istenségeket a magyar őstörténetbe becsempészni igyekvő szerzők személyében találhatók.

Peter Heather egészítette ki Edward Thompson A hunok című könyvét 1991-ben. Az új kutatási eredményeket figyelembe véve írja, hogy a koponyatorzítás szokása Európa nyugati részén is elterjedt volt és burgund sírokban is találtak ilyen koponyákat. *„Ezért az újabb kutatás nem tesz egyértelműen egyenlőségjelet a nép és a szokás közé.”* – vagyis a hunok és a koponyatorzítás közé.

László Gyula régészprofesszor sem a hunokhoz köti a koponyatorzítás szokását, hanem a gótokhoz. Az Emlékezzünk régiekről című könyvében olvashatjuk: A gótok *„terjesztik el (a Dél oroszországból magukkal sodort alánokkal együtt) azt a szokást is, hogy a kisgyer-*

meknek pólyákkal (s néha deszkalapokkal) elkötik a koponyáját, úgy hogy az nem tud rendes irányban fejlődni, hanem torz, megnyúlt formájú lesz. (Koponyatorzítás) Valószínűleg ez az előkelőség előjoga volt, akárcsak később Kínában a nők lábának eltorzítása.”

Jómagam a múzeumokban és a könyvekben látott torzított koponyák alapján arra következtetésre jutottam, amelyet még szakirodalomban nem olvastam, hogy ezekben az esetekben veleszületett vagy csecsemőkori hydrocephalia, vízfejűség eseteivel állunk szemben. Ugyanis normális méretű koponyát csecsemőkorban talán még lehet valamilyen mértékben torzítani vagy formálni, de a csonttömeget, a koponya térfogatát növelni nem lehet. Márpedig a képeken vagy a múzeumokban mindig természetellenesen nagy koponyákat láthatunk. Különösen hatalmas méretű koponyát mutat Edward Thompson könyvének 52. oldalán, amelyet egy Krisztus után 450-ből származó németországi sírban találtak. Bizonyára a vízfejű született gyermekek koponyáját próbálták meg szalagok közé szorítva keskenyebbre formálni, hogy az arc ne torzuljon el túlságosan, esetleg más gyógyászati célja is volt. Hogy a 4., 5. században több ilyen leletet is találtak, azt magyarázhatja egy csecsemők között is terjedő agyvelőgyulladás járvány, amelynek voltak túlélői. Thierry egyébként kifejezetten az észak-európai „finn-hún” népeknél való gyakoribb előfordulásról beszél. *„Egy külföldi tudós természetbúvár, ki anthropológiai kutatásai tárgyává az éjszak-európai népfajokat tette, megütközött azon eltorzított koponyák nagy számán, melyek a régi sírokból kerülnek oly vidékeken, melyeket hajdan a finn-hún nemzetek laktak.”*

Itt mindenképpen a finnugorokról esik szó, nem a mi elődeinkről, a „mi hunjainkról”. Hogy hogyan került a finnek mellé a hun szó, tehát, hogyan született meg papíron egy ilyen érdekes nép, hogy „finn-húnok”, arra az lehet a magyarázat, hogy a Magyar Tudományos Akadémia *„észrevételeket és újabb adatokat”* küldött Thierrynek, aki azokat jóhiszeműen és gyanútlanul fel is használta.

A koponyatorzítás téveszméjével kapcsolatban még Bartucz Lajos antropológus A praehistorikus trepanáció és orvostörténeti vonatkozású sírleletek című könyvére is hivatkozom, amelyben az olvasható, hogy főként gepida sírokban talált torzított koponyákat, nőket is, pl. Kiszomboron és Szőregen.

Olympiodoros 412-ben, Priszkosz 449-ben járt a hunoknál, országuk nagy területein átutaztak, követként hosszabb időt töltöttek náluk, de koponyatorzításon átesett hunokról nem írnak, pedig bizonyára feltűnt volna nekik. Sem a húnok csúnyaságáról, sem arról, hogy piszkosak lettek volna, nem olvashatunk e két szerzőnél.

A hunokról való ijesztő leírásoknak néhány görög-latin szerzőnél többféle magyarázata lehet:

Elsősorban a hun haderőhöz csatlakozott finnugor népekről szólnak, *„akiknek szőrös lábaikra tekergetett kecskebőr egészíti ki viseletüket.”* Ezzel szemben a szkíták-hunok csizmát viseltek, mint ahogy régészeti emlékeikben és ábrázolásaikon fennmaradt. Európával a szkíták és hunok ismertették meg a nadrágviselést is. Stuart Piggott írja Az európai civilizáció kezdetei című könyvében: *„A harcoló királyságok korában a kínai hadsereg is átvette nomád ellenfeleitől a nadrágviseletet. Ennek hagyományosan elfogadott időpontja i.e. 307 volt, az ellenséget pedig hunoknak hívták.”*

Ha megnézzük a görög-római műveltségről szóló könyveket, jól láthatjuk, hogy a görögök és rómaiak nem csak nadrágot, de fehérneműt, alsóneműt sem viseltek. Ruháik nem voltak szabva-varrva, hanem ruhatűkkel egymáshoz tűzött anyagdarabokból álltak, lábaikra pedig madzagokkal kötözték valamiféle talpakat.

Másodszor: a hunok katonáikat egy fajta lélektani hadviselésként, mesterségesen kialakított ijesztő külsővel bocsátották harcba, s mivel több helyen olvashatunk mélyen ülő kis szemeikről, talán még valami álarc féle is volt rajtuk. Hasonló ehhez, amit Kiss Magdolna ír a Geticához készített Jegyzetekben: *„Britannia lakói testüket növényi festékkel kékre festik, hogy a csatákban megrémísszék az ellenfelet”*

Harmadszor: e hunokat gyalázó történeteknek az is alapja lehet, hogy hogy több fosztogató népcsoport hunnak nevezte magát, a történetírók pedig a hunok számlájára írták tetteiket. Thompsonnál olvashatjuk: *„...szökött rabszolgák és mások, akik elhagyták az osztályukat, azt állították magukról, hogy hunok és hozzáláttak Thrákia vidékeinek fosztogatásához...”*

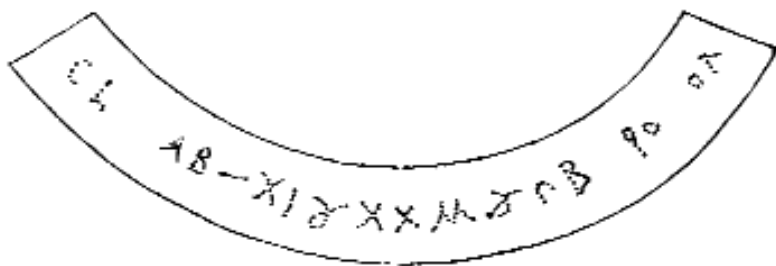
Negyedszer: Bizonyára a hunokat gyűlölő történetírók sem igyekeztek a hunok külsejét vagy tetteiket szépíteni. Azonban maguk a hunok sem törekedtek erre. Úgy tűnik, ha valakit a mesterségesen kialakított külsejükkal elijeszthettek, akkor inkább ezt választották, nem a fegyvert. Mint az édesanya, aki inkább a mumussal ijesztgeti csínytevő gyermekét egy nagy pofon helyett. Thierrynél is olvashatunk utalást erre: A hún *„egy mocsárból kikelt alacsony, ragyás, borzasztó tekintetű emberfaj, mely csak szólási tehetségénél fogva tartozik az emberi nemhez. Ilyenek voltak a mesék, melyeket a gótok rettegett szomszédjaikról terjesztgetni szerettek. Azok úgy látszik ezen nem bosszankodtak. Hasonlóan közeli rokonaikhoz és utódaihoz, a XIII. századi tatárokhoz, önkényt meghagyták őket természetfölötti, ördögi, nem ördögi hatalmuk hitében, mert e hit erejét megkettőzte, a mennyiben rettegő ellenségeiket már mintegy legyőzve szolgáltatva kezeikbe.”*

A koponyatorzítás, mint szokás tehát nem jellemző a hunokra.

Szkíta-hun betűkről tudósítanak többek között a következő tudós szerzők: Kézai Simon, Kálti Márk, Thúróczi János, Bonfini Antal, Verancsics Antal, Thelegdi János, Baranyai Decsi János, Szamosközi István, L. F. Marsigli, Kapossi Sámuel, Szentiványi Márkos Dániel, Lisznyai Kovács Pál, Lakatos István, Harsányi János – Georg Hickersius, Bél Mátyás, Kállay Ferenc, Jerney János, Fischer Károly Antal...

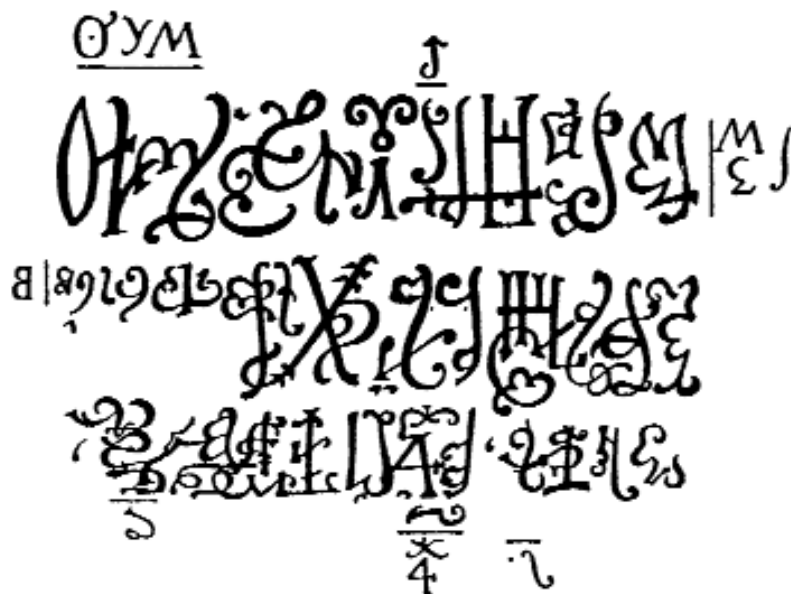
Ipolyi Arnold püspök a Magyar Mythológia című művében (1854) legalaposabban gyűjtötte egybe hagyományainkat. Ebben igazolást kaptam arra a feltételezésemre, hogy Roga neve a rovásírással összefügg, amely főként a Rova névváltozatnál nyilvánvaló: „...ős és kétségtelenül pogány korunk s vallásunkban keletkezett s gyakorlott írásnak tudata, s nyoma maiglan fen van; sőt valószínű, hogy az annak gyakorlata módját s fogalmát tökéletesen kifejező s a runa szóval szinte rokonhangzású rovás szóban, ezen ős írás hason régi s eredeti nevét is bírjuk, miután már hún emlékeinkből hason alakú : Rua, Reuva, Rova tulajdonnevet is ismerünk.”

Priszkosz szónok, bölcsész, történetíró II. Theodosius császár követeként 449-ben járt Attilánál, ahol jelen volt, amikor a hun szökevények nevét egy papírról felolvasták. **Fischer Károly Antal** így ír erről: „Igaz, hogy Priszkosz nem mondta, hogy a hun szökevények nevei *hun betűkkel* voltak írva, de elképzelhető-e, hogy a hun alphabethez képest csak feleannyi görög vagy latin alphabet betűivel le lehetett volna írni a hun neveket úgy, hogy azok érthetőek is legyenek? A ki a görög és római írókat olvasta, annak határozott felelete az lesz: nem! Annál kevésbé hisszük pedig, hogy e névjegyzék más, mint *hun betűkkel* volt írva, mert száz és egynéhány évvel későbbben Menander Protector már egészen világosan és határozottan *scytha betűkről* szól.”

8. A Szeged-Nagyszéksői Kehely felirata

Fischer ősi írásunk emlékeit nem tekintette függetlennek történelmi környezetüktől, amint ezt a *A hun-magyar írás és annak fennmaradt emlékei* című nagyszerű könyve is bizonyítja. Ebben találjuk Strahlenberg Fülöp Jakab svéd katonatiszt egy rajzát a dél-szibériai rovásírásos sziklafeliratokról. Strahlenberg ezt írja: *„ily föliratok, melyeket Dél-Szibéria legrégebb lakói egykoron használtak, még igen gyakran találhatók sziklákon, sírköveken, a Jeniszei folyó parjain, Tobol és Irtis folyók forrásainál..”*

9. A Strahlenberg által másolt hun felirat

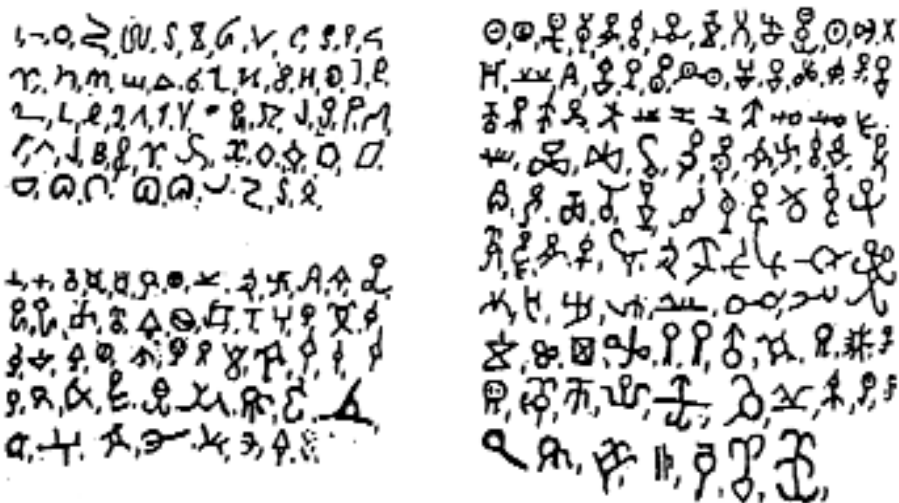
A feliraton gyönyörű összerovásokat láthatunk. A vonalak alatti, fölötti, melletti betűk Fischer felbontásai az összerovásokról. Minden bizonnyal igaza van Fischernek, amikor ezt írja a jobb felső felirattal kapcsolatban: *„legelső szava : Rov, mely név az anniviersi hunok között, mint családnév, nálunk pedig Roff alakban, mint helységnev létezik.”*

A Csíki Székely Krónikát Fischer sem tartja hamisítványnak: *„...hogy találunk a Székely Krónikában egy kissé eltorzított nevet, melyet Prizkosz, mint Attila nagybátyját, Rua-nak nevez, s mely név ugyanily alakban, mint családnév, egy svájci hun telepen ma is megvan.”*

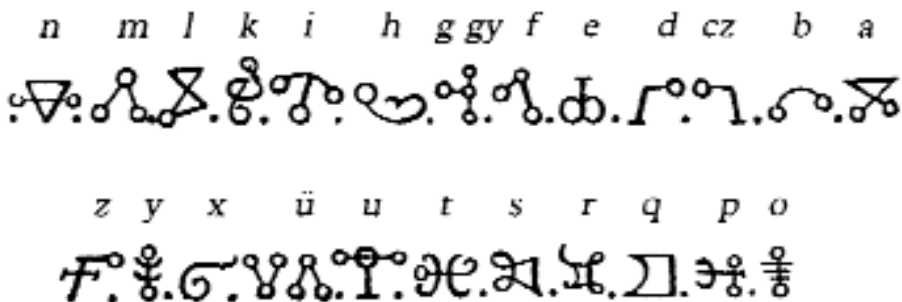
Fischer írja a Nagyszentmiklósi Kincsről: *„Hogy azok, akik e föliratokkal foglalkoznak, nem ismerték föl bennök a hun-magyar írást, annak oka az, hogy régi alphabetjeinket vagy nem ismerték, vagy pedig az álapostolok és hamis tanaik által tévútra vezetettve, nem találták*

azokat méltóknak az összehasonlításra.” A 11-es csésze két bekarcolt jelében a Ru szót fedezi fel, amelyről azt írja, hogy létezett a svájci hun völgy fekete hunjainak nevei között.

Fischer ismerteti Oertelius Godofréd soproni evangélikus lelkész „Alphabetum Attilae Regis Hunnorum” cím alatt bemutatott egyik ábécéjét, amelynek szerinte a hun-magyar íráshoz semmi köze nincsen. Oertelius ezt írja a betűsorról: „Attila királynak azon elcsépelt (elavult) alphabetje, melyet némelyek tévesen varázsjegyeknek tekintettek”. Mégis, első rápillantásra, hasonlóságot fedezhetünk fel a Szeged-Nagyszéksős-i kincselet átégett kelyhének feliratával, és **Kiszely István** A magyarság őstörténete című könyvében bemutatott hun írásjegyekkel, amelyekkel szállásterületük határát, a víz és a legelő használati jogát rögzítik. Elemezve őket, sok azonosítható a ma székely-magyaroknak nevezett rovásírás betűiből.

10. Hun írásjegyek

10/a Attila hun király betűsora Müller szerint

Debreczenyi Miklós Fischer könyvének alapján Strahlenberg egész feliratát felbontja és megfejtését adja Az ősmagyar írás néhány hazai s oroszországi emléke című művében (1914). Jobb oldalról az első két betűcsoportról írja: *„De olvasható ez a betűcsoport <denti Rov rovásnak> is, az ismétlődőjelekre s arra való tekintettel, hogy a denti szó az Irtisz parti betűképek közt a keleti oldalon a 3. sorszámmal jelzett és az Oibars, a Rov fitestvére nevét tartalmazó betűképben szintén előfordul, amiből nem alaptalanul arra lehet következtetni, hogy Rov is, Oibars is, meg Attila is a denti nemzetségből származott.”*

Berecz Sándor Magyarország művelődésének története című könyvében olvasható: *„Menander Protector VI. századi görög író azt állítja, hogy a magyarok II. Justinus császárhoz scytha betűkkel írt levelet küldöttek.”* Berecz Sándor állítását alátámasztja a **Régi magyar olvasókönyv**, amely egy erre vonatkozó részletet is közöl a bizánci görög történetíró munkájából: Maniakh (Mányák, a követ) *„a levelet az ajándékokkal együtt átadta azoknak, akikre ezek átvétele bízva volt... A császár pedig, amint a tolmáccsal elolvastatta a szkíta levelet, a követséget örömmel fogadta.”*

Szász Bélánál olvashatjuk: *„A kínai források szerint a húnoknak nincsen írásuk. Ezt azonban nem kell szószerint venni, hiszen teljesen elképzelhetetlen, hogy a többi, kevésbé jelentős, alárendelt török népeknek volna írásuk, éppen csak e népcsoport legkimagaslóbb szerepet betöltött népének ne volna. A fehér hunokról egy másik tudósítás feljegyzi, hogy az írást nem ismerik, szerződéseiket fadarabkákra jegyzik fel. Ez a feljegyzés kétségtelen bizonyítéka annak, hogy ennél a nagy népnél, mielőtt ott a türk írás ismertessé vált volna, rovásírást használtak... Írásuk nehézkes rovásírás, melyet rendszerint romlandó anyagra véstek és ez az oka annak, hogy tárgyi emlékeik nem maradhattak fenn. Igen valószínű, hogy ez az ősi és a húnok által is használt írás képezi a türk írás alapját is, mely ezek szerint a lovas népek egyetemes írása lehetett.”*

Eredetileg 1967-ben jelent meg először **Fehér Mátyás Jenő** Középkori magyar inkvizíció című könyve, ebben találjuk, hogy a „betű” hun eredetű szó, a kínai évkönyvekben, mint Pi-teh jelenik meg, jelentése írás, majd a Bitig, Biti változatban vették át a hunoktól az ótörökök.

Fehérné Walter Anna Az ékírástól a rovásírásig című művében tárgyalja a hunok írását, éremtani alapokra helyezve a hangsúlyt.

A	4	А				P	П	П	Э
B	П					R	И	И	Р
C	О					S	И	И	Р
D	+					SZ	И	И	Р
E	Е	Е				T	И	И	Р
F	Е	Е				V	И	И	Р
G	Е	Е				Z	И	И	Р
GY	Е	Е				ZS	И	И	Р
I	Е	Е				AI	И	И	Р
J	Е	Е				EL	И	И	Р
K	Е	Е				ET	И	И	Р
L	Е	Е				NK	И	И	Р
M	Е	Е				NT	И	И	Р
N	Е	Е				ZSK	И	И	Р
NY	Е	Е					И	И	Р
O	Е	Е					И	И	Р

11. A hun-
székely
rovásírás
jelei Baráth
Tibor
szerint

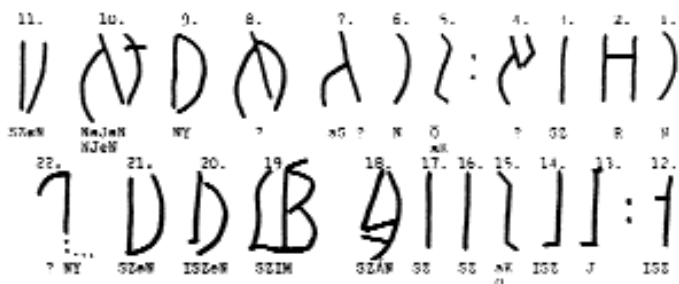
Franz Altheim ígéretes című Hunnische runen (Hun runák, azaz hun rovásírás) füzetében csupán három képet láthatunk, ezek közül az egyiken a Nagyszentmiklósi Kincs feliratait. Rokonságot állapít meg az Aboba-Pliska-i (Bulgária) téglajegyekkel, ezeket Fehérné Walter Anna is közli. A szöveg csalódást okoz, hiszen a szogd, ótörök, arameus, protobolgár írásokból származatja a hunok írását és a nagyszentmiklósi feliratokat. Ez utóbbiakat meg is fejti, ez Csallány Dezső tanulmányában olvasható.

A hun írás származásával kapcsolatos véleményét 1951-ben megjelent, Attila und die Hunnen című művében is kifejti, a dán Thomsen megállapítására alapozva. Leszögezi, hogy a hun és ótörök „Runenalphabet” az arámi írás kaukázusi, észak-iráni változatából származik, az átvétel a 2. században történt.

Mivel Nagyszentmiklósi Kincsről, amelyet a magyarok hun vagy avar elődei készítettek, többször esik szó, ide iktatom a bécsi Kunsthistorisches Museum 2003-as katalógusában található ismertető néhány mondatát: „The gold treasure found in 1799 in Nagyszentmiklós (now Sinicolaul Mare, Romania) ...the product of old bulgarian art of 9th century ad.” Magyarul: az arany kincset 1799-ben találták Nagyszentmiklóson. (ma Sinicolaul Mare, Románia) ...a régi bolgár művészet terméke az időszámításunk utáni 9. századból. A „Magyar” Tudományos Akadémia nem igyekszik helyretenni e nyilvánvaló hazugságot.

A 14. oldalon már említettem a Svájcban maradt hun közösséget, amelynek első leírója Fischer károly Antal volt. 1990-ben Kiszely István is ellátogatott oda egy forgató csoporttal, ahol a hun völgyben Penszék (Pinsec) településen rovásfeliratot találtak egy ház gerendáján. Erről kitűnő leírás olvasható **Forrai Sándor** Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig című könyvében. Az összeírt feliraton a ma székely-magyarnak nevezett rovásírás jegyei határozottan felismerhetők. Bár a feliratot hordozó gerenda legalább

ezer évvel idősebb Roga és Attila koránál, a betűket az utódok megőrizték. Hogy a felirat a magyarság hun elődeihez köthető, azt egyéb néprajzi jellegű párhuzamok is megerősítik.

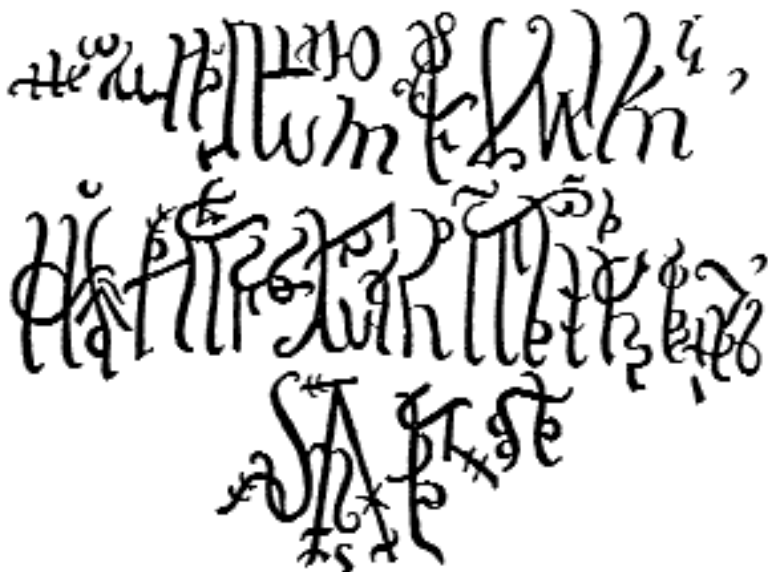
12. A panszéki felirat

Zagd Batszajhan írja A hunok régészete, néprajza és története című munkájában, amely a Turánban jelent meg : „A hun írásbeliséget kutató szakemberek a hunok írásának a rovásírást fogadták el. (Dordzsszüren, 1961, Szühbátor, 1967)... C. Sagdaszüren a pecsétet és a billogot az Orhon és Jenyiszej rovásírással összevetve vizsgálta meg, de a Haluun folyónál, Csendegnél egy bronz késen kb. 60 jelet talált, amit belső ázsiai nomádok írásának vélt. Későbbi munkáiban azt állította, hogy a hunok írása pecsét írás lehetett... A Haraa-nál lévő Nojon uul-i hun előkelő sír ásatásakor talált agyagedény és a lakkcsésze alján pecsét és billog bevésés volt, amely a kutatók figyelmét nem kerülte el... Mai állapot szerint 27 hun pecsét és billog van. A kutatók véleménye szerint a hunok pecsétjei írások voltak, és azt a türkök kapták örökül, akik megújították azt. Az Orhon-Jenyiszej rovásírást a hunok egyedül alkották meg... Itt mindenekelőtt az Iszik sírban előkerült írásos ezüst csésze, a Hétfolyó Vuszun kori Karatom (Karaton?) sírjából szavakat elválasztó, 4 jeltől álló írott kis áldozati kő ivóedény került elő. A Kr. u. III.-V. századi Aktasz sírból kb. 30 jelet tartalmazó, rendezetlen, 3 oldalán kőbe vésett írást találtak, melyben ismétlődő jelek, az ábécé jeleinek rendszere figyelhető meg. A keleti Hétfolyó több korszakából származó írásos emlékei alapján I. M. Dujakonova, V. A. Levsic és Sz. G. Klastornij véleménye szerint a Kr. e. I. évezred közepétől a Hétfolyónál szaka írást használtak... A tusdörzsölő kőtál kínai eredetű tárgy volt, de ilyen egy időben a hunok is használtak, bár annak formája különbözik a Kínában használt tárgyétól. Ebből látható, hogy a hunok íróecsettel írtak... Ezért bizonyos, hogy a hunok valamilyen írásrendszert használtak, azzal külföldre leveleztek, sőt belső használatra hivatali ügyeiket is azzal intézték... ecsetet, tintát, tusdörzsölő kőtálat, selyempapírt és egyéb eszközt használtak, emellett néhány anyagot maguk készítették.”

Obrusánszky Borbálától kaptam **Luvsanjaviin Chuluunbaatar** mongol egyetemi tanár *The Script Culture of Nomadic Mongols* című, orosz nyelvű könyvéből olyan ősi jeleket tartalmazó oldalakat, amelyeket a szerző a hunok írásjegyeinek tart. Figyelemreméltó hasonlóság mutatkozik a ma székely-magyarnak nevezett rovásírás jeleivel.

Mivel az írás a nyelv lejegyzett formája, egy gondolatot idézek a Belső-mongóliai Tudományegyetem tanáráról, **Ucsiraltu**-tól: *„Doerfer megemlítette, hogy Klaproth és Szemjonov egyenesen a magyar nyelvhez hasonlította a hunok nyelvét. Különös, hogy ezt az álláspontot a magyar nyelvészek is mellőzték, pedig ez sokat nyomhatna a latban a magyarság eredetére vonatkozó kutatásokban.”*

Ez a fejezet nem a teljesség igényével készült, a hunok írásáról egy külön könyvet lehetne készíteni. Jómagam a kutatásaim alapján a hunok írásáról azt tartom, hogy a Kárpát-medencében már az újkőkorkorban (a bajóti csont pálcavég vagy dárdahegy alapján azonban még korábban) kialakult írásbeliséget, jelkészletet örökölték s ezt adták tovább az avaroknak, majd a magyaroknak. Kárpát-medencei ősiségünk fontos bizonyítéka ez az írás, amely a hunoknak is sajátja volt, mint ezt több könyvben és tanulmányban kifejtettem.

13. A Strahlenberg által másolt
másik hun sziklafelirat

Roga hun király névváltozatai

Az idézett szerzőknél a következő névváltozatokat találjuk: Rua, Rhuas, Ruhás, Ruga, Rugila, Rohas, Rhoilas, Roas, Ruas, Ruha, Röv, Rhoá, Reuva, Rova, Reva, Roka, Rof, Roff, Rov, Roua, Rú, Rowa, Reuwa, Rewa, Roilas, Rugo, Rouas, Röt, Richa, Rok, Roa, Roila, Roe, Hroar, Reuwila, Ruf, Rugha, Rugas...

A hunokról szóló történelmi művekben találkozhatunk a Rika névvel, amely nem férfinév, hanem Attila feleségének, Rékának egyik névváltozata, s a néphagyományban Rika erdeje, Rika pataka kifejezésekben is találkozhatunk vele.

Láthatjuk, hogy Roga neve milyen sok változatban maradt fenn. Azt jelenti ez, hogy nem csak a hun-magyar nyelvű népek, hanem a hunok szomszédságában élők, vagy a meghódolt népek is megőrizték saját nyelvjárásukban és emlékezetükben, tehát ismert, jelentős és tisztelt személyiség volt.

A hun nagykirály nevét Ozorán nagyanyámtól és Pintér Endre tanítótól Roga változatban hallottam. A Rua, Ruga név U hangja itt O-ra változott. Telegdi Zsigmond nyelvészeti tankönyvében olvashatjuk: *„...számos adat szerint még az ómagyar korszakban megváltozott azoknak a szavaknak kiejtése, amelyek rövid U-t tartalmaztak, ezt általában nyíltabb magánhangzó, O váltotta fel, ...a rövid U O-ra változott.”*

Ugyanebből következtetek arra, hogy Ozora neve eredetileg Uzura-ként hangzott. Ozoráról bővebben később.

Szekér J. Aloysius megjegyzést fűzött Roga névéhez, amelyben ez áll: *„Némellyek úgy vélekednek, hogy ezen Herczegnek neve nem Rua volt, hanem Ruhás, és talán jól is vélekednek: mivel ez magában is jó értelmű Magyar szó, a régi Eleinknél pedig olly nevezetek voltak szokásban, a menyeknek azon személyhez illendő értelmek vólt, a kiknek azon nevek adattak.”*

Hihetőbb azonban **Ipolyi Arnold** felvetése, aki mint a Hunok írása fejezetben láttuk, a rovásírással hozza kapcsolatba nagy hun királyunk nevét.

Krizsa János unitárius püspök által gyűjtött székely család és keresztnevek közül a Revács, Rakó, Rafaj, Rofaj, Rofajka, Rafi hasonlít Roga névére. (A Rafi nem a Rafael-ből ered, mert ősi magyar neveink régebbiek a bibliai neveknél!)

Thierry művének fordítója, **Szabó Károly** írja a nevekről: *„Mint-hogy pedig a görögösített neveknél, hogy az eredeti nevet tisztán megkapjuk, a latin... végzeteket el kell vetnünk. A (itt Roga neve következik görögül, amelyet a számítógépen nem tudok megjeleníteni) névből a görög végzet elvetése után Pov marad, amelyet a betűk eredeti jelentése szerint Rof-nak, vagy igen csekély hangváltozással Rov-nak kell ejtenünk, mint erre bennünket a Tisza-parti Rof helység neve utal. (Tiszaroff). Kik a Priscusnál előjövő második ejtés után Rua vagy Roa nevet vettek eredetinek, miként utánok Thierry is Roua-t ír, e név iránt nem voltak tisztában.”*

Jerney János Magyar nyelvkincsek Árpádék korszakaiból című művében említ egy Rugás személynevet 1245-ből és egy Ruges személynevet 1211-ből.

Fischer Károly Antal-nál olvashatjuk: *„Létezett e név Svájczban az anniviersi fekete hunok közt. Roux (ejtsd Rú) atya hittérítő, ki Indiában vértanúságot szenvedett, Luc helységből való születésű volt; e család utolsó sarját Roux Máriával temették el 1886-ban. Azt mondtam, hogy a Rú talán hivatalnév volt, mert a keresztény hittérítők különösen ezeket irtatták ki minálunk... erre történt azután, hogy Béla, Endre öccse, ki a Sándor féle, azaz Csíki Székely Krónika szerint 1049-ben lett bátyjával megosztotva Erdély vezérévé, vagy vajdájává, elrendelte, hogy a méltóságok többé ne a régiek szokása szerint neveztessenek el, sem a családok, várak, helységek, hanem szentek neveivel cseréltessenek föl. ...Eredeti épségükben megvan-nak ott Svájczban a Barthó, Bond, Kálló, Csepel, Danczó, Aba, Gyula, Jenő, Bot, Rov, Rú, Rua, Várdó, Vió eredeti hun nevek.”*

Fischer a Nagyszentmiklósi Kincsen is megtalálta Roga nevét Rú alakban.

Roga nevével kapcsolatban írja **Szász Béla**: *„Mundzsuk testvére Rua főkirály neve Priskosnál Rouas, Jordanesnél a Getica-ban Roas, a Chronica Gallica-ban: Rugila. Theodoretusnál Rhoilas. Mommsen (1901) egy távoli nyugati forrás meglehetősen önkényes korrekciójával a Ruga, illetve Rugila név mellett foglal állást és azt az ófelnevet Rugo szóval veti egybe, melynek aztán a Rugila kicsinyített alakja lenne. Szolgailag osztja ezt a nézetet Németh is. Szerinte a Ruga, Rua, Rugila változat a szoros gót-hun kapcsolatra mutat rá... Azt sem tartja különösnek, hogy a nagy hún uralkodók neveit a gótok 'atyácskának, rugócskának' becézgették és hogy a húnok becsületes hún elnevezés helyett ezeket az állítólagos beceneveket vették volna át és használták volna birodalomszerte. Ez az elmélet, mint látni fogjuk, minden értelmetlensége dacára, pusztán egyoldalú és elfogult nyelvészkedés alapján már egy évszázada tartja magát. Tudomásunk*

szerint Rua nevét Földes (1890) kísérelte meg megfejteni és pedig a Volga folyó régi Rha nevéből, melyet kapcsolatba hozott a mordvin rav, ravo=tenger szóval. Ez a feltevés annál is meglepőbb, mert Attila nevét ugyanezen folyó török nevéből kísérelték magyarázni... Nagy Géza rámutatott arra, hogy a Volga folyamnak Attila kora táján már nem az ókori Rha az elnevezése, hanem a török Atil nevet viseli."

Németh Gyula A honfoglaló magyarság kialakulása című könyvében írja: *„A hun fejedelmi családban vannak nem török eredetű nevek is. Így germán eredetű a Ruga név, Attila egyik nagybátyjának neve. A névnek van Rugila alakja is, amely az -ila (v.ö. Vulfila) kicsinyítő képzőből alakult."*

Németh Gyula az általa szerkesztett és 1940-ben megjelent Attila és hunjai címet viselő könyvben részletesen foglalkozik a hun uralkodók neveivel. *„A Kézainál szereplő többi név pedig semmiképpen sem származhatott a magyar hagyományból. Reuwa nem más, mint Attila egyik nagybátyjának neve: Reuwa, Ruwwila (a görög-latin forrásokban Ruga, Rugila, Ruas, Roilas, a g-t tartalmazó alakok gót Ruwwa>Rugwa fejlődést tükröznek), amelyben a germánban hangtörvényszerűen Ruwwila>Rieuwwila hangfejlődés ment végbe, s a Reuwa alak visszaképzéssel jött létre a Reuwila-ból."* Látjuk, hogy nagy tudósunk és akadémikusunk inkább kegyetlenül megerősokolja a germán hangtörvényeket, mint hogy befogadná hunjainkat a magyar néphagyományba. Száz oldallal később tanulmány író társa **Váczy Péter** még jobban belebonyolódik a névadásba és érdekes tételt fogalmaz meg:

„Az együttélés következtében a hun szívesen vesz fel gót, a germán hun nevet. Erre a szokásra Jordanes maga is utal: A legtöbb nevet a népek szokás folytán veszik fel, mint ahogy a rómaiak a makedonokét, a görögök a rómaiakét, a szarmaták a germánokét, a gótok pedig többnyire a hunokét kapják cserébe. Germán eredetű Rua, (Ruga, Rugila) neve..." Látványos példája ez annak, ahogyan Jordanes XX. századi követői a hunok és kortársaik névadási szokásait elképzelik.

Zajti Ferenc a Magyar évezredek-ben a tipikus magyar családnevek közé sorolja a Ragála nevet, a helység, hegy és víznevek között pedig a Ráhó-t olvashatjuk. (A könyvért köszönet Mandics Györgynek.)

Bóna István A hunok és nagykirályaik című, 1993-ban megjelent könyvében Roga nevét a következőképpen elemzi: *„A 420-as évek hun nagyfejedelmének például öt-hatféleképpen írják a nevét. Eredetileg Rugának hangzott, ám a török nyelvekre jellemző, alig hallható torok g-vel (tudományos nyelvészeti írásmód szerint Ruya, a modern törökben Ruga (számítógépen nem megjeleníthető, a 'g' fölött egy*

kis v). A latin és görög anyanyelvű kortársak nagy része nem hallotta ezt a g hangot (nem hallja a magyar sem, ezért lett a török toyruból turul), ezek Roa (s), Rua (s), Rua alakban jegyezték fel a nevét.” Kíváncsi vagyok, hogy Bóna István honnan tudja, mit hallottak és mit nem 1600 éve a görög és a latin kortársak! „Néma G-vel őrizte meg az északi germán is: Roe, Hroar, a gótból átvett kicsinyítő becéző formában: Roila. Keletigermán alattvalói viszont megtanulták a torok g kiejtését, mi több gót szokás szerint kicsinyítő képzővel ellátva még becézték is a nagykirályt: Rugila=Rugácska.”

Bakay Kornél Kik vagyunk, honnan jöttünk című könyvében olvashatjuk: „S a hún nevek mit mutatnak? Elhihetjük-e hogy Atilla gót név és atyácskát jelent? Elhihetjük, hogy Uptár (Oktár), Ruga, Bléda, Szkottász, Uldin, Edekon, Berikhósz valóban germán nevek? Nem inkább Ata-Eteléről, Ubud-Budáról, Rok-Rof-ról (vö. Tiszarof), Csátról (vö. Mezőcsát) van szó?”

Borosjenői Kádár István Urartu című könyvében tömören, közérthetően mutatja be térben és időben az urartui királyságot. Művészetük elemzésével meggyőzően bizonyítja szkíta rokonságukat. A Krisztus előtti 8. századtól a 6. századig négy Rusa nevű királyuk uralkodott, a hasonlóság figyelemreméltó.

Rózsás János a szovjet munkatáborokról írta Duszja nővér című könyvét, amely 2000 táján jelent meg a Canissa Kiadónál. Ebben az egyik főszereplő neve Ruga Ferenc.

Szegedi Csanád a Magyar eredetű keresztnemek teljes tára című könyvében Roga nevéhez hasonlóak: „Réva (Attila és Buda testvére) Rof (Attila király nagybátyja) Riga, Rovács, Rufa, Ruga, Rugacs, Rugacsod, Rusza, Ruzsa”

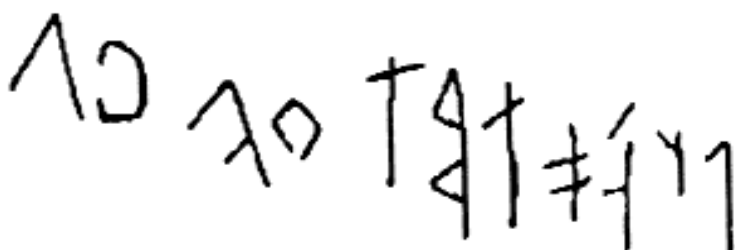
Nagy örömmel értesültünk, hogy Szegedi Csanád és felesége 2008-ban született kisfiúknak a Roga nevet adta.

Tolnai László Ősi neveink-aranykincseink című könyvében a fejezetkezdő nagybetűkhöz gyönyörű, virágokból készített rovásbetűk is láthatók. Reva, Réva, Roas, Roga, Rok, Rov, Rua, (Ruf), Ruga, Rugacs, Rugila sorolja a neveket, melyeknek jelentése a hunoknál: erő. Rogáról írja: „Priszkosznál Ruas, Momszen szerint Ruga vagy Rugila, Jordanesznál Roas, Szókratésznál Rugas, Theodorosznál Roilas. Attila nagybátyja volt, hun király 432-434-ig, valószínű azonban, hogy már korábban is uralkodott. 434-ben halt meg. Testvérei között található Mundzuk, Ojbársz, Oktár... Rugacs Bizánc ostrománál villámcsapástól halt meg 426-ban, vele halt ki a Zemény nemzetség.”

A Rugacs nevet viselte még a tatárjárásnál IV. Béla legvitézesebb főembere. Révaaranyos, Révaújfalu, Révayfalva településneveket is említ Tolnai László.

A Rova, Rovásló, Rovó-nál Ipolyi nyomán írja, hogy rovással kapcsolatos régi nevek. A Rof, Roff, Ruf régi magyar nevek, amelyek jelentése kapcsolatos a rovással és a rőffel is.

Rogához kapcsolható településnevek: Elsősorban Rugonfalva, ahol feltételezésem szerint született, református templomában rovásfelirat is látható.

14. A rugonfalvi református templom felirata

Fényes Elek 1851-ben saját költségén adta ki két kötetben Magyarország geographiai szótárát. Ebből gyűjtöttem olyan településneveket, amelyek valószínűleg Roga nevét őrzik. Zárójelben a vármegegyék neve áll. Rakó (Ung), Raurigi (Vas), Richnó (Szepes), Roff (Szolnok), Rogasócz (Vas), Roglatiza pusztá (Bács), Rogoz (Bihar), Rohó (Nyitra), Rohonc (Vas), Rohosnicza (Bars), Rokfalva (Gömör), Roksz (Szepes), Rovna (Zemplén), Rovna pusztá (Hont) Rowne (Trencsén), Rovnye (Trencsén, de nem ugyanaz), Rovnó (Sáros), Rugasd (Baranya), Ruzsin (Sáros),

A Magyar Élettér Autóatlaszból (Szalóky-Kertész-Szítás) a történelmi Magyarország területén: Rovó vára, Rabo, Racoa, Rafna, Rahó, Raka, Rakovice, Rava (Rova), Ravnje, Ravno, Rév, Rigács, Rigmány, Rogaca, Rogatec, Rogaza, Rogova, Rogovac, Rogoza, Rogoz, Rohatec, Rohi, Rohod, Rohonc, Rohozec, Ropa, Ropienka, Rovina, Rovinj, Rovecné, Rovné, Rőd, Ruda, Rugária, Ruget, Ruginesti, Ruginoasa, Rugivca, Ruginóc, Rusi, Ruzs, Ruzsa...

Szakács Gábor gyűjtötte térképekről a következő településneveket: Ragusa (Dubrovnyik régi neve, Dalmáciában), Riga (ma lettországi kikötőváros, a német lovagrendé is volt) Rogacsev: Oroszország, a Dnyeper folyó mellett, Bobrujsk közelében. Rogatica: Bosznia, Szarajevo közelében. Asbóth János is megemlékezik róla Rogatica: Szerbia, a Drina folyó mellett, közeli nagyobb település Valjevo

Rogaska – Slatina: Szlovénia, a horvát határ közelében

Rogaland: Norvégia (Vikingföld)

Szakács Gábor felvetette, hogy a „rabonbán” székely méltóságnév is kapcsolatban állhat Roga névével, a ravóbán, rovóbán szóösszetételből alakulva, valamint megjegyezte, hogy a bosnyák Nap piramishoz vezető alagút neve Ravne.

Bernhard Jacobi Beszélő kövek című könyvében mutat egy képet, amelynek aláírása: *„Szép vonalú roga-i ékszer.”* Miután erről több szó nem esik, a szöveggörnyezetből arra következtetek, hogy ez valahol Germánia területén lehetett. A Pallas Nagylexikona úgy írja, hogy a rugiak szállásterülete az osztrák-magyar dombos vidék.

A forrásokban gyakran szerepel a „rugi”-ak törzse, akiket többen germánoknak tartanak. Jordanes azonban ezt írja róluk: *„Ezek közelében vannak a granniusok,... a rugusok,... Tehát ezek, a germánoknál nagyobb testi és lelki erővel rendelkező törzsek dühödt háborúkat folytattak.”* Így kizárható, hogy germánok lettek volna. Mivel Roga uralkodása előtt ez a népnév nem található a történetíróknál, valószínűleg olyan nemzetségek voltak, akik tiszteletből Roga nevét választották törzsnevüknek. Hasonlóan a szkíták Szküthész nevét, a hunok Hunorét vagy Hunnusét, (Lásd Ransanusnál) a magyarok Magorét, az avarok pedig Avar hun király nevét vették fel, aki 569-ben szerződéssel nyeri vissza Pannoniát a longobárdoktól.

Nisard gyűjteményében, latin eredetiben a „rugi” népnév Jordanesnél „Ethelrugi”-ként jelenik meg.

Fehérné Walter Anna Az ékirástól a rovásírásig című munkájában hivatkozik egy Göbl nevű professzorra, aki éremtani kutatások alapján megállapította, hogy több hun uralkodó neve az -ILU, -ILO, -ILA hangsoportra végződik és ez nem a gót nyelvből ered. Göbl professzor Kingila hun király VI. századi érmét hozza fel példának, de Aradi Évánál is olvashatunk Mihiragula (Mihirakula) királyról a Hunok Indiában című könyvében. A Rugila, Attila név is hasonló végződésű. Diculescu a Die Gepiden című könyvében hívja fel a figyelmet a gótok és gepidák -IDA végződésű neveire, például: Fastida (királynév), Ovida (a gót Gerberik király öse), Darida (gót herceg).

Ezeknek alapján tűnt fel számomra a gót és gepida neveknel gyakori -RIK végződés, például Alarik, Theodorik, Athanarik, Ermanarik...

Bizonyára a különböző nemzetségekhez való tartozást jelezték ezzel.

Hans Riehl-nél olvashatjuk a 34. oldalon, Oktár (Roga testvére) nevének Ottkar változatát. Bizonyára ebből származik az Ottó és az Ottokár név, több bajor, német, cseh király neve.

Attila nevét mindenütt úgy írtam, ahogyan az idézett szerzők, tiszteletben tartottam az írásmódjukat. Sajnos egyre gyakrabban találkozom olyan művekkel, ahol ezt nem tartják be. Ennek legdurvább példája volt, amikor Anonymus írásmódját írta át egy szintén „névtelen” személy egy egyetemi tankönyvben következetesen Atilára. A Turán történelmi folyóirat pedig 2003 január/februári számának hátoldalán bemutatja az 1935-ben felállított soproni Attila szobrot, amelyen rovásírással és két T-vel látható nagy hun királyunk neve. A kép alá viszont a folyóirat szerkesztői két L-el írták. Szakács Gáborral közösen írt három könyvünkben (2003, 2005, 2007) olvasható folyamatosan bővített gyűjteményem arról, hogy a történelmi, irodalmi, képzőművészeti alkotásokban milyen formában írták Attila nevét. Bár nem a forma a lényeges, hanem az, hogy tiszteljük és szeressük nagy hun királyunkat, mégis tartsuk tiszteletben a szerzők álláspontját is, mert ez előbb-utóbb további hamisításokhoz fog vezetni.

Kinek a szobra?

A Pireneusokban lévő conquesi kolostor kincstárának legszebb darabja az, amelyet Sancta Fides vértanú és szűz szobrocskájának neveznek. A kincstár darabjait Nagy károly 756-os évi ajándékának tartják. Fehér Mátyás Jenő szerint is *„a szobor jelentős átalakításon ment át, mielőtt a hívők tiszteletének tárgyaként szerepelhetett.”* (Avar kincsek nyomában) Véleménye az, hogy az avar kagáni kincstárból került Nagy Károlyhoz, és eredetileg Földanya, Termékenység Istennő szobor, amelyet *„megkereszteltek és Santa Fé szűz és vértanú ereklyetartójaként alkalmazták.”*

15. Hun
király szobra

Csomor Lajos Az őfelsége a Magyar Szent Korona című könyvében szintén foglalkozik a szoborral s ötvös szakértelemmel alkotott véleményéhez nem férhet kétség. Hogy nem keresztény szentet ábrázol, ezt Fehér Mátyás Jenő is megállapította. Csomor Lajos szerint a szobor hun ötvösműhelyben készült a Krisztus utáni I. és V. század között és férfit ábrázol. Részlet a véleményéből:

„A szobor arcát nagyon durván alakították át, hogy alkalmas legyen női ereklýe hordozására. Ez a fej ugyanis eredetileg körszakállas férfi feje volt, de később a körszakállat visszalapálták, hogy eltüntethessék. Az arany lemezt azonban nem tudták egyenletesen tömöríteni, és az a régi körszakáll vonalában mindenütt meggyűrődött. A kalapálás nyomai is meglátszanak, ezért a körszakállat végül is nem sikerült mindenütt teljesen eltüntetni. A szoboralaknak nincs melle, és ez is arra utal, hogy férfit ábrázolt valamikor... Férfi uralkodószobrot feltételez az eredetileg neki készített keresztpántos koronája is. A szobron több utólag felszerelt elem van, többek között a kőtenyén lévő, Szent Fidest ábrázoló dombormű, és a gótikus ereklýetartó fülkeajtó.”

Csomor a könyvében bőven alátámasztja ötvösművészeti párhuzamokkal véleményét. Az elkalapált körszakáll kitűnően észrevehető Fehér Mátyás Jenő Avar kincsek nyomában című könyvének színes borítóján. Csomor véleményét igazolja, amit Németh Gyula írt a hun viselettel kapcsolatban: *„A hun uralkodó réteg arannyal, gyönggyel, drágakövekkel, díszített öltözetben járt...”*

Véleményem szerint a szobor Uldint vagy Rogát ábrázolja. Miért? Mert a szobrok többnyire jelentős eseményeket és személyiségeket ábrázolnak. Ennek az időszaknak két legjelentősebb eseménye volt, hogy a hunok nagy része Uldin vezérletével visszatért a Kárpát-medencei őshazába, és Rogának köszönhetően Pannoniát visszacsatolták Hunniához. A szobor Csomor Lajos által megállapított kora megfelel Uldin és Roga korának, a IV.-V. századnak. Csomor említ egy külföldi szerzőt, aki szerint a szobor feje az V. században készült.

Hozzátenném még, hogy a szobor keze férfikéz, lába férfiláb méretű és férficipő van rajta. Igen fontos kérdés, hogy a szobor mit tarthatott a kezében, mert ez a kéztartás azt feltételezi, hogy egy nagyobb méretű tárgy volt.

A Terv és a Szövetség

A Krisztus utáni első században a rómaiak kegyetlenül leigázták a keltákat és úgy tűnt, egész Európát meg akarják szerezni. Elfoglalták Pannoniát és Daciát, azaz Dunántúlt és Erdélyt. A szabad vallásgyakorlat lehetőségét a Római Birodalom területén a 325. évben a Niceai Zsinat határozataival megszüntették. Aki azoktól eltért, azt üldözendő pogánynak, vagy eretneknek minősítették. A szkíta utódok, a szarmaták területe az Alföldön egyre kisebbre zsugorodott, mert északról germán népek, kvádok, vandálok, gepidák terjeszkedtek. A hunok ekkor dönthettek úgy, hogy visszatérnek a Kárpát-medencébe, mielőtt az őshaza végleg idegen kézre kerül és erre a visszatérésre nagyszabású tervet dolgoztak ki.

A forrásokból követhető az út visszafelé, Balambér, Karaton, Uldin vezérlete alatt, az ő feladatuk ennek a visszatérésnek vezetése volt, minél kevesebb véráldozattal. A kárpát-medencei fennhatóság megteremtését Bendeguznak, Rogának, Oktárnak és Ojbársznak kellett elvégeznie. A Ház a hídon című könyvemben, (2000) amely inkább vázlatfüzet volt egy később kidolgozandó részletesebb műhöz, a Grál királyok című fejezetben vetem fel egy hun kezdeményezésű és irányítású szövetség létrejöttét a kelták maradványaival és a germánokkal. Ennek a szövetségnek a tagjai – bár erre forrásanyagom nincs – Roga, Oktár, Ojbársz, Buda, Attila, Roga fia Edikon, a germán király Siegfried, (a Nibelung monda főhőse), és a kelta (?), szarmata (?) Arthur vagy Arthus, de ha szigorúan vesszük az időpontokat, akkor Arthur apja, Uther Pendragon. Ítélik-e majd bírálóim csupán a képzelet játékanak e szövetséget és résztvevőit? Rogáról és családjáról olvashattuk a forrásokat. Siegfried emlékét a Nibelung monda őrizte meg, de családi szálakkal is kapcsolódik a hunokhoz. Siegfried gyilkosának, a cselszövő, bajkeverő burgund Hagennek nevét egy osztrák falu, Sankt André am Hagental őrzi. Valószínű, hogy róla mintázta Shakespeare az Othello Jágójának alakját.

Siegfried özvegyéről, Krimhildről Kézainál és Thúróczinál is olvashatunk az Attila utódairól szóló részekben, ugyanis Attila egyik felesége lesz, az ő fia Aladár. 1388-ból pedig egy okmány őrizte meg az Óbuda melletti „Krumhelt ferdeje” nevű patak nevét.

Balás Gábor írja, hogy Attila a Nibelunglied szerint Tulln-nál fogadta Krimhildát.

Siegfridről és Arthur királyról bővebben olvashatunk többek között Dömötör Tekla Germán, kelta regék és mondák című gyűjteményében. A Szövetség tagjai tehát nem mesealakok, hanem az írott források által megőrzött történelmi személyek.

A szövetség tagjai a kelták maradékai is. Több forrás keltának tartja Arthur (Arthus) királyt, akinek udvarában az ismerős nevű Ban (Bán) és Bors királyok éltek. Találtam azonban olyan forrásokat is, amelyek szerint Arthur szarmata származású, John Matthews: Arthur király a sötét kor harcosa és legendás hőse című könyvében és Tomory Zsuzsa, az Egyesült Államokban élő őstörténész asszony írásaiban. (Tomory Zsuzsával életútjáról Szakács Gábor beszélget, olvasható az Ősök és írások című könyvünkben) Tomory Zsuzsa Az Arthur legendakör magyar kapcsolatai című nagyszerű összefoglaló írása a www.magtudin.org honlapon érhető el. A szkíta-szarmata rokonság-azonosság bizonyítására itt csak két szerzőre hivatkozom, Petrus Ransanusra (A magyarok történetének rövid foglalata, 92. oldal) és Bakay Kornélra (Őstörténetünk régészeti forrásai, III. kötet, 295-296. oldal)

Arthur király tehát a magyarok legendás elődei közé is tartozhat, bár a Szövetség nem jöhetett létre Roga és Arthur között. Arthur, vagy Arthus ugyanis a Tolnai lexikon szerint Krisztus után 520-ban, Matthews szerint pedig 537-ben hunyt el. Ha azt tételezzük fel, hogy Arthur 80 éves korában halt meg 520-ban, akkor 440-ben született, Roga pedig már 434-ben meghalt. Tehát valószínű, hogy nem Arthur, hanem édesapja, Uther Pendragon vett részt a szövetségkötésben. A Pendragon névben benne van a Sárkány szó, mint ahogy ezt Tomory Zsuzsa is észrevette. A Sárkány pedig a szkítáknak, szarmatáknak, hunoknak egyik jelképe.

A szövetséget 425 és 428 között köthették. Abból következtetek erre, hogy 429-ben Roga háborút indít a burgundok ellen, Oktár vezetésével. A háború oka: Siegfriedet Hagen burgund főember orvul meggyilkolja, tehát 429-ben Siegfried már nem él. 425 előtt azért nem valószínű a szövetségkötés, mert addig Uldin, Bendeguz és Roga a kárpát-medencei hun birodalom megszilárdításával volt elfoglalva. 425-re a kelet római birodalom a hunok adófizetője, a nyugat-római pedig lekötelezettje.

A Szövetségnek a kárpát-medencei őshaza visszafoglalásán kívül más céljának is kellett lennie, amely egyúttal a másik két szövetséges érdekeit is szolgálja. A kelta utódok a rómaiak által elfoglalt területeiket remélték visszakapni és elégtételt szolgáltatni a rómaiak által lemészárolt elődeiknek. A germánok pedig egységbe szerveződhetek volna egy, a hun birodalomtól nyugatra eső területen.

Volt azonban közös céljuk is, ennek feltehetően vallási gyökerei voltak. A történelmi kor Roga hatalomra kerülésének táján című fejezetben vázoltam a manicheus vallás, továbbá az ariánus és római kereszténység közötti ellentéteket. Láttuk, hogy a hun királyi család rokonságban állt Mánival, az ariánusok pedig támogatták Attilát a nyugat-római birodalom elleni fellépésében. A germánok is Arius híten voltak, Eliade írja a Vallási hiedelmek és eszmék története című

könyvének harmadik részében, hogy Alarik gót vezér (410 körül) maga is keresztény, „*de Arius eretnekségét követve.*”

A Szövetség közös célja tehát az lehetett, hogy elérjék a manicheus és az arianus vallás elismerését, szabad gyakorlását és megszüntessék ezen vallások durva, kegyetlen üldözését a római kereszténység vezetői, püspökei, pápai részéről. A Szövetség nem a kereszténység ellen, hanem a vallásszabadságért és a kereszténység „emberibb” változatáért köttetett, szó szerint, hiszen a manicheusok és arianusok Jézus „emberségét” vallották.

A szövetség valószínűleg létrejött, de mi történt azokkal, akik megkötötték? Az orgyilkosok gyorsak és hatékonyak voltak.

Siegfriedet a burgundok egyik vezéralakja, Hagen orvul ledöfte.

*16. Hagen
orvul megöli
Siegfriedet*

A burgundok ellen vonuló hun hadak vezérét, Oktárt a 430 körüli években, egy győztes csata után a burgundok megmérgezték. Rogát „villám” sújtotta agyon. Buda is meghalt, biztosan nem Attila kezétől. Attila egyedül maradt, de mégis megindult, hogy végrehajtsa a tervet.

A világtörténelem legnagyobb rejtélyei közé tartozik, hogy Attila miért fordult vissza a pápával való tárgyalás után. I. Nagy Leó, akit a keresztény ókor legnagyobb pápájának tartanak, 452-ben tárgyalt Attilával Mantua környékén, a Pó (a régi térképeken Padus) és Minció összefolyásánál.

Feltételezésem szerint Attila azért nem indult meg Róma ellen, mert a pápa megígérte neki, hogy beszünteti a manicheus, az arianus, és a római kereszténységnél régebbi más vallások üldözését és tiszteletben tartja az emberek hitét. A hun Attila számára az adott szó becsülete szent volt, így visszafordult, megpecsételve ezzel saját és utódai sorsát is. A pápának nem kellett megtartania ígéretét, mert Attila egy éven belül mérgezés következtében elhunyt.

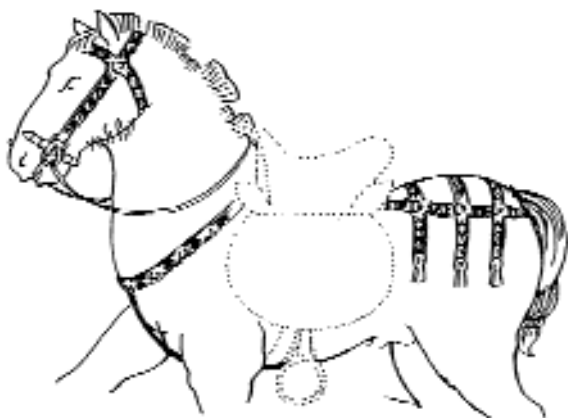
Ozorán temették-e el Roga hun királyt?

Szász Béla a 434. évről Priszkoszt és a Chronica Gallicát idézi könyvében, ahol ez olvasható: „*Rugila, rex Chunorum moritur*” – Rugila, a hunok királya meghalt. Socrates Constantinopolitanus és Theodoretus Antiochenus leírják, hogy villámcsapás következtében hunyt el.

A néphagyomány szerint Rogát Ozorán temették el. Nézzük ezen túl milyen bizonyítékaink vannak erre, de előtte néhány szót Ozoráról a **Magyarország útikönyv** segítségével: Tolna megyében elhelyezkedő, „*történelmi eseményekben gazdag jelentős település a Sió mellett. Kétemeletes, négyszög alaprajzú várát a XV. század elején Ozorai Pipo, eredeti nevén Scolari Filippo, Zsigmond király firenzei származású hadvezére építtette... 1848 október 7-én a dunántúli népfelkelés Ozoránál kényszerítette megadásra a Jellasics által támogatott császári hadtestet... Művelődési házában, amely hercegi nagyvendéglő volt, lépett fel először Petőfi Sándor, mint színész.*”

2001-ben jelent meg a Száz magyar falu könyvesháza sorozatban az Ozora című 230 oldalas könyv, amelynek írója **Dobos Gyula**, szerkesztője **Gaál Attila**. Ebben olvashatjuk, hogy Ozorának a kőkortól kezdve vannak régészeti emlékei, például egy fekete kőből készült, fokánál átfúrt, csiszolt kőbalta. Lakott volt a rézkor, bronzkor idején. Az Ozora közepén emelkedő Kálvária dombon ma is jól kivehetők egy bronzkori földvár maradványának körvonalai. Itt hagyták emlékeiket az illirek, kelták, rómaiak, hunok, gótok, longobárdok. 1871-ben az Ozorához tartozó Tótipusztán közel félszáz darabos, aranytárgyakat is tartalmazó avar leletre bukkantak a VII. századból. 1969-ben újabb avar sírokat találtak.

17. Az ozorai
fejedelmi sír
lószerszáma

Ozora Koppány fejedelem szállásbirtokához tartozott. A nyelvészeti állásfoglalás szerint Ozora a nevét a IX. században itt élt szlávoktól nyerte, és a nagyot, óriásit jelentő szláv Uzra szóból származik.

Ozora nevével kapcsolatban jómagam más véleményen vagyok, a következők alapján:

Az Ozora településnevet nem csak Tolna megyében találjuk. Egy 1886-os térképen Torontál megyében is van Ozora nevű helység, e név alatt zárójelben: Uzdin, néhány kilométerre délebbre tőle pedig Révaújfalu. (Réva=Roga egyik névváltozata) A XIII. században az Ozorai bánság Szlavóniával és Szerbiával volt határos. Feltűnik benne Roga egyik testvérének, Ojbársznak neve, mint Orbász megye, és központja Orbászvár. Fényes Elek 1851-ben kiadott földrajzi szótárában említi egy Trencsén vármegyei Ozor községet is.

Még érdekesebb, amit **Csomor Lajos**, Öfelsége a Magyar Szent Korona című könyvében láthatunk egy rajzán, amelyről ezt írja: *„Nyugat Szabiria térképe. A térképen láthatók a Magyar Szent Koronához tartozó georgiai (grúzai) kincsek főbb lelőhelyei és a körülöttük lévő magyar nevű helységek.”* Fekete tengerbe ömlő egyik folyó mellett találjuk **Ozirgeti**, azaz Ozora nevét, ez ma Grúzia területe. Külön érdekesség, hogy elhelyezkedése hasonló ahhoz, ahogy a tolna-megyei Ozora helyezkedik el a Balaton vizét levezető Sió partján.

Egy másik, Ozorához igen hasonlító névvel is találkozunk **Fettich Nándor** A hunok régészeti emlékei című tanulmányában. (In: Németh Gyula: Attila és hunjai, 256) *„Magánygyűjteményből szerzett meg az Ermitage egy hiányos fejedelmi aranyeletet, melynek lelőhelye az Észak-Kaukázus vidéki Csegem folyó völgye. Ez a lelet és a közeli Bakszan folyó völgyéből, **Ozorukova**-ról származó, ugyancsak nagyon hiányos aranyelet adhatnak fogalmat arról, milyenek lehetnek az egyszerűbb hun ékszerek fejedelmi mintaképei.”*

Ezeknek a névhasznosságoknak szerintem az a magyarázata, hogy az úz nép településeit jelölték. Hogy kik az úzok, arra kevés műben található megnyugtató válasz. Itt **Pálóczi Horváth András**-t idézem a Magyarra lett keleti népek című könyvből: *„Az úz népnév az oguz változata... A legendás hősnek, Oguz kagánnak Hold fejedelemasszony adott életet... Oguz kagán első hőstette volt, hogy a világot rettegésben tartó óriási orrszarvútól megmentette az emberiséget... Az oguz és a velük közeli rokon ujjur törzsek a kínaiak által tielő-nek nevezett nagy törzsi csoportosulás keleti ágát alkották, amely viszonylagos különállóságát türk fennhatóság alatt is megőrizte... Bíborbanszületett Konstantin a X. század közepén Besenyőország, Kazária és Alánia szomszédságában írja le az úzok*

országát. Az úzok a kazárokkal ellenséges viszonyban voltak. Kossányi Béla okfejtése szerint a fekete kunok földje, amelyen a Szkítiából kivonuló kunok áthaladtak, nem lehet más, mint a nagyrészt úz eredetű fekete süvegesek-azaz fekete kunok- területe ... A türköknek időről-időre kemény harcok árán kellett engedelmességre kényszeríteni az oguzokat... A IX. században foglalják el az úzok a besenyők szállásterületét a kazah sztyepp nyugati részén és ez indította meg a IX. századi népvándorlást, amely a magyar honfoglaláshoz is vezetett.”

A magyar honfoglalás kútfői című könyvben a Byzanci kútfők fejezetben Biborbanszületett Konstantin császár is említi az úzokat: *„Tudnivaló, hogy a besenyők négy törzse... túl lakik a Dnyeperen, a keleti és északi részeken, Uzia, Chazaria, Alánia, Cherson és más tartományok felé.”*

Több könyvben úgy olvasható, hogy az úzok harcban kiűzték a besenyőket szálláshelyükről, a besenyők pedig az úzok elől menekülve a magyarokat űzték ki szintén a szálláshelyükről, akik a besenyők elől bemenekültek a Kárpát-medencébe. Ez a menekülés elmélet teljesen ésszerűtlen, több sebből vérzik, mint a harcoló úzok, besenyők, magyarok. Mindjárt a legelső, hogy miért állt meg akkor ez az üzés-menekülés a Kárpát-medencénél, miért nem űzték egymást az Atlanti Óceánig, majd körbe-körbe a Földgolyón? A másik, hogy ha olyan nagy üzés és menekülés zajlott, akkor hogyan szövődtek családi kapcsolatok, hogyan települtek le békésen a magyarokkal egy helyre a besenyők és az úzok? Több érvet is lehetne sorolni, de ennek az írásnak nem ez a célja. Uza, Uzdi, Uzar helységnevek, Úzi szoros, Úz patak, Úz, Uza, Uzi személynevek tanúskodnak a békés együttélésről. Csomor könyvéből a továbbiak: Uzd (Tolna megye), Uzd puszta (Somogy megye) Uzon, Uzonka (Kovászna megye)

Dobos Gyula és Gaál Attila Ozora című könyvének 198. oldalán, A település földrajzi nevei fejezetben az Uzura változat is szerepel, s hogy a szomszédos községekben a falu lakóit Uzorai bicskásoknak csúfolták.

Gárdonyinál is olvashatunk Uzura személynevet, a Láthatatlan ember című könyvében az egyik hun vezér, Csáth ajtónállójának ez a neve.

Orbán Árpád, csíki székely tanító, aki a tászok-tetői kövek mentésében is részt vett, 1942-ben adott ki egy könyvet, Nimrud király népe címmel, amelynek alcíme a Magyarok őstörténete, a székelyek eredete. Ebben olvashatjuk: *„A szumír nép azon részét, amely a határok védelméről gondoskodott, Ugur vagy Uzur népnek nevezték...”*

...Az uzur vezérek kisebb-nagyobb városkákban laktak. A városkák körüli tartományt, vagyis megyét Iszagnak, vagyis szék-nek nevezték, akárcsak ma a székelyek (Csík-szék, Három-szék)."

Pataky László rovásírás kutató Gélyse kiskán című könyvében a Margit-szigeti kővel kapcsolatos részben írja: *„Kötöny kun király bizonyára az Ozor nemzetségből származott... a kun vezérek között már Szent László idejében feltűnik Ozul. Ő vezeti a kerlési csatát. Majd IV. László idejében a pápai követ előtt a hét kun nemzetséget Ozur képviseli. Hazai helységneveink között ennek a névnek a következő változatai élnek: Uzsál, Uszór, Azar, Ozora, Ozór, Ezer stb.”*

Véleményem szerint az Uzura szóból a Ruga-Roga neveinél már olvasott U-O hangváltozással lett Ozora.

Roga sírja a helyi néphagyományt mentő **Pintér Endre Zsigmond** tanító szerint is Ozorán van. Ahogy mi hívtuk, Bandi bácsi 1900-ban született, 1985-ben halt meg. Nagyanyámmal szomszédok voltak. Az Ozoráért Baráti Kör emléktáblát helyezett el a házukon, amelyben később óvoda működött. Gyűjteményét az újjáépített ozorai várban nem leltem, pedig létezett. A 60-as években gabonátárolónak használták a várat, itt kapott egy helyiséget a kiállítás, ahova többször együtt mentünk vele és családommal. Volt egy lapos nyelű nagy fakanál szerűség, annak nyelén volt rovás, négy-öt betű, amelyekre sajnos nem emlékszem. Dobos Gyula és Gaál Attila könyvében az áll, hogy *„a vár épületének feltárása és restaurálása miatt a valaha nagy látogatottságnak örvendő kiállítások anyaga jelenleg dobozolva a megyei múzeum raktárában pihen.”* (Szekszárdon van a megyei múzeum.) Az utóbbi években néhányszor jártunk Ozorán, de már nem találtunk senkit, aki Roga hun királyra emlékezett volna.

Kaposváron 2005. szeptember 30-án a rovásírásról tartott előadásunkon, amelyre a Kaposvári Örökség Egyesület hívott meg, találkoztunk egy idősebb úrral, Szabó Lászlóval, aki elmondta, hogy a Roga koronája című tanulmányomat olvasva elment Ozorára, és ott a Kálvária domb tövében lévő egyik házban lakó gazda mondta neki, hogy igen, ő emlékszik arra a szóbeszédre, hogy ide Roga hun király van eltemetve. 2008-ban ismét találkoztunk Szekszárdon, és megerősítette a Kaposváron mondottakat. Egy szép rovásos fokos volt nála, ráróva a Campagnai Baltatok felirata: *„Segít is, üt is, ró is”*. Unokájának, Emesének küldtem egy Roga királyfi mesekönyvet a találkozás emlékére.

De tegyünk egy időutazást vissza 1848-ba! Október 6-án Roth Károly császári vezérőrnagy megközelítőleg tízezer katonával és tizenkét ágyúval Ozora ellen támad, amelyet ötven honvéd és néhány

száz elszánt falusi és pusztai véd a Tükörcsös nevű dombra húzódva. A Roth névnek semmi köze nincs Roga nevéhez, a Roth vörös-et jelent, a név tulajdonosa pedig igencsak távol állt attól, hogy a magyarokhoz, hunokhoz bármi köze legyen. Roth serege megtorpan a lerombolt Sió híd előtt és az átkelés mikéntjét fontolgatva, hatalmas, felfegyverzett magyar tömeget lát a Tükörcsösön, olyan túlerőt, hogy a vezérőrnagy nem mer támadást elrendelni, várakozással töltik a délutánt és az éjszakát. Másnap, hetedikén megérkeznek Perczel, Görgey, Csapó Vilmos csapatai, Roth megadja magát a magyar honvédeknek. Eötvös Károly azt írta az ozorai győzelemről, hogy *„a legnagyobb, legtökéletesebb diadal függetlenségi harcunk egész folyamataiban”*. Dobos Gyula Ozora című könyvében az ozorai győzelmet az 1848/49-es szabadságharc egyik legdicsőbb, legemlékezetesebb eseményének nevezi. Ekkora csapattestet egész szabadságküzdelmünk alatt többé nem sikerült megadásra készíteni.

Nagyanymémek ezt a csodát a Kálvária domb alatt nyugvó Roga hun királynak tulajdonították. A tibeti hagyomány számos ilyen történetet őrzött meg, **Alexandra David Neel**, aki a 20. század elején egy ideig Tibetben élt, így ír erről: *„A tibeti misztikusok azt is állítják, hogy a koncentrációban gyakorlott adeptusok az általuk elképzelt formákat vizualizálják, így mindenféle fantomalakot alkothatnak, embereket, istenségeket, élettelen tárgyakat, tájakat és így tovább... Ezek a fantomok nem mindig érinthetetlen káprázatok, néha nagyon is érinthetők, és rendelkeznek azoknak a lényeknek és tárgyaknak a képességeivel és tulajdonságaival is, amelyeknek képét viselik. Pl. a fantomló nyerít és vágdat... Egy fantomház védelmet nyújthat valóságos embereknek, stb. A tibetiek számos ilyen jelenségről tudnak. Ilyen Ling Geszer király eposza. A hős itt megsokszorozza önmagát... Csatában fantomhadsereget alkot, amely ugyanúgy megöli az ellenséget, mintha igazi harcosokból állna. Mindez látszólag a tündérmesék birodalmába tartozik, s az ember bölcsen kijelenti, hogy a történetek kilencvenkilenc százaléka merő mítosz. És mégis, meglepő véletlenek adódnak és az ember tanúja lesz olyan jelenségeknek, amelyeket lehetetlen tagadni.”*

A hun és a tibeti király csodája közötti hasonlóság tagadhatatlan, és bizonyos, hogy az ozoraiak nem ismerték a francia utazó hölgy Tibetben szerzett tapasztalatait, akinek 1931-ben jelent meg a könyve, míg az ozorai eseményről már 1848-ban terjedtek a hírek.

Ha valakinek Alexandra David Neel története hihetetlen volna, lapozzon csak a 48. oldalra Theotimus csodáihoz! Az utazónő elbeszélése is van annyira hihető, mint Theotimusé, mérjünk egyenlő mércével!

Mint olvashattuk, Ozora és környéke gazdag régészeti emlékekben. Gyerekkoromban, az 1960-as években sokszor álldogáltam az ásatások árkaival mellett, gyakran Pintér Bandi bácsi vagy szüleim társaságában, akik szóba elegyedtek a feltárókkal. Ezek a leletek avar korinak bizonyultak.

Bakay Kornél írja az Őstörténetünk régészeti forrása II. kötetében az avar kori leletekről: *„Általános megítélés szerint a Kárpát-medencében egy igazi kagáni sír ismert: Kunszentmiklós-Kunbábonyról... Vezéri sírleleteknek tekintik még a Kecskemét-Sallai utcait, a kecelit, a bócsait, a tépeit, a kunágotait, az ozorait, az igarait, a szentendreit, a csengeleit, a madarasit, a nagykőrösit, és a sirmiumit.”* Leírja a felsorolt lelőhelyeken az aranyból készült tárgyak súlyát, ez Ozora-Tótipusztán 37, 4 dekagramm.

Fehérné Walter Anna Az ékírástól a rovásírásig című könyvének második kötetében Csallány Dezsőre hivatkozva a nagyszentmiklósi ivókürt párhuzamaként az ozorai ivókürtöt is említi, bár ez felirat nélküli.

1986-ban a Nemzeti Múzeumban avarkori gyűjteményt mutattak be, VI.-IX. századi leleteket magyar múzeumokból. A kiállítás katalógusát **Kürti Béla** és **Szekeres Ferenc** állította össze. Ebből idézek néhány mondatot. *„Pannoniában már a VI. század végén többszáz lakosú nagy falvak találhatók. Az elmúlt években egy valóságos város temetőjére sikerült rábukkanni... Zamárdiban... Az avar lovas és lótemetkezések, valamint szimbólika mellett a kereszténység számos tárgyi bizonyítéka, ezüstlemezből készült kereszttek, kereszttel díszített tárgyak is feltűnnek. Nagyon valószínű, hogy Baján és közvetlen utódai egyik fővárosának temetőjére sikerült itt rábukkanni. Amely olyasmi hatalmas és népes táborhoz tartozott, amilyen **Ruga**, Bleda, Attila idejében a hun központi ordu, a mongoloknál pedig Karakorum volt... Az új fejedelmek (Ozora-Tótipusztá, Igar) közép-ázsiai új fegyverüket, a szablyát nem számítva, inkább bolgár származásúnak tűnnek.”*

2002-ben itthon volt a Nagyszentmiklósi Kincs, amely **Baráth Tibor**, valamint véleményem szerint is Roga hun nagykirály családjához kapcsolható. A Magyar Nemzeti Múzeumban a kinccsel együtt avar leletek is láthatók voltak, többek között az ozorai fejedelem aranykeresztje, háromkaréjosnak is nevezhető szárvégekkel. Kicsit tréfás látvány volt, amikor Szakács Gáborral felfedeztük a hasonlóságot a Nagyszentmiklósi Kincs 9-es és 10-es tálkáinak keresztjeivel és Gábor elkezdett szaladgálni ide-oda a két kiállított tárgy között, a biztonsági őr pedig ugyanolyan ütemben követte három lépés távolságra.

Fisher Károly Antalnál is találtunk minket igazoló részletet: *„A két csésze fenekének közepén bevéssett keresztből Arneth, Dietrich és Hampel a csésze keresztyén eredetét következteti, s ez utóbbi még azt teszi hozzá, ...hogy a száraz lóherelevelekkel való berekesztésnek analógiája van egy, Ozorán talált, a népvándorlás korából származó, múzeumunkban őrzött emléken.”* Erről már a Kárpát-medencei birtoklevelünk a rovásírás című könyvünk (2003) 89. oldalán is írtam.

18. Az Ozora-
Tótipusztai
avar sír arany-
keresztje

A Nagyszentmiklósi Kincs című, a Magyar Nemzeti Múzeummal és a Helikon Kiadóval közösen készült kiadvány a 2002-es itthoni kiállításra készült. Írója és a kiállítás rendezője, Garam Éva régész több helyütt említi Ozorát. Ebből idézek: *„A kunágotai, bócsai, kunbábonyi, tépei, igari és ozorai sírokban egyaránt megtaláljuk az ékszereket: gömbös vagy ékköves arany fülbevalókat, esetenként bizánci típusú nyakékeket, aranygyűrűket, a legelőkelőbbnél aranylemez karperecet... A 7. századi tépei leletnél valamivel fiatalabb az igari és ozorai férfisír, amelyeknek környezetében női sírokat is találunk... A IV. Konstantinos 668 és 673 között vert érmével keltezett ozorai férfisírelletben megjelenik a nagyszentmiklósi talpas poharak formája a félgömb alakú kehelyrésszel... Az ozorai férfisír nomád típusú korsója és a félgömb alakú (nagyszentmiklósi típusú) talpas pohara az avar fémművesség fontos állomása... A fejedelmi síroknál említett, éremmel keltezett ozorai talpas pohárral együtt 9 olyan talpas poharat ismerünk avar sírokból, amelyek a nagyszentmiklósi 22-23. számú talpas poharak 7. század végére keltezhető rokon darabja.”*

Garam Éva régész talált rovásjeleket az Ozora-Tótipusztai ezüstkorsón, ezt **Vékony Gábor** mutatja be. (In: Vékony Gábor: A székelyírás és Szkítiától Hungáriáig) Sajnálatosan bolgár-török feliratnak határozza meg.

Jómagam az emléket a hun-magyar írásnak tartom, amelyet ma székely-magyar rovásírásnak nevezünk. A feliratot utólag karcolták be, nem a korszak készítésével egyidejűleg. A korszak készítője bizonyára poncolt feliratot helyezett volna el. Jobbról-balra haladva az első jel, amennyiben jó a másolat, BN vagy BO összerovás, ez a jel mutatja az írás irányát is. A következő betű az SZ, majd ÍR összeróva, végül az IBI összerovás. Ez utolsó jel már Torma Zsófia újkőkori leletein is megjelenik, valamint a bosnyák Nap piramis alagútjában lévő kövön. Az ÍR szó biztosan felismerhető, de hogy az IBI összevonás női nevet jelentene, az lehetséges, de nem biztos.

19. Rovásjelek az ozorai fejedelem ezüstkorsójáról

Az aranykereszt, a pohár és a korszak több avar lelettel együtt a Magyar Nemzeti Múzeum állandó kiállításán megtekinthető.

Ozorán tehát jelentős avarkori anyagot tártak fel a régészek. S ha Ozora ilyen jelentős fejedelmi település volt az avar korban, ennek hasonló jelentőségű hun előzményének is kellett lenni a bizonyított szkíta-hun-avar-magyar folytonosságnak köszönhetően. Azt feltételezem, hogy Pannonia visszacsatolásának évében, 432-ben Roga a Tiszántúlról Ozora területére tette át székhelyét, hogy ezt a visszacsatolást jelenlétével nyomatékosítsa, megerősítse.

A bizánci források szerint Rogát 434-ben villám sújtotta halálra. Hogy hol halt meg, nem tudjuk. Mindenesetre gyerekkoromból félelmetes ozorai viharokra emlékszem. **Illyés Gyulától** is olvashatunk erről a Gyermekkorom zivatarai című írásában: „A hegyi falvakban, ami az én gyermekkoromban még Ozora is volt, az esők úgy jöttek, mint a lakodalom. Hirtelenül, mégis szertartásosan. Úgy jöttek, mint a gyorsvonatok... Őrült szörnyek vágatnak már, a bokrokat maguk alá gyűrve, a házanként felállított kis gyalogjáró hidakat magasba vetve... kint a felső határ cukorsüvegként meredő hegyeiben már

húsz perce zuhog a zápor... a rohanva összegyűlt víz előbb ért ide, mint maga a borulás, ez csak most rántja a villámot, majd csörrenti össze a mennydörgés közeli cintányérjait."

Roga 434-ben, halála évében a bizánciakkal éppen vitában állt, háborúval fenyegette meg őket a hun birodalom területére küldött, folyamatosan lázító ügynökeik miatt. De e háborúba még nem indult el, mert II. Theodosius császár ekkor állította össze előkelő, engesztelő küldöttségének tagjait. Szász Béla írja: *„Halála hírére nagy volt az öröm Konstantinápolyban, mert azt hitték, hogy a hún nagyhatalom össze fog omlani. Proculus püspök nagy beszédben fejezte ki, hogy az Isten meghallgatta a hitbuzgó Theodosius császár könyörgését és eltávolította a birodalmat fenyegető veszedelmet."* Nem csak a különböző nyelvű népek ajkán megőrződött számtalan névváltozata, de ez is mutatja, hogy Roga nem lehetett jelentéktelen uralkodó.

Kézainál viszont azt olvassuk, hogy Röv (Roga) a zeiselmauri ütközetben hunyt el, de nem villám által, hanem csatában. Talán magyarázat lehet erre az, amit **Szentkatolnay Bálint Gábor** írt A honfoglalás revíziója című könyvében: *„... az adighe nemzet is, mint a több turáni nép, főképp a természeti erőket és elemeket tisztelte... Első a villám, mennydörgés, had és igazság istene... a kihez a harcz előtt imádkoznak s a kinek a győzelem után kövér birkát áldoznak. A mennydörgés és villám a csata kezdetén az Adighék hite szerint szerencsés jel. A villámsújtotta fa szent és a bűnös annak lombja alatt menedéket talál és a villámsújtotta ember szent, a kit nagy tisztelettel temetnek el... Hogy a villám isten ilyen képzelete nem európai, hanem kínai eredetű, s így az Adighek ősei, a Hunnok hozták keletről, mutatja az, hogy az adighe nemzetre nézve is a villám véd-szellem... A villám az európai népekre nézve a rettentő hatalom; az Adighékre nézve véd-szellem. Ezért a gonosz ördög is ennek kegyeltje (t.i. a villám kegyeltje) az Adighe kebelébe menekül, aki a vendég-jogot az ördöggel szemben is szentnek tartja..."*

Ennek alapján elképzelhető, hogy a hunok részéről csak híresztelés volt a villámcsapás történetet, hogy elhunyt uralkodójukat szentként tisztelje a nem hun vérű alattvalók sokasága és a római birodalom.

2003-ban a **Múzeumi Világnap** alkalmából Szegeden kiállították a nagyszéksósi hun fejedelmi leletet. Itt már az 1910-es években is találtak kincseket, **Bakay Kornél** Östörténetünk régészeti forrásai első kötetében olvashatjuk, hogy *„Bálint Mátyás itteni szőlőjéből fél talicskával tolták haza az aranyat az emberek. E töménytelen aranytárgyból semmi nem maradt meg! 1926-ban ismét jöttek elő pompás arany leletek, de ezek nagy része is elkallódott. Ekkor kezdett ásatásokba Móra Ferenc, aki 93 arany tárgyat talált. 1934-ben újabb*

leleteket foglalt le a rendőrség (feliratos aranycsésze!), ekkor Sebestyén Károly sietett a helyszínre, de csak három tárgyat lelt.”

A 2003-as kiállítás hírének hallatára Szakács Gáborral Szegedre utaztunk s végre nem csak képeken, hanem a valóságban is láthattuk hun elődeinknek ezt az értékes emlékgyűjteményét, köztük a kelyhet, amely szerintem az egyik Grál kehely lehetett.

A kincsről a kiállítást rendező régész, **Kürti Béla** néhány mondatát idézem: *„A kérdést stíluskritikai alapon megközelítő szakemberek a lelet földbekerülését általában az V. század első felére helyezik... Tekintettel Attila 453-ban bekövetkezett halálára, magunk is ahhoz a mértéktartó véleményhez csatlakozunk, amely szerint a nagyszéksósi tárgyak az Attila előtti nagyfejedelmek egyikének, Rugának vagy a vele közösen uralkodó Uptarnak a halotti áldozatát jelentik.*”

Csontokat, emberi maradványokat Nagyszéksóson sem találtak, tehát az elhunytat nem ott temették el. A 2003-as kiállítás ismertetőjében ez áll: *„A legvalószínűbb értelmezést Tomka Péter és Bóna István dolgozta ki, akik szerint Nagyszéksóson egy halotti áldozat, úgynevezett máglyalelet került elő. A szokás lényege értelmében a temetkezési szertartás során a halottat szimbolizáló tárgyakat (fejedelem esetében elsősorban a méltóságjelvényeket) elhamvasztották. A máglyára étel és italáldozatot (lásd edények) is helyeztek. A halotti tor után a megmaradt tárgyakat sekélyen elföldelték, mintegy utána küldték az időközben titokban eltemetett halottnak. E szokás értelmében tehát a sír helye maga titokban marad, míg a halottat szimbolizáló tárgyak földbe rejtésének helye az áldozóhely funkciót veszi át. Utóbbihoz a család, a nemzetség tagjai még hosszú éveken át zárandokolhatnak áldozat bemutatása céljából.*”

A halotti áldozat az elhunyt kincseinek, kedvelt tárgyainak egy része, amelyet a halotti tor alkalmával elhamvasztanak. Szó sincs rituális gyilkosságról, csupán tárgyak, étel, ital feláldozásáról.

E zárandoklatok a nagy hun király sírjához a római kereszténység felvétele után valószínűleg a Kálvária járásban találták meg folytatásukat. Az eredeti cél, az áldozat bemutatása, (természetesen nem emberáldozatra gondolunk!) mint pogány szokás tiltott lett, így a domb alatt nyugvó hun király neve is lassan elfelejtődött, vagy titokban szállt az utódokra. Gondoljunk Szent László törvényére, aki 1092-ben a szabolcsi zsinaton ezt a rendeletet hozta: *„Akik pogány szokás szerint kutak mellett áldoznak, vagy fákhoz, kövekhez forrásokhoz ajándékokat visznek, bűnükért egy ökörrel fizessenek...”*

Az ősök iránti tiszteletet tehát csak titokban, félve, bújva lehetett leróni, ezért sok szent hely, szkíta, hun, avar királyok temetkezési

helyei feledésbe merültek, emléküket nem őrzik számunkra márványszobrok és emlékcarnokok, mint a római birodalom császárait.

Ozorán Roga nevével kapcsolatba hozható a Rohonczi völgy és a Regöli, vagy Regölyi út.

A fejezetben leírtak alapján valószínűsíthető, hogy Rogát Ozorán temették el. Számomra mindig is úgy tűnt, hogy a Kálvária domb széléből lefejtett nagyobb földdarabok (nem régészeti feltárás, hanem udvar vagy kocs út kialakítása céljából) nem természeti képződményt tárnak szemünk elé.

Régi ozorai mese

*Ha különös felhők vonulnak az égen
ők azok, a hunok. Roga vezeti őket*

*Ha dörög az ég, Ő suttog lova fülébe
ha villámlik, Ő emeli szablyáját
ha süt a Nap, a Kálvária domb alatt alszik...*

Roga hun király életművének méltatása

Nem tagadom, hogy értékelésemben a történelmi tényeken túl a tisztelet és a szeretet is nagy mértékben jelen van. Mély tisztelet és szeretet fűz szkíta-hun-avar elődeinkhez, s mindazokhoz, akik még előttük őseink voltak itt a Kárpát-medencében. Nálunk, saját hazánkban ez az érzés hivatalosan nem elfogadott, s a Kárpát-medencét sem érezhetjük őshazánknak. Hivatalosan nekünk a finnugorokat kéne őseinknek érezni, és a Volga-Káma folyók vidékét származási helyünknek. A finnugor származású kutatóknak jól fizetett finnugor tanszékeik lehetnek itt Hunniában az egyetemeken, tankönyveket írhatnak a mi szkíta-hun gyermekeinknek az elképzelt finnugor rokonságról, amelyet nekik meg kell tanulni, és osztályozzák, vizsgáztatják őket ebből. A finnugor származású kutatók, professzorok nem akarnak visszamenni a Volga-Káma mellé és gyermekeink nem tanulhatják valódi történelmünket.

Erre most csak egy példát hozok Gárdonyi Géza fentebb már idézett Láthatatlan ember című könyvéből. A könyv 1979-es utószavából, Tóth Lászlótól megtudjuk, hogy Gárdonyi akkor határozta el, hogy az ifjúságot megismerteti könyveken keresztül az igaz magyar történelemmel, amikor Magyarország ezredéves ünnepét az osztrák himnusszal kezdték. Gárdonyi igazságait azonban még nyolcvan évvel később sem lehetett teljes formájukban az olvasók elé tárni. Mert az író hagyatékában talált jegyzeteket az 1979-es kiadás után ki kellett hagyni. Néhány mondat ezekből a kihagyott jegyzetekből:

„A magyar történetírásban Hunfalvynak Batu káni szerepe volt: földült és elégetett minden hagyományt. A hun rokonságot merőben megtagadta s Atilla magyar dicsőségét beledobta az Akadémia szemetesládájába. Csak az utóbbi években akadt egy Nagy Géza, egy Thury József, hogy az örökké cáfolt nagyérdemű tudóst Vámbéryt ne is említsem – ezek bebizonyították, hogy Hunfalvy piromániában szenvedett, s hogy igenis, a mi régi történetíróink szava az igaz: a hunok rokonaink és elődeink voltak, s Atilla öröksége valóban örökségünk nekünk.”

Több tiszteletreméltó szerző és saját kutatásaim alapján, valamint feltételezésem szerint a magyarok őshazája a Kárpát-medence. Innen áramlottak ki felfedező és tanító útjaikra, alapítottak helyőrségeket, amelyekből települések, birodalmak nőtték ki, majd évszázadok, évezredek múlva ide tértek vissza szkíta, hun, avar népnevek alatt. Erről bővebben a Roga koronája című tanulmányomban írtam. (1997)

Érdemeihez képest Roga igen elenyésző mértékben van jelen a köztudatban. Az emberek többsége számára a hunok története Attilával kezdődik és vele is végződik. Nem lehet ezt csak az iskolai, hivatalos történelemoktatás számlájára írni. A nemzeti oldalon is több olyan felszínes tanulmány jelent meg, amelyből minden tényanyag hiányzik, vagy hibás. Az egyik ilyen hiba, hogy Attila Róma „kapui előtt”, vagy egyenesen Rómában találkozott a pápával. Aki olyan ostobának képzei Attilát, hogy lemegy Rómaig és hagyja körülzárni csapatait, annak fogalma sincs a hunok haditaktikájáról, vagy egyszerűen csak józan eszéről, esetleg arról, hogy az olasz „csizma” melyik részén helyezkedik el Róma. Ha követjük Attila csatáinak helyszíneit Aquileia után, látjuk, hogy még Ravennaig sem ment le, a pápa jött fel Mantua környékére. Hosszú, 20 oldalas tanulmány is született Attila szakrális királyságáról, egyetlen évszám és bármiféle tényanyag nélkül, még egy Jézustól idézett közismert mondat is hibás volt benne.

A sok forrásanyaggal dolgozó, alapos munkák nem mellőzik sem Attila elődeit, sem utódait, és tényekkel, nem ezeknek az elődöknek vagy utódoknak a lekicsinylésével próbálják meg Attila tetteit felnagyítani.

Roga érdeme a Kárpát-medence újra egyesítése, teljes visszafoglalása Pannonia visszacsatolásával. Attila egy gazdaságilag és katonailag erős birodalmat kapott tőle, amely a kínai Nagy Faltól az Északi tengerig terjedt. Uldin 400 táján ért vissza a Kárpát-medencébe, legidősebb fiával Bendegúzzal több katonai vállalkozásban vett részt, a letelepedés biztonsága érdekében. Roga 418 és 420 között került hatalomra és mivel 434-ben meghalt, igen rövid idő, 14 vagy 16 év alatt teremtette meg a Kárpát-medencei hun birodalom gazdasági és politikai tekintélyét. Megszervezte a germánok többségének egységét és letelepedését (gepidák, keleti-gótok, szkirek, herulok, quadok).

A Kelet-római birodalom adózott neki, a Nyugat-római pedig lekötöztette volt. Ebből a birodalomból unokaöccse és utódja Attila ugyanúgy nem kalandozó, zsákmányszerző hadjáratokra indult, mint ahogy 900 és 960 között sem zsákmányszerző kalandozásokra indultak a magyarok Bajorország, Itália, Szászország tájaira.

Roga feladata a Terven belül a Kárpát-medence egyesítése, a kárpát-medencei hun központ megerősítése volt. Ehhez pénz kellett és Roga ügyes diplomáciával ezt a pénzt a pazarló kelet-római birodalomból szerezte meg, évi 350 font aranyat. Egyrészt mint adót a békéért, másrészt mint fizetést, ugyanis II. Theodosius császár ezredesi rangot adományozott Rogának. A felületes történetírók ezt úgy ítélik meg, mint a római birodalom kiszolgáltatását. Ez a rang csak névleges

volt, nem Roga szolgálta Theodosius császárt, hanem az hízelgett ezzel a ranggal és fizetéssel Rogának, aki ennél fogva jogosan tekinthetett be és követelhetett beleszólást a bizánci birodalom hadi terveibe és belügyeibe. Szász Bélánál olvashatjuk azt is Priszkosz alapján, hogy mit üzent Attila a gyilkosságra felbújtó császárnak, amikor visszaküldte a vérdíjat, az ötven font aranyat: *„Theodosius jeles és nemes apának a fia, mint ahogy Attila is az. De míg Attila változatlanul megőrizte atyjától, Mundzuktól örökölt nemességét, addig Theodosius elvesztette becsületét, mert Attilának adót fizetett és így szolgálja lett.”* Ugyanez Rogára is vonatkozik, mivel neki is adót fizetett a császár. Ajánlom ezt az üzenetet mindazon felszínes és hun ellenes történészek és írók figyelmébe, akik Rogát és Attilát elítélik, és mint a bizánciak zsoldosát állítják be, csupán azért, mert Róma adót fizetett nekik. A bizánci császár volt Roga és Attila szolgálja, egy rossz szolgál, aki folyamatosan lázított ellenük és az életükre tört. Theodosius sorozatosan megszegte a hunokkal kötött szerződéseket, az évi 350 font arany adót, majd Attilának az évi 700 font aranyat sem minden esetben küldte.

Ugyanezek a történétírók azt is felróják Uldinnak és Rogának, hogy hun csapatokat kölcsönöztek császári hadműveletekhez. Bizonyára akkor történt ez, amikor közös ellenséggel álltak szemben, s a hun csapatoknak, akik önálló hun egységként vettek részt, alkalomuk nyílt, hogy hun érdekeknek megfelelően irányítsák az ütközetek kimenetelét. Ebben ismét csak az előrelátó, okos hun észjárását láthatjuk, nem pedig a tévesen értelmezett zsoldos szerepet.

Ugyanez az előrelátás és okosság nyilvánul meg Pannonia visszaszerzésének előkészítésénél Roga részéről. Aetius a romlott Honorius helyett a tehetséges Johannes főhivatalnokot szeretné látni a nyugat-római császári trónon. Honorius halála után, 423-ban erre lehetőség nyílik s a nyugat-római szenátus is Johannest választja császárnak. II. Theodosius kelet-római császár azonban úgy döntött, hogy nagynénje, Galla Placidia kiskorú gyermeke legyen a császár, így Johannest trónbitorlónak minősítették. Aetius Rogát kéri, hogy segítsen Johannesnek trónon maradni hun csapatok segítségével. Roga maga állt hatvanezer hun katona élére és Ravennába indultak. De három napot késtek s mire odaértek Galla Placidia császárlány kivégeztette Johannest, hogy saját kiskorú gyermekének, Valentinianusnak biztosítsa a trónt. Elkéstek? Amikor ezt az elkésést olvastam, azonnal világossá vált előttem, hogy itt Roga rendkívül ügyes „húzásáról” van szó. A hunoknak tervük megvalósítása idején nem hiányzott, hogy egy okos, tehetséges ember legyen a nyugat-római birodalom élén Johannes személyében, akitől még Pannoniát sem remélhetik visszaszerezni. Azért állt maga Roga a hun csapatok élére, hogy megfelelően időzíthesse az odaérkezést. Nem sok embernek köthette az orrára, hogy mi a célja a csapatok lassításával.

Futárai, kémei, hírvivői révén pontosan értesült az eseményekről, s úgy érkezett, hogy Johannest már nem, de Aetiust még megmenthesse. Aetius ugyanis nem római, hanem pannoniai germán származású volt. Roga hunjai megütköztek a rómaiakkal s nyilván nem vesztettek csatát, mert utána „elidőztek” Ravenna közelében. Galla Placidia pedig, hogy megszabaduljon tőlük, felajánlotta Aetius bánatlatlan távozását és Pannoniát. Tökéletes elgondolás volt, amelyet Roga tökéletesen valósított meg.

Hadjáratait ugyanilyen okossággal tervezte meg, azokban az időszakokban, amikor Bizáncnak másutt is szüksége volt haderejére. A hadüzenetek előtt mindig tárgyalás útján próbálta megoldani a gondokat. 434-ben is először Eslát, kedvelt diplomatáját küldte Konstantinápolyba, mivel a bizánciak mindig lázadást szítottak a közös határokon. Bizáncnak most nagyon rossz időben jött volna a hun támadás, mert a nyugat-római birodalmat kellett katonasággal támogatnia Africa provincia megtartása érdekében. Roga hirtelen és megmagyarázhatatlan halála igen kapóra jött a bizánciaknak.

Rogának bár voltak utódai és mint látni fogjuk, nem is tehetségtelenek, mégsem használta a hatalmát arra, hogy bátyjának Bendeguznak fiát, Attilát megfossza uralkodói jogaitól, hanem őt nevelte ki utódjának. Roga nem úgy tett, mint Géza fejedelem, aki a jogos utódot, Koppány fejedelmet félreállította, hogy Vajk-István kerüljön a trónra, aki aztán idegen hadak segítségével saját magyar népe ellen harcolt, sok magyar vért, magyar földet feláldozva, Koppányt pedig felnégyeltette. Roga államot alapított a Kárpát-medencében, a hunok államát, nem idegeneknek, hanem a hunoknak és utódaiknak az avaroknak és a magyaroknak. A háborúk kerülésével, tárgyalások útján való megoldásával pedig éppen azt akarta elkerülni, hogy túl sok hun vér folyjék el a csatákban.

*Egy hang szól hozzád az idők mélyéből
Távoli dörgés vihar közeleg
Eljönnek újra igazságot tenni
Ősi földjükre a hun istenek*

Roga hun király utódai: Edikon, Odoaker, Oklan-Telan

A történetírók többsége egyet ért abban, hogy Attila halála után a hunok eltűntek a történelem színpadának süllyesztőjében, vagy beolvadtak a környező népekbe. Még néhány mondattal vagy könyv oldallal megemlékeznek Attila fiáról, hangsúlyozva viszálykodásaikat, majd megkönnyebbülten, vagy jobb esetben sajnálkozva, leteszik a tollat. Így ír többek között Németh Gyula, Juhász Vilmos, Ribáry Ferenc világtörténelmében Molnár Antal vagy Mircea Eliade a Vallási hiedelmek és eszmék története című könyve III. kötetében. Tőle idézem azt a két jellemző mondatot, ahogy általában az európai hunok történetét tömöríteni szokták:

„A hunok 374-ben a Dnyeszternél tönkrementek az oszrogótokat, ezzel más germán törzsek sietős és sorozatos elvándorlását idézve elő, és a magyar alföldről kiindulva feldőljk a római birodalom több tartományát. Attilának sikerül lerohannia Közép-Európa nagy részét, ám kevéssel halála után (453) a megosztott és irányt vesztett hunok eltűnnek a történelemből.”

Hogy ez nem így történt, hogy a szkíta-hun-avar folytonosság nem szakadt meg a Kárpát-medencében, erről szól a következő fejezet.

1997-ben írtam a Roga koronája című tanulmányomban: *„Attila halálával nem olyan hirtelen és látványosan omlott össze a hun birodalom, mint ahogy azt némely szerzők kárörömmel hangsúlyozzák. A hunok nagy része a Meotisz, Káspi tenger, Aral tó vidékére húzódik vissza. Roga fia, Edikon a dunántúli és a Duna melletti hun települések fejedelmeként élt tovább. Roga unokája, Odoaker, a nyugat-római császárság megszűnése után az első római király volt 14 éven keresztül. 460-ban pedig avar népünk már a Káspi tenger feletti térségben tartózkodott és hazafelé készült.”*

Több forrás bizonyítja vagy feltételezi, hogy Roga gyermeke vagy unokája volt Edikon, Attila testőrkapitánya, későbbi szkír király.

Edikon fia pedig Odoaker, aki 476-ban Romulus Augustulust megfosztva trónjától, 14 évig Róma királya lett.

Odoaker fiának, Oklan-Thelannak is megőrizte a történelem a nevét. Nézzük a vonatkozó forrásokat megjelenésük időrendjében.

*„Ismét eljött a szkíta Edika” – írta **Priszkosz** szónok és történetíró 449-ben Konstantinápolyban, abban az évben, amikor személyesen találkozott Attilával is. Attila Edikát – a továbbiakban Edikon – küldi követségbe II. Theodosius bizánci császárhoz. E követség során*

Chrysaphios, a császár eunuch főkamaraása Bigilának, a követség gót vagy trák nemzetiségű tolmácsának jelenlétében nagy vagyoni ígéretével igyekszik rávenni Edikont, hogy gyilkolja meg Attilát. Edikon látszólag elfogadja az ajánlatot, azonban olyan tervet sző, hogy Attila előtt egyértelmű legyen, hogy maga a császár volt a felbujtó. A továbbiakban Priszkosz a hunoknál tett látogatásáról számol be, ahol Attila udvarában is többször találkozott Edikkal, egy helyütt így ír róla: *„...mint háborúban kiváló ember és mint hun származású...”*

Priszkosz Attila népét hol szkítának, hol hunnak nevezi, ez mivel kortárs történésről és szemtanúról van szó, vitathatatlanul bizonyítja a szkíta-hun azonosságot és folytonosságot. A „barbár” kifejezéssel is illeti őket, de ezt akkoriban mindenkire használták, aki nem volt görög. A szónak nem volt a maihoz hasonló elítélő jelentése, de némi lenézést azért tartalmazott.

Priszkosz elismerően szól a szkíta vendégszeretetről is, például amikor visszafelé tartottak Konstantinápolyból Attilához, egy vihar alkalmával sátruk a tóba sodródott s nagy kiabálással próbáltak menedéket keresni: *„A szkíták e zajra felpattantak és nádat gyűjtöttek – nádat használtak tüzelőül – mire világosság támadt, aztán megkérdezték, mi bajunk, hogy úgy kiabálunk. A velünk lévő barbároknak azon feleletére, hogy a vihar okozta ezt a zavart, magukhoz hívtak, vendégszeretettel fogadtak s egy csomó nádat meggyűjtván, meleget csináltak számunkra.”*

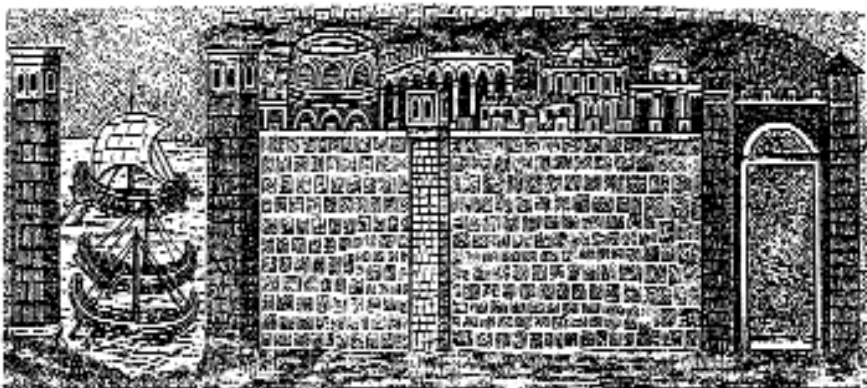
Attila feleségének Rékának (Priszkosz Rekan-t ír) titkáránál elköltött ebédéről így számol be: *„Kedves szavakkal fogadott és nagy ebéddel várt bennünket. A jelen voltak közül mindegyik szkíta módra üdvözölt bennünket, serleget nyújtott, s miután kiittuk, megölelt, megcsókolt...”* Priszkosz jelen van, amikor Attila leleplezi az ellene irányuló merénylet tervét Edikon segítségével.

Bár a Priszkosz rétor töredékeiből című kiadvány (Magyar Ház, 1999) az Edika nevet használja Szilágyi Sándor fordítására hivatkozva, helyesebbnek tartom az Edikon változatot, mert az Edika női névnek hangzik, s ezt később László Gyula igazolja is.

Jordanes a pannoniai Boila folyó melletti csatánál említi Edikon nevét, aki fiával Hunwulffal a szkír katonák vezéréként vett részt ebben.

Ugyanő Odoakerről: *„Közben Odoacer, a népek királya egész Itáliát alávetette, hogy megfélemlítse a rómaiakat. Majd uralma kezdetén megölte kísérlőjét (comes) Bracilát Ravennában, miután uralmát így megerősítette, azt csaknem tizenhárom éven keresztül megtartotta, egészen Theodoricus megjelenéséig...”* A továbbiakban röviden leírja Odoaker csatáit Theodorikkal, majd visszavonulását Ravenna várába, ahonnan *„Éjjel titokban többször kijött, hogy nyugtalanítsa a gótok hadseregét... de hiába erőlködött, mert ekkor már*

Theodoricust mondták egész Italia urának és az állam az ő parancsait követte. Csupán ő egyedül (Odoaker) meg néhány testőre, valamint a nála jelenlévő rómaiak voltak azok, akik szenvedtek még napról napra az éhségtől és a háborútól Ravennában. Mivel már semmijük sem volt, követeket küldött, hogy békéért könyörögjenek. Theodoricus először engedett neki, de aztán megölte.”

20. A ravennai kikötő

Amadé Thierry írja Edikonról az Attila történelmében: „A 449. év első havaiban hún követek czime alatt két fontos személyiség érkezett Konstantinápolyba, Edek, született hún vagy scytha, miként a görögök ókori kifejezéssel nevezték és egy pannoniai, Orestes nevezetű; az első Attila testőrségének főtisztje, a második főtitoknok.”

A császár azonban csak Edikont ülteti az asztalához, amit Orestes sértőnek talál. Azzal indokolják mellőzését a császári asztalnál, hogy ő csak egyszerű írnok, míg Edikon jeles vitéz és nemes hún. A császár bizonyára ismerte Edikon királyi származását, azért történt így. Felmerülhet, hogy miért nem Edikon lett a főkirály Roga halála után? Mivel Mundzuk – Benedgúz volt a legidősebb Uldin négy fia közül, (Benedgúz-Roga-Oktár-Ojbársz), feltehető, hogy fiai, Buda és Attila sokkal idősebbek voltak Edikonnál, ezért ők következtek az uralkodói sorban.

A Priszkosznál már említett Chrysaphios császári kamarásról: „...vetélytársainak elnyomása s urának megnyerése végett sem nyilvános rablásoktól, melyek a császári kincstárt gazdagították, sem erőszaktól sem hitszegéstől nem tartózkodott. A mi aljasság és romlottság képzelhető, uralkodott vele hét esztendeig.”

Szabó Károly, Thierry munkájának fordítója írja az Edek névről: „Az eredeti egyszerűbb Edek, vagy lágyabb kiejtéssel Egyek névnek megfelel Szabolcsban a Tisza mellett eső Etyek helység neve.”

Thierry Odoakerről, Edikon fiáról: „A rúgok, scyrok, turcilingok sürgetik aztán Attilának egykori titoknokát (Orestest), hogy ossza föl köztök Italiát, s tagadó válaszára Odoaker azt magára vállalja. Itália területének harmada Attila régi vitézei közt fölosztatott, a császári méltóság, mint haszontalan képződmény eltöröltetett, s Odoaker Italia királya címet vett föl.”

Ribáry Ferenc Világtörténelmében **Molnár Antal** írja Edikonról: „Alig telt pár év el, újabb követelésekkel járultak a keleti udvarhoz Attila követei, Edek s Orestes... A byzanczi kormány feje Chrysaphius eunuch gonosz tervet szőtt a minduntalan zaklatott birodalom megmentésére. A hazatérő hun követekkel római követség is indult Attila udvarához. Hozzá volt adva tolmácsi minőségben Vigil, végrehajtására kiszemelve az orgyilkos tervnek, melyről a követség főtagjai, az előkelő Maximinus és Priscus rhetor mitsem tudtak... Edek megelőzte útitársait s bűnbánat által indítatva, vagy talán azért mert Konstantinápolyban csak színleg járult a tervhez, elárulta Attilának az egész fondorlatot. Még súlyosabb békefeltételek elfogadására kényszeríté a hun király most a haragjától megrémült byzanczi udvart.”

Molnár Antal a fenti műben írja Odoakerről:

A nyugatrómai birodalom utolsó császárárt, a 12 éves Romulus Augustulust „barbár hadak fosztották meg ugyanebben az évben a hatalomtól, Edeknek fia, Odoaker által felbújtogatva... Romulus Augustulus a szenátus előtt kijelentette lemondását és Róma híres ínyencének, Lucullusnak Nápoly melletti villájában mindenkitől elfeledve fejezte be életét... Odoakert seregei Itália királyává kiáltották ki, s a tehetetlen byzanczi udvar is megerősítette római patriciusi címen az ország kormányzásában. A nyugatrómai birodalom ezzel megszűnt létezni.”

Ugyanő Odoaker uralkodásáról: „A hatalomra, amelyet vitézségének és szerencséjének köszönhetett, nem volt méltatlan Odoaker. Tizenegyedfél évnyi uralkodása alatt (476-490) rendet hozott Olaszország belügyeibe... A császári, sőt még a királyi jelvényeket sem használta ugyan Itáliának új ura, de tényleg az imperátorok helyébe lépett, a régi formák között rendeleteket bocsátott ki, a császári kinevezéstől függött hivatalnokok tőle nyerték tisztöket, az igazságszolgáltatás az ő nevében történt. Bár maga Arius híve volt, türelemmel viseltetett Odoaker a katolikus pápáság iránt, nem avatkozott vallási szertartásaikba, csak a római kormány által már gyakorlott pápa-megerősítési jogot vette a maga számára is igénybe. Kegyes jóindulatot tanúsított az orthodox egyház több kiváló férfia, nevezetesen Szent Epiphanus és Severin iránt.”

21. Odoaker lemondhatja Romulus Augustulus császárt

Odoaker növekvő népszerűsége, mások vallása iránti tisztelete és az általa teremtetett rend azonban nem tetszett a római és a bizánci hatalmasságoknak. Ezért megbuktatására aljas tervet eszeltek ki. Theodemir osztrogót király fia, Theodorik kezesként 8-18 éves koráig a bizánci udvarban nevelkedett. Apja halála után ő lesz az osztrogótok királya, de a bizánciak továbbra is kényeztetik, Zénó császár patriciusi méltósággal ruházza fel, majd fiává fogadja, lovasszobrát felállítják Bizánc egyik terén. Kezdetben főként a szarmaták ellen igyekeznek felhasználni, majd a jellemében már bizáncivá vált Theodorik felajánlja, hogy kiűzi Itáliából Odoakert. A bizánciak terve beérett, a két királyt összeugrasztották, akik ráadásul mindketten ariánusok voltak. Több csatában mérték össze erejüket, sajnálatos módon Odoaker az Adda melletti nagy ütközetet elveszíti és Ravenna falai közé vonul vissza, amelyet három évig sikerrel védelmez, végül az éhség megadásra és békekötésre kényszeríti csapatainak maradékával együtt 493-ban. Theodorik azonban nem elégszik meg a győzelemmel: *„Sötét foltként tapad Theodoriknak különben oly dicső alakjához e (béke) kötés durva megszegése. Kevéssel Ravennába történő bevonulása után ebédre hívta magához Odoakert, s azon – valószínűleg koholt – ürügy alatt, hogy élete ellen tör, önkezűleg leszúrta, s fiát és kísérőit is kivégeztette.”* – írja Molnár Antal.

Hogy ez a Theodorik által legyilkoltatott fiú azonos-e Oklan-Thelannal, vagy Odoakernek voltak más fiai is, ezt a rendelkezésemre álló irodalomból nem sikerült kiderítenem.

Gárdonyi Géza Edikonról a Láthatatlan ember-ben: *„Daliás, simára borotvált állú hun volt az az Edekon. Az arca becsületes, apró szemei észől csillogók. A király bennfentesei közé tartozott. Ha országot és koronát kínáltak volna neki Attila egy hajszáláért, akkor is elmondta volna Attilának.”*

Hogy Rogával, ellentétben Odoaker, az unoka hogyan került be a lexikonokba? Egyszerűen úgy, hogy átkeresztelték germánnak, mint a következő példánkon is látjuk:

A **Tolnai lexikon** Odoakerről: *„Odoaker (helyesebben Odovaker), azoknak a germán zsoldosvezéreknek egyike, kik a III. századtól kezdve igen nagy számban állottak a római birodalom szolgálatába, s ott az általános züllés közepette a fegyveres erőre támaszkodva nagy politikai hatalomra tettek szert; azonban nem csupán hatalomra, hanem világtörténelmi jelentőségre is jutott, amennyiben ő vetett véget a nyugatrómai császárságnak. Attila hunn (így!) király egykori titkárának, Orestesnek kiskorú fiát, Romulus Augustulust ugyanis, kit atyja a császári trónra ültetett, megfosztotta méltóságától s felvette a királyi címet. A K-római császári udvar Odoakert elismerte, de Theodorich K-gót király három csatában legyőzte s végül 493-ban egy lakomán megölette.”*

Ha Odoaker germán lett volna, nem Attila hunjai között osztotta volna fel Itália egyharmad részét, mint Thierrynél olvashattuk, hanem a germánok között!

Ugyancsak ebből a lexikonból tudjuk meg, hogy Odoaker az általa leváltott császárnak évdíjat rendelt és Lucullus nápolyi palotájában helyeztette el édesanyjával együtt. Bár Lucullus neve a lakomáról maradt fenn, elsősorban mégis hadvezér volt a Krisztus előtti I. században. Saját katonái azonban felláztak ellene és hatalmi cselszövések is célba vették, így palotájába vonult vissza és a dőzsölésnek adta át magát.

Kiss Magdolna írja (az általa közzétett Jordanes könyv Jegyzeteiben), hogy a trónjától megfosztott Romulus Augustulus évjáradéka hat-ezer aransolidus volt, és édesanyjától, Barbariától sem szakították el.

Odoakertől igen emberséges volt a leváltott császár, (aki egyébként még gyermekkorú volt, 12 és 15 év között) további kényelmes életének biztosítása, hiszen egyszerűen meg is ölethette volna. Ez megint egy bizonyíték hun származására, mert tudjuk, hogy a hunok

a nekik meghódolt népeknek és személyeknek meghagyták faji és nyelvi, vallási különállásukat, vezetőiket hivatalukban, a feltételük azonban az volt, hogy engedelmeskedjenek a hun uralkodónak és háborúban katonákkal támogassák. Attila például senkit nem bántalmazva vonult át a galliai Troyes-en, miután Szent Lupus püspök megnyitotta előtte a város kapuit.

Nem szeretnék elhallgatni olyan véleményeket sem, mint **Juhász Vilmos**-é, a Nagy hódítókban olvasható: *„A követséget (azt, amelyről már Priszkosznál is szó esett) Attila két bizalmasa, Edekon szkír herceg és Orestes, egy előkelő pannoniai római vezették. A két követ gyűlölte egymást, és Attila valószínűleg éppen a kölcsönös ellenőrzés céljából küldte kettőjüket Bizáncba. Két udvari emberének gyűlölködése, családjuk sorsán kívül, a római történelemnek egy fordulatát is megszabta. Orestes fia, Romulus, a császárocška, ahogy bukása után csúfolták, a nyugatrómai birodalom utolsó uralkodója lett. Helyette apja Orestes kormányzott. Az utolsó nyugatrómai császár trónját Edekon fia, Odoaker, a legnagyobb római zsoldosvezér dönti meg, az ő itáliai uralmának pedig Nagy Theodorich vet véget. Odoakert sajátkezűleg öli meg hitszegő módon az a Theodorich, akinek apja szintén a húnok vazallusa volt és Attila udvarában élt. Ez a példa is mutatja, mennyire a húnok szervezik meg és irányítják azt a germán erőt, amely az ő bukásuk után megdönti a római birodalmat... Edekon kezdetben tényleg hajlandó volt urát az 50 font aranyért meggyilkolni. Ne felejtsük el, hogy nem volt hún, hanem egy Attilától meghódoltatott germán törzs fejedelme.”*

A tiszteletreméltó Juhász Vilmos téved abban, hogy Edikon nem volt hun, hanem szkír herceg, azaz szkír származású lett volna. Priszkosz szkítának és hunnak nevezte, s mint kortárs és szemtanú, itt az ő véleménye a döntő. Edikon valóban a germán szkírek királya lett később, de mint hun származású király vezette a hunokhoz csatlakozott népet. Attila Irnek nevű fia is a bolgárok vezére lett, de ettől még nem lett bolgár származású.

Juhász Vilmos téved abban is, hogy Edikon hajlandó lett volna ötven font aranyért meggyilkolni Attilát. Először is nem ötven font aranyról volt szó, hanem konstantinápolyi *„aranyos fedelű”* palotáról és bizánci magas hivatalról. Ezt ígérte Chrysaphios Edikonnak, aki az ötven font aranyat csupán azért kérte, hogy Attila előtt bizonyíthassa, mivel bízta meg Theodosius császár és eunuchja. Hogy Edikon csak színleg ment bele a gyilkosságba, az is jelzi, hogy Attila továbbra is bízott benne, továbbra is maga mellett tartotta testőreként is. Sőt Attila védte Edikont azzal, hogy nem őt küldte vissza az ötven font vérdíjjal Konstantinápolyba, mert tudta, hogy a megszégyenített, leleplezett császár és Chrysaphios kegyetlen bosszút állt volna.

Németh Gyula az Attila és hunjai-ban Edikonról: *„A görög követ-ség azt hallja a hún udvarban, hogy minden barbárt remegés fog el, ha beszélnie kell Attilával. E tekintetben Edeko szkír fejedelem az egyedüli kivétel.”*

„A hunok különösen a keleti germán törzsekkel kerültek szorosabb kapcsolatba... Edeko szkír fejedelem oly mértékben élvezi Attila bizalmát, hogy Bizáncban követségben jár, s ha rá kerül a sor, őrt áll ura palotájában.”

Edikon azért állt ilyen nagy becsben Attila előtt, mert mint Roga fia vagy unokája, bármikor trónkövetelőként léphetett volna fel, de nem tette. Vagy elfogadta Roga akaratát, aki Attilában látta hun birodalmat összetartani képes erőt, vagy túl fiatal volt a birodalom vezetéséhez.

Németh Gyula Odoakerről: *„Az az Orestes, aki Iulius Nepost elűzte a császári trónról, hogy helyébe fiát ültesse, az utolsó római császárt nyugaton, Attila egyik meghitt embere volt. Orestest, mint ismeretes, Odovakar buktatta meg. Ő az első itáliai barbár király. Ez az Odovakar azonban annak a szkír Edikonnak a fia, akit Attila bizalmával tüntetett ki. Amit Isten Ostora hatalmának teljében nagy csaták után sem tudott elérni, azt szolgálai játszi könnyűséggel kapták meg a sorstól: uralkodtak Róma felett.”*

Szász Béla A hunok története, Attila nagykirály-ban Edikon nevé-ről a következőket írja: *„Priscos szerint Edecon, Anonymus Valesi és Johannes Antiochiensis szerint Odovakar apja egy Aedeco vagy Edico nevű egyén. Ha Attila követe azonos ezekkel, akkor Attila követe germán volt... Névelemzés alapján a kérdés aligha dönthető el, mert a követ neve közel áll a magyar Edek, Egyek, Etyek nevekhez és attól, hogy a skírek fejedelme, még lehetett hun származású.”*

Priszkosznál Edikon *„Vir Scythia”,* azaz szkíta férfi, harcos, vitéz, másutt hun származásúnak nevezi. *„ebből nehéz lenne germán eredetre következtetni”* – érvel Szász Béla. Edikon és Orestés követjárását, Edikon megvesztegetését Szász Bélánál is olvashatjuk Priskos alapján. Merőben más a véleménye azonban Edikonról, mint Juhásznak: *„A ravasz Chrysaphius beleesett a még nálánál is ravaszabb hún diplomata csapdájába... Orestesnek és Edikonnak, a rómainak és a húnoknak egy pillanatig sem jut eszébe, hogy urát elárulja.”* Attila fővezére Onogesius is önérzetében megbántva utasítja vissza Maximinos előkelő görög és Priszkosz követtársa alattomos ajánlatát, aki szintén gazdag jutalmat ígért neki, ha Attila haragját elfordítja a császárról. Onogesius azt válaszolta, hogy szívesebben szolgál Attila mellett, mint gazdag és nagy úr a keletrómai birodalomban.

Franz Altheim Edikon nevé-ről azt írja, hogy az ótörök *„edgü”,* azaz *„jó”* szóból származik. (Attila und die Hunnen)

Fehér Mátyás Jenő a Korai avar kagánok című könyvében bizonyítja a hun-avar-magyar folytonosságot, rokonsági kapcsolatok révén. Ő is Priszkosz alapján írja le a II. Theodosiushoz küldött követ-séggel történeteket. Említi, hogy csak Edikon ülhetett egy asztalhoz a császárral és Edikon szkíta-hun származását is a görög szónok és történésztől vett idézettel igazolja. Jordanes alapján közli, hogy Edikon 468-ban halt meg a Boila folyó partján, amikor Valamir gót hadvezér, a későbbi Nagy Teoderik apjától vereséget szenvedett. (Mint láttuk, Molnár Antalnál Nagy Theodorik apja Theodemir osztrogót király.)

Ismerteti, hogy a Bokodpusztán feltárt fejedelemszobor sír Edikon feleségéé Bóna István régész szerint.

Fehér Mátyás Jenő egy leszármazási táblázatot is közöl, amelyben Edikon két fiának neve Odoaker és Hunwulf (Hunfarkas), Odoaker fiáé pedig Thelan-Oklan.

Odoaker a lexikonok szerint – már amelyik említi – germán volt. Ezzel kapcsolatban még külföldi szerzőknél is kétség merül fel. Fehér Mátyás Jenőnél két amerikai történész, egyetemi tanár, Reynolds és Lopez munkájáról olvashatunk, melynek címe: Odoaker: german or hun? (Odoaker: germán vagy hun?)

„Odoaker nevét majd mindegyik róla emlékező forrásmunka eltérő formában hagyta reánk: Odoacer, Odoacar, Odogar, Odovacer, Adovacrius”.

Odoaker részt vesz a hunok élén a Boila folyó (ma Sárvíz – Tolna megyében, Ozora közelében is áthaladó folyó) melletti csatában Nagy Theodorik ellen, apjával Edikkal, és öccsével Hunwulffal.

Lényeges számunkra, amit Fehér Mátyás Jenő szerint Jordanes ír Odoaker származásáról: *„Odoacer de genere Rogus... azaz Rogus nembéli Odoaker...”*

A germanisták szerint a „de genere Rogus” a germánfajú „roggen”, rozsevők nevére való hivatkozás. Fehér Mátyás Jenő azonban a Rogusban nagyon helyesen Roga hun nagykirályt ismeri fel, szerinte Edikon tehát Roga fia, Odoaker pedig az unokája. A görög Menander is így írja Odoaker halálakor: *„Odigar a hunok legfőbb vezére meghalt...”*

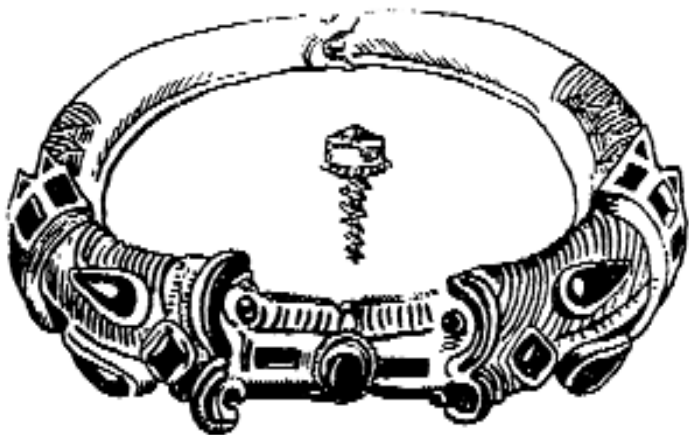
Ha azonban minden ellenvetésnek elébe akarunk menni, szigorúan értelmezve a „de genere Rogus” azt jelenti, hogy Roga nemzetségéből, vérségéből, atyafiságából. Nincs itt sem a filius, (valakinek a fia) sem a filia, (valakinek a lánya). Mégis Edikon igen megbecsült személye Attila udvarában, arra utal, hogy Roga fia vagy unokája volt.

Odoaker fia, Oklan-Thelan a Roga utáni harmadik nemzedékhez tartozik. *„Történelmi szerepéről csak közvetve tudunk, neki tulajdonítható Tuln város alapítása (a mai Ausztria területén), amely még megérte az avarok megérkezését, mint a köréje tömörült maradék hun törzsek fővárosa, vagy szálláshelyének központja...”*

Egyébként, mint láttuk Tulln volt körülbelül a választóvonal a „hunok földje és az ‘avarok tartománya’ között, mint erről a választó határ vonalról Jámbor Lajos (781-840-ig) egyik egyházmegyei beosztásából értesülünk. A király rendelete szerint a hunok a tulni mezők városkaiban, és falvaiban laktak, és tőlük keletre már az avar népcsoport helyezkedett el. Ez az egyházszervezeti megosztás tehát a két nép együttéléséről is hírt ad a 8. század végéről.”

Balás Gábor A székelyek nyomában című könyvében ezt írja Tulln-ról: „a Nibelunglied szerint Etele itt fogadta Krimhildát. Tulln falait nyilván az avar időkben is használhatóvá tették... A Duna mentén kb. 15 km-t tovább haladva érkezünk el Zeiselmauerbe, amely Kézainál Cezumaur néven szerepel. Kézai csataleírásai kapcsán említi, hogy Tulnnál volt küzdelem és egy kőoszlopnál temették el az el-esett hunokat.”

Mivel Edikonról több forrás mint szkír királyról emlékezik meg, idézem **László Gyula** Vértesszőlőstől Pusztaszerig című könyvéből a következőket: „Valamennyi germán nép őshazája fent Északkelet-Európában volt, Dániában, Skandináviában és innen indultak útnak. Legelőbb a skírek népe vonult le Dél-Oroszországba, még az időszámításunk előtti II. században. Ott a késő szkíta-szarmata környezetben teljesen átfurmálódott... s később, mint Attila leghívebb szövetségese került a hazánk területére. A skírek délen telepedtek le, s egy részük világtörténelmi szerephez jutott királyával Odoakerrel, aki kihasználva az itáliai germán zsoldosok elégedetlenségét – Romulus Augustulust, az utolsó nyugat-római császárt megfosztotta trónjától, és 476-ban Itália és a népek királyává kiáltotta ki magát, s népével együtt Itáliába telepedett. Hazai régészeti leleteik közül kiemelkedik a bakodpusztai fejedelemszöny csodás arany ékszerekkel gazdag sírja. Ez az asszony talán Edika, Odoaker édesanyja lehetett.”

22. A bakodpusztai arany karperec

A bakodpusztai leletek állandó kiállításon tekinthetők meg a Magyar Nemzeti Múzeumban, legalábbis 2008-ban és 2009-ben ott láttam.

Bóna István A hunok és nagykirályaik-ban vérszomjas képet fest mind Attiláról, mind Edikonról: *„Utolsó áldozata Bleda nagykirály volt (Buda, Attila testvére) akit 444 végén vagy 445 elején Attila saját kezűleg gyilkolt meg... A Bleda elleni merényletben két férfiú játszhatott főszerepet: Edika és Ardarik (gepida király). Edika a skir udvari segédszervező parancsnoka, embereivel valószínűleg a központi ordu közelében táborozott, az ő megvásárlásával biztosította Attila a meglepetést. Edika Bleda meggyilkolásában játszott szerepe meglehetősen jól ismert lehetett a konstantinápolyi udvarnál is, egyébként aligha éppen őt környékezték volna meg később egy Attila elleni merénylet tervével... A puccs tehát nagyjából rekonstruálható. Ardarik gepidái körülzárták Bleda orduját. Edika skirjei rajtaütöttek. Attila és kísérete pedig végrehajtotta a merényletet. A hun udvar háború párti tagjai, elsősorban Onogesius, Skotta bátyja és Esla, Ruga főembere, avagy a Dél-Alföldön birtokos nagyúr, Eskam átálltak Attilához...”*

Igen valószínűtlen ez a feltételezése Bóna Istvánnak, amelynek forrása Jordanes nyomán Marcellinus Illyricus comes. Attila miért avatta volna be a fél birodalmat, hunokon kívül a gepidákat és a szkíreket is, ha meg akarta volna ölni Budát? Egyszerűen megmérgezteti, ezt pedig rákenhette volna a bizánciakra. Én igazán tisztelen a régészeket, és ha egy régész egy szíjvégre azt mondja, hogy avar kori, nem vitatom. (Kivéve az olyan eseteket, mint a Nagyszentmiklósi Kincs, ahol a régészek sem értenek egyet, néha még önmagukkal sem.) Attila és Buda esetében Bóna István is elismeri, hogy amit ír, az *„nagyjából rekonstruálható”*, tehát feltételezés.

Ugyancsak Bóna István írja az általa szerkesztett Hunok-gepidák-langobardok című könyvben: *„Edika, görögösen Edikon, a szkírek királya, (440-es évek – 469) a turciling (thorkeling) nemzetségből. Attila bizalmi embere, valószínűleg a Bleda elleni puccs egyik szereplője... Edika fiai Odoaker és Hunwulf. Az utóbbival együtt a Boila melletti csatában szerepel. Női családtagjai a Bakodpusztán talált királynői sírokban sejthetők.”*

Ugyanitt írja Edikon másik fiáról, Hunwulfról: *„Hunwulf/Onoulf A szkírek ifjabb királya, majd római tábornok, Edika fia, Odoaker öccse. 440 körül valószínűleg a tiszántúli hun orduban született s 453 körül apja mellett ott is nevelkedett... 490-től három éven át Odoakerrel együtt Ravennát védelmezi, 493 februárjában a város békés átadása után Nagy Theoderik gótjai a templomban menedéket kereső Hunwulfot nyíllövésekkel megölik.”*

Bóna István Odoakerről (tömörítve): Pénzein Audo (vacar) monogrammal, Itália s az uralma idején még Itáliához tartozó tartományok

– köztük Noricum és Nyugat-Pannonia-királya (476-493). 433 körül született Ruga nagykirály tiszántúli ordujában, apja a Thorkel nem-beli (torciling) szkír Edika. A 460-as évek elején Itáliába megy. Orestes patriciussal, (aki apjával követként volt Bizáncban) ellentét-be, harcba keveredik, ebből győztesen kerül ki és az itáliai germán csapatok „Itália és a népek királyává” választják. Orestes fiát, az utolsó nyugatrómai császárt lemondattja. Zeno keletrómai császár fo-lyamatosan támadja, végül Nagy Theoderikkal szövetséget kötve Odoakert legyőzik és meggyilkolják. Odoaker feleségének neve Sunigild, fia: Okla, más néven Thela.

Fehér Mátyás Jenő következtetését, hogy a „de genere Rogus”-ban Rogáról esik szó és Edikon, Odoaker, Hunwulf az ő utódai, alá-támasztja és megerősíti Bóna István fenti közlése, miszerint Hunwulf és Odoaker Roga tiszántúli hun szállásbirtokán születtek, s apjuk, Edikon mellett ott is nevelkedtek.

Götz László a Keleten kél a nap című művében írja: *„Franz Altheim a Geschichte der Hunnen című műve ...IV. kötetében pedig kimutatja, hogy Edekon, Attila főembere nem szkír germán volt, mint magyar kutatók állítják (Harmatta), hanem Priszkosz világos szavai szerint hun: <anér Skythés> és <tou Ounnou génous> – írja Priszkosz Edekonról.”*

„Megtudjuk, hogy az általában germánnak tartott skír törzs feltűnő-en szoros kapcsolatban állt a hunokkal, sokkal inkább, mint a többi hódoltatott germán nép. Míg ez utóbbiak Attila halála után mind a hu-nok ellen fordultak, a szkírek (angiszkírek) mindvégig kitartottak Dengizik mellett... a Sárvíz és a Duna-Tisza közének táján telepedtek le (Jordanes közlése), a már Attila ideje óta a Duna és Balaton között, Pilis, Fejér, Veszprém megyék területén lakó sadag nevű hun törzs szomszédságában.”

„A szkírek fejedelme, Edekon (vagy Edeka), valószínűleg hun volt”, írja Mitscha-Marheim, Priszkoszra hivatkozva. Fiai, Odoaker és Hunwulf, kiemelkedő szerepet játszottak az 5. század utolsó évtizedeinek történelmében. Odoaker 470 után turciling és herul csapatok kí-séretében Itáliába vonult. 471-ben a gótok is elköltöztek Pannoniából. Helyüket a szkírek, sadagok és szarmaták foglalták el.

A vezetést a szkírek vették át. Az öreg Edekon és másik fia, Hunwulf voltak akkoriban az egyedüli jelentős személyiségek Pannonia térségé-ben. Hunwulfot apja Bizáncba küldte, ahol 475-ben Illiria (ma Bosznia) katonai parancsnokává (magister militum) nevezték ki. Ehhez tartozott akkor Pannonia is, azaz Hunwulf saját területe. Ezzel a kinevezéssel te-hát Kelet-Róma gyakorlatilag elismerte Hunwulf pannoniai uralmát.”

Götz is említi a Fehér Mátyás Jenő által idézett két amerikai kuta-tót, Reynoldsot és Lopezt. Kimutatták, hogy *„a germanocentrikus*

történetírás olyan neveket is gót vagy egyéb germán neveknek könyvel el, amelyekről a rendelkezésünkre álló adatokból, körülményekből világosan megállapítható, hogy csakis hun nevek lehettek. Edekon, valamint fiai Odoaker és Hunwulf például bizonyíthatóan hunok voltak, sőt Edekon egyenesen a hun királyi család tagja volt, Attila unokaöccse. Apja vagy nagyapja a forrásokban Rua, Rova, vagy Ruga, Roga hangalakban szereplő hun király volt. Attila nagybátyja <de genere Roga> (vagy Rova) írja Priszkosz Edekonról. Ezt az adatot értelmezte a germanisztika úgy, hogy Edekon a rugi nevű germán törzsből származott volna... Attila halála után is több hun törzscsoport élt a Kárpát-medencében: a sadagok, turkilingek biztosan, Edekon és Hunwulf szkirjei pedig-legalábbis részben – valószínűleg a hunok közé számíthatók.”

Götz László a „helyére teszi” a „de genere Rogus” kifejezést azzal, hogy felveti, Edikon Roga unokája is lehet, tehát Roga nembéli, azaz Roga nemzetségéből való. Ez arra is magyarázatot ad, miért nem Edikon követte a trónon Rogát, bizonyára túl fiatal volt. Így viszont az ifjú harcos jobban elképzelhető Attila testőreként is, mint egy Attila korú férfi. Annak, hogy Edikon Roga unokája lehetett, azok a források sem mondanak ellent, amelyekben az áll, hogy nem voltak fiai, így például az Attila Magyarország királya élete és halála című XV. századi szöveg. Juhász Vilmos azt írja, hogy Ruga gyermektelen, de úgy tűnik ezt abból következtette ki, hogy utána Attila és Buda következett a trónon. E trónutódlásból még nem következik, hogy lányai sem voltak. Mint láttuk, Szentkatolnai Bálint Gábor és Fehér Mátyás Jenő már 375-ben, Huszka József pedig 395-ben, mint fejedelmet, vezetőt említik, tehát életkora sem zárja ki, hogy Edikon az unokája volt.

Gallina Zsolt – Romsics Imre: A Kalocsai Sárköz régészeti emlékei című füzetében (amelyet Torzsa Margitnak köszönök) olvashatjuk, hogy „1859-ben Dunapataj-Bödpusztán és nem mint tévesen elterjedt, Bakodpusztán – egy tanyai iskolaépület alapozásakor két Ny-K-i tájolású fejedelemasszonyi sír bukkant felszínre. 1970-ben a kutatások során egy harmadik (női) sírra bukkantak... Az egykorú írott források szerint 455-470 között a Kalocsai Sárköz területén a szkírek éltek. E rangos nők Edika-Edikon szkír király, Attila hun nagykirály testőrpáncsnoka családjával hozhatók kapcsolatba.”

Csomor Lajos írja az Őfelsége a Magyar Szent Korona című könyvében: „Fehér Mátyás Jenő kutatásaiból azonban tudjuk, hogy Attila halála után nem vonult ki maradéktalanul a hun nép a Kárpát-medencéből. Nem csak a székelynek nevezett hun népcsoport maradt itt, hanem a Dunántúlon, a Duna völgyében a Fekete-erdőig, illetve a Rajnáig kialakult hun telepek is helyben maradtak. Az itt maradt

hunoknak katonailag legerősebb törzse a Szkir törzs volt. Ennek a Szkir törzsnek első, név szerint is ismert vezetője Ruga nagykirály fia, Edikon (Jó Hun) volt – Atilla unokatestvére. Edikon fiait Odoakernek és Hunulfusznak (Hun Farkas) hívták. Atilla halála után Edikon és fiai vezetésével a Pannoniában maradt hunok még évtizedekig harcoltak az áruló gótok ellen. Odoakerről tudjuk, hogy a század vége felé az utolsó nyugat-római császár testőrparancsnoka is volt, majd ő lett a császárság utáni első római király! Egy hun Róma trónján! Ami nem sikerült Atillának, sikerült az unokaöccsének. Odoaker 14 évig uralkodott Rómában, amikor is Nagy Teodorik meggyilkoltatta. Odoaker fia az az Oklan Telan volt, (az Oklan névből eredhet például a székelyföldi Oklánd falu neve; a Telan névből pedig a Bécs melletti Tulln és Tolna megye, illetve Tolna város nevei), aki a Bécsi medencében és az attól nyugatra letelepedett hunoknak lett az uralkodója... Az Atilla és az avarok közötti időben is éltek itt hun néprészek: Erdélyben a székelyek, a Dunántúlon pedig Odoaker hunjai. Ez pedig azt jelenti, hogy a Kárpát-medencében a szkíta időktől kezdve (Kr. e. 700 körül) folyamatos a szkíta-szarmata-hun-avar-onogur-szabír-magyar nép jelenléte. Az Árpád vezette honvisszafoglalásnál lényegében nemzetegyesítés következett be – magyar nemzetrészek költöztek össze magyar nemzetrészekkel.”

Sebestyén László könyvéből megtudjuk, hogy „...454-ben (Attila 453-ban halt meg) Valentinianus császár megöli Aetium. Állítólag ő maga fojtja meg... A történelmi köztudat Attila halálával ugyan éppúgy eltünteti a hunokat, mint Nagy Károly hadjárata után az avarokat, most mégis azt látjuk, hogy az új császár, Nepos – Aetius utóda – Attila titkárát Orestest hívja maga mellé testőrkapitánynak. Nem sok idő múlva Orestes kibuktatja a trónból a császárt, és fiát Romulust kiáltatja ki helyére... Ezt tudjuk, mert tanultuk a hazai történelemórákon is. Azt viszont már kevesen tudják – Alföldi András említi – hogy Edekon, Attila unokatestvére római jogszokás alapján, mint szövetségest telepíti be népét az Appennin félszigetre, s fia Odoaker előbb Loire környéki gall fejedelem, majd Romulus trónfosztása után 14 esztendőn át Itália királya... Edekont (Szabó Károly fordításában Egyek-nek nevezi) Jordanes közlése alapján, hogy „de genere Rogus” (germanisták etimologizálása: Rogus-ruggiak-rozsevők-Roggen), germánnak tartották, innen a história korábbi állítása, hogy a Romulust követő uralkodó germán volt. A de genere Rogus viszont helyesen Rug (Rof), Attila nagybátyjának családfája... Az ausztriai Tulln (Bécsből kb. 30 km-nyire) város alapítása Odoaker fiának, Oklan-Thelan-nak tulajdonítható... Fredegar a hun és avar etnikumot már teljesen azonosítja. Az Enns torkolatától Tullnig terült el az akkori Hunnia, amely még a IX. század elején is szerepel a német krónikákban és klastromalapító oklevelekben.”

Jordanes Getica-ját **Kiss Magdolna** adta közre magyarul 2005-ben. Az ő jegyzetei között olvashatjuk, hogy a Jordanesnél szereplő Boila folyót egyesek az Ipolyal, mások a Sárvízzel azonosítják. *„Újabban Kiss A. egy drágakő berakásos arany pajzskeretről, amelyet a Sárvízből halásztak ki még 1878-ban, meggyőzően bizonyította, hogy összefüggésbe hozható a gótok elleni 469-es koalíciós támadással. A pajzs tulajdonosa nagy valószínűséggel a csatában elesett scir Edica király lehetett.”*

Kiss Magdolna Odoaker halálával kapcsolatban: *„Jordanes elég szűkszavúan intézi el Odoaker halálát, ami érthető Nagy Theoderich iránt érzett rokonszenve miatt. 493 március ötödikén Theoderich ugyanis megegyezett Odoakerrel, hogy megosztják Itáliát és közösen uralkodnak. Odoaker a caesarrá emelt Thela nevű fiát adta kezesül a szerződés értelmében. Pár nap múlva mégis – a hivatalos magyarázat szerint, Odoaker összeesküvésének megelőzésére – Theoderich egy közös étkezésen leszúrta őt kardjával.”*

Mint látjuk, szó sem volt Odoaker részéről megadásról és könyörgésről, ahogy a fejezet elején Jordanestől olvashattuk. Könyörgés és megadás esetén Theodorik nem ajánlotta volna fel, hogy osztozzanak meg Itálián. Az örök szkíta-hun- avar-magyar sors ez, amikor nagylelkű elődeink önmagukból kiindulva hittek az adott szó tisztességében, majd az aljas és gyáva hitszegők méreggel, törbecsalással, árulással elpusztították őket. A világ ostobaságára és értékvesztésére jellemző, hogy míg a romlott római birodalom által már gyermekkorában megrontott jellemű, csaló, hitszegő, becstelen és gyáva Theodorikot a lexikonok és könyvek a „Nagy” jelzővel illetik, magyar gyermekeink tanulnak róla az iskolákban, addig Odoakert hazai „hivatalos” történészeink megtagadják, germán zsoldosnak nevezik.

A következő településnevek **Fényes Elek** geográfiai szótárából Edikonnak vagy Csaba fiainak, Ed-nek és Edöménnek nevére hasonlítanak, (utóbbiak valószínűleg Edikon tiszteletére kapták nevüket): Edde, falu és puszta neve is (Somogy), Edelény (Borsod), Edeles puszta (Békés), Ederics (Zala), Edve (Sopron)

Odoaker nevéhez kapcsolható: Odány puszta (Tolna), Odorin (Szepes), Odorján puszta (Tolna)

Oklán-Thelan nevéhez kapcsolható: Okány (Bihar), Okolicsna (Liptó)

Szegedi Csanád A magyar eredetű keresztnevek teljes tára című könyvében található Edécs, Edelény-ben feltehetően Edikon, Odóban Odoaker, Oktalán-ban pedig Oklan-Telan neve maradt fenn.

Tolnai László Ősi neveink, aranykincseink című könyvében az Edeko, Edekon névnél olvashatjuk: *„Attila főtisztje volt, akit bizánci követsége alkalmával rá akartak venni ura meggyilkolására. Jornandes írja róla, hogy a Hun Birodalom ellen összeesküvők fondorlata ellenére, oly vitézül esett el a csatatéren, hogy atyja is, ha él, ilyen dicső halált óhajtott volna magának”*

A **Magyar Élettér Autóatlasz**-ban találtam még a következő neveket: Ede, Edeháza, Edelény, Edve. Ezek a településnevek nem biztos, hogy Edikon nevét őrzik, lehetnek Csaba fiairól, Edről és Edöménről is elnevezve.

Az Oka, Okány, Oklánd, Telcs, Telega, Telejna helységnevek Oklán-Telán nevére emlékeztetnek. Ezek csak a településnevek. Ezeken kívül számtalan folyó, patak, hegy, domb, dülő őrizheti őseink nevét, mint ahogy a svájci hun völgyben a Ruaz hegyhát Rogáét.

Bizonyára, ha nem csak a települések, hanem a folyók, patakok neveiről is rendelkeznénk hasonlóan hozzáférhető adatokkal, még több emléket találtuk volna meg hun elődeinknek.

Marjalaki Kiss Lajos, akinek földrajzkönyveiből tanítottak a polgári fiú és leányiskolák az 1920-as évektől kezdve, 1929-ben megjelent Anonymus és a magyarság eredete című füzetében, ezt írja: *„Már Ortway is észrevette a víznevek szívósságát. Magyarország régi vízrajza című kétkötetes munkájának előszavában többek között ezt mondja: ...vizeink elnevezései a politikai átalakulásoktól nagyrészt érintetlenek maradtak. A Duna, Tisza, Maros, Szamos, Kőrös, Temes stb. mind oly folyónevek, melyek folytonosságát az avar, hun, római és dák uralmak idejéig szemmel kísérhetni.”*

Marjalakitól ismét: *„Szent István királyunk nagy tettei közé számítják iskolai könyveink az első kolostorok, a tíz püspökség megalapítása mellett pl. a 45 első vármegye megalapítását is. Ez a jóhiszemű, kegyes és glorifikációs célzatú állítás azonban teljesen alaptalan. Én Erdélyi László tanításával tartok. Ez a szinte mikroszkopikus alaposággal és természettudományi módszerrel dolgozó nagy tudósunk, (aki egyébként bencés szerzetes) az Árpádkorról szóló munkájában megírta, hogy csaknem valamennyi vármegyénk meg volt már Szent István előtt is (talán az egy Abaúj kivételével) sőt a legtöbb megye névadó vára, castruma a honfoglalás előtti időkben létesült.”*

Fettich Nándor Népi és kulturális folytonosság a Kárpát-medencében című tanulmányában olvashatjuk: *„A martinovkai lelet által képviselt ezüstkultúra fő hordozói az Attila utáni pontusi hun maradékok... Ezek a hun maradék népek szervezték meg a VI. század közepe táján az Ázsából jövő avarokat és vezették azokat a Magyarországra.”*

Mint látjuk, a hunok nem tűntek el és nem olvadtak be Attila halála után, pedig ebben az írásomban Attila fiairól és utódairól, akikről számos forrásban olvashatunk, itt nem is ejtettem szót.

Attila nem a semmiből jött és nem a semmibe távozott. A Kárpát-medencébe, az őshazába visszatérő elődeitől, Balambértől, Karatontól, Uldintól, Bendegúztól, Rogától egy katonailag és gazdaságilag erős birodalmat vett át, amely nagy nemzetközi tekintéllyel rendelkezett.

A hunok történelemformáló erejét mutatja, hogy a népvándorlásnak nevezett ötszáz évig tartó folyamatot attól az időponttól számítják, (Krisztus után 375-től), amikor átlépték a Volgát, visszafelé tartva a Kárpát-medencébe, és a magyarok hazaérkezéséig, a IX. századig tart. Az ókor végét és a középkor kezdetét pedig attól, amikor Roga unokája vagy dédunokája Odoaker, Itália király lesz 476-ban. Európa államainak többsége vagy a hunok segítségével, vagy a velük való harcokban nyerte el mai földrajzi helyzetét. A hunok nem tűntek el, folytatódtak az avarokban és a magyarokban. Ma is tovább élnek azokban a magyarokban, akik 2004 december ötödikén igennel szavaztak az elszakított országrészekben élő nemzettestvéreink kettős állampolgárságára, és azokban, akik időközben szavazásra érettekké válva igennel szavaznának, ha lenne egy újabb szavazás.

Utóhang

*És nem nevetnünk kell az Attila várát
Az Attila sírját keresőkön
Hanem nekünk is keresnünk kell
Minden nap önmagunkban
Uldint, az ősapát,
Aki visszahozta a hunokat
A Kárpát-medencébe
És négy fiát: Bendegúzt,
Rogát, Oktárt és Ojbárszt,
És unokáit: Attilát,
Budát és Edikont
Mert csak így maradhatunk meg
Hunoknak Hunniában
Mert csak így maradhatunk meg
Hunoknak Hunniában...*

2009 január – március

- Alföldi András:** Leletek a hun korszakból és ethnikai szétválasztásuk (Archeologica Hungarica, 1932)
- Altheim, Franz:** Attila und die Hunnen (Baden-Baden, MCMLI)
- Altheim, Franz:** Hunnische Runen (Halle, 1948)
- A magyar honfoglalás kútfői** (M.T.A. 1900, Nap Kiadó, 1995)
- A nagyszentmiklósi kincs** (Magyar Nemzeti Múzeum – Helikon Kiadó, 2002)
- Anonymus:** Gesta Hungarorum (Magyar Helikon, 1977)
- Aradi Éva:** Hunok Indiában (Hun-idea, 2005)
- Aradi Éva:** Egy szkíta nép, a kusánok (Hun-idea, 2008)
- A Szovjetunió nyugati részének autótérképe** (Cartographia, 1982)
- Az avarok kincsei** (Kiállítás katalógus, Magyar Nemzeti Múzeum, 1986)
- Badiny Jós Ferenc:** Igaz történelmünk vezérfonala Árpádig (Orient Press Kft., 1996)
- Badiny Jós Ferenc:** Jézus király a pártus herceg (Ősi Örökségünk Alapítvány, 1998)
- Bakay Kornél:** Kik vagyunk, honnan jöttünk (Szombathely, 1994)
- Bakay Kornél:** Őstörténetünk régészeti forrásai, I., II., III. kötet (Miskolci Bölcsész Egyesület, 1997, 1998, 2005)
- Balás Gábor:** A székelyek nyomában (Panoráma, 1984)
- Bánosi Béla – Veresegyházi György:** Eltűnt népek eltűnt birodalmak kislexikona (Anno Kiadó, évszám nélkül)
- Baráth Tibor:** A magyar népek őstörténete (Somogyi Zoltán kiadása, 1997)
- Bárdi László:** Az ősi selyemút világa (Masszi Kiadó, 2003)
- Bárdi László:** Néhány figyelemreméltó régészeti párhuzam Belső-Ázsiában (Turán, 2003 március-április)
- Bartucz Lajos:** A praehistorikus trepanáció és orvostörténeti vonatkozású sírleletek (Budapest, 1966)
- Batszajhan, Zagd:** A hunok régészete, néprajza és és története, IV. rész (Turán, 2006, április-június)
- Berecz Sándor:** Magyarország művelődésének története (Gyoma, 1905)
- Bihari János:** A párthusokra vonatkozó ethnográfiai adatok antik források után (Debrecen, 1936, In: A párthusok, Anahita-Ninti Bt., 2001)
- Bíró József:** Atilla, a bölcs király (in: Turán, 2003 január-február)
- Blaskovich János:** Attila városa (Budapest, 1923)
- Bóna István:** Das Hunnenreich (Corvina, 1991)
- Bóna István:** A hunok és nagykirályaik (Corvina, 1993)

- Bóna István – Cseh János – Nagy Margit – Tomka Péter – Tóth Ágnes:** Hunok – Gepidák – Langobardok (Szeged, 1993)
- Borosjenői Kádár István:** Urartu (Püski, 1996)
- Brasinszkij, J. B.:** Szkíta kincsek nyomában (Helikon, 1985)
- Brion, Marcel:** Attila élete (Párizs, 1931, ford: Salgó Ernő, Athenaeum kiadása, évszám nélkül)
- Bosnyák Sándor:** Gyűjtöm a lángot a máglya alatt (Jegyzetek a magyar Napkultuszról, Turán, 2003 november, december)
- Csallány Dezső:** A nagyszentmiklósi aranykincs (Múzeumi Ismeretterjesztő Központ, 1968)
- Csató – Jemnitz – Gunst – Márkus:** Egyetemes történelmi kronológia (Tankönyvkiadó, 1981)
- Csiki székely krónika** (Magyar Ház, 2000)
- Csomor Lajos:** Öfelsége a Magyar Szent Korona (Székesfehérvár, 1996)
- Csornai Katalin:** Négy égtájon barbár csillag ragyog (László Gyula T.K.E., 2007)
- Daczó Árpád (Lukács atya):** Csíksomlyó titka (Csíkszereda, 2000)
- Debreczeni Miklós:** Az ősmagyar írás néhány hazai s oroszországi emléke (Patria Kiadó, 1914)
- Detre Csaba:** Hun szavak, szövegek (in: Körösi Csoma Sándor és a Kelet népei – tanulmányok, K.CS.S. Egyesület, 2005)
- Dobos Gyula – Gaál Attila:** Ozora (2001)
- David-Neel, Alexandra:** Mágusok közt Tibetben (Geopen Könyvkiadó, 1999)
- Diculescu, Constantin:** Die Gepiden, I.Band (Leipzig, 1923)
- Dömötör Tekla:** Germán, kelta regék és mondák (Móra Kiadó, 1976)
- Dümmerth Dezső:** Az Árpádok nyomában (Panoráma, 1977)
- Eliade, Mircea:** Vallási hiedelmek és eszmék története, III. (Osiris Kiadó, 2002)
- Erdélyi István:** A hun rovásírás (Turán, 2001 április-május)
- Érdy Miklós:** A hun lovastemetkezések (Édes Hazánkért Kiadó, 2001)
- Favre, Francois:** Máni, kelet Krisztusa, nyugat Buddhája (L. Nagy Lajos kiadása, 2007)
- Fáy Elek:** A magyarok őshona (Budapest, 1910)
- Fehér Mátyás Jenő:** Középkori magyar inkvizíció (1967, Gede testvérek, 1999)
- Fehér Mátyás Jenő:** A korai avar kagánok (Buenos Aires, 1972, Ménrót Kiadó, 2000)
- Fehér Mátyás Jenő:** Avar kincsek nyomában (Buenos Aires, 1972, Ménrót Kiadó, 2000)

- Fehérné Walter Anna:** Az ékírástól a rovásírásig (Buenos Aires, 1975)
- Fettich Nándor:** Népi és kulturális kontinuitás a Kárpát-medencében a régészeti adatok alapján (A Kis Akadémia Könyvtára, 1943)
- Fettich Nándor:** A szeged-nagyszéksői hun fejedelmi sírlelet, Harmatta János előszavával (M.T.A., 1953)
- Fényes Elek:** Magyarország geographiai szótára, I., II. kötet (Kiadó: Fényes Elek, 1851)
- Fischer Károly Antal:** A hun-magyar írás és annak fennmaradt emlékei (1899, Hétágú Síp Alapítvány, 1992, Hun-idea, 2005)
- Forrai Sándor:** Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig (Antológia Kiadó, 1994)
- Friedrich Klára:** Roga koronája (Östörténeti áttekintő füzet, 1997)
- Friedrich Klára:** Ház a Hídon (2000)
- Friedrich Klára:** Attila ifjúsága (Rovásírással is, 2002)
- Friedrich Klára:** Rovásírás tankönyv és szakköri ötlettár (2003)
- Friedrich Klára – Szakács Gábor:** Kárpát-medencei birtoklevelünk a rovásírás (2003)
- Friedrich Klára:** Roga királyfi (Rovásírással, 2004)
- Friedrich Klára – Szakács Gábor:** Kőbe vésték, fába rótták (2005)
- Friedrich Klára – Szakács Gábor:** Tászok-tetőtől a bosnyák piramisokig (2007)
- Friedrich Klára – Szakács Gábor:** Ősök és írások (2008)
- Gallina Zsolt – Romsics Imre:** A Kalocsai Sárköz régészeti emlékei (Kalocsa, 1996)
- Gárdonyi Géza:** Láthatatlan ember (Móra Kiadó, 1979)
- Gazdag István:** Rómaiak és katolikusok (Magyar Demokrata, 2004/49)
- Götz László:** Keleten kél a Nap (Püski Kiadó, 1994)
- Grandpierre K. Endre:** A magyarok istenének elrablása, avagy a magyar faj nagy elárultatása (Titokfejtő Kiadó, 1993)
- Hampel József:** A régibb középkor emlékei Magyarhonban (IV-X. század, I. kötet, 1897)
- Harmatta János:** A hun birodalom felbomlása (Különlenyomat, M.T.A., 1952)
- Hunyadi Ilona:** Kelták a Kárpát-medencében (Pázmány Péter Tudományegyetem, 1942)
- Huszka József:** Turáni Magyar Ornamentika (Nyers Csaba kiadása, 1996)
- Iordanes:** Getica (Közreadja: Kiss Magdolna, 2004)
- Ipolyi Arnold:** Magyar Mythológia (1854, Európa Kiadó, 1987)
- Jacobi, Bernhard:** Beszélő kövek (Gondolat, 1968)

Jerney János: Magyar nyelvkincsek Árpádék korszakaiból (Pest, 1854)

Jordanes: lásd Iordanes

Jugoszlávia autótérképe (Cartographia, 1989)

Juhász Vilmos: Nagy hódítók (Béta Irodalmi Társulat, 1942)

Kádár István: Urartu (Püski, 1996)

Kálti Márk: Képes Krónika (1358, Európa, 1986)

Kárpáti Gábor Csaba – Kertai Zalán: Hunok-magyarok (Hun-idea, 2004)

Képes politikai és gazdasági világtlasz (Kartográfiai Vállalat, 1978)

Kézai Simon: Gesta Hungarorum (Kézai Simon Magyar krónikája címen: Magyar Ház Kiadó, 1999)

Kiszely István: A svájci „hun völgy” (Magyarországi Unitárus Egyház Kiadása, 1996)

Kiszely István: A magyarság őstörténete (Püski Kiadó, 1996)

Kriza János: Vadrózsák (1850, Kritérion, 1975)

Krónikáink magyarul, I., II., Fordította: Kulcsár Péter (Balassi Kiadó, 2006, 2007)

L. Nagy Lajos: A fenséges kert legerősebb fája (Debrecen, 2003)

László Gyula: Vértesszőlőstől Pusztaszerig (Gondolat, 1974)

László Gyula: Emlékezzünk régiekről (Képes történelem sorozat, Móra Ferenc Kiadó, 1979)

Lukácsy Kristóf: A magyarok őselei, hajdankori nevei és lakhelyei (Eredeti örömeny kútfők után, Kolozsvár, 1870)

Magyar Élettér Autóatlasz (Szalóky-Kertész-Szítás, 2005)

Magyarország népeinek története az őskortól a honfoglalásig (Kiállításvezető 1970 tájáról, kiadta a Magyar Nemzeti Múzeum)

Magyarország útikönyv (Panoráma Kiadó, 1978)

Magyarrá lett keleti népek (Panoráma Kiadó, 1988)

Magyarságtudományi Tanulmányok (szerk.: Botos László, 2008)

Makkay János: Indul a magyar Attila földjére (Közdok, 1996)

Marjalaki Kiss Lajos: Anonymus és a magyarság eredete (1929)

Matthews, John: Athur király (Egmont-Hungary Kft. 2004)

Nagy Tibor: A pannoniai kereszténység története a római védőrendszer összeomlásáig (1938)

Németh Gyula: A honfoglaló magyarság kialakulása (1930, Gondolat Kiadó, 1991)

Németh Gyula: Attila és hunjai (1940, Akadémiai Kiadó, 1986)

Nibelung ének (Remekírók sorozat, fordította Szász Károly, 1868)

Nisard, M.: Collection des auteurs latin (Paris, M DCCC LV.)

Obrusánszky Borbála: A nesztoriánus kereszténység (Farkas Lőrinc Imre Kiadó, 2006)

Obrusánszky Borbála: A hunok kultúrtörténete (Farkas Lőrinc Imre Kiadó, 2007)

Oláh Miklós: Hungária (Magvető Kiadó, 1985)

Orbán Árpád: Nimrud király népe (Csíkszereda, 1942)

Padányi Viktor: Dentu-Magyarica (Turul Kiadó, 1989)

Pallas Nagy Lexikona (megjelent 1893 és 1897 között. Elérhető a mek.oszk.hu, valamint Péli Zoltán Gábor <http://www.konyv-e.hu/> oldalán. 1998-ban az Arcanum Adatbázis Kft a teljes művet számítógépre rögzítette és CD-ROM-on kiadta.)

Párducz Mihály: A szarmatakor emlékei Magyarországon, I. (Budapest, 1941)

Pataky László: Gélyse kiskán (Tevan Kiadó, 1966)

Piggott, Stuart: Az európai civilizáció kezdetei (Gondolat Kiadó, 1987)

Priskosz rétor töredékeiből (Magyar Ház, 1999) Lásd még: Szemelvények...-nél

Radics Géza: Eredetünk és őshazánk (1993)

Radics Géza: Mi és a Kárpát-medence (2008)

Ransanus, Petrus: A magyarok történetének rövid foglalata (Európa Kiadó, 1985)

Régi magyar olvasókönyv (Tankönyvkiadó, 1977)

Ribáry Ferenc: Világtörténelem – Középkor: írta Molnár Antal (1881)

Riehl, Hans: Die Völkerwanderung. Der langste Marsch der Weltgeschichte (W. Ludwig Verlag, 1988, Csak a Rogáról szóló néhány oldal került hozzám)

Rózsás János: Duszja nővér (Canissa Kiadó, évszám nélkül)

Röck Gyula: Zsidó volt-e Jézus? (Dombóvár, 1943)

Russwurm, Alexander von Gleichen: Die Siegfriedsage (Stuttgart, 1900 táján)

Sándor József László: Hadak útján (Sándor Könyvkiadó, 2001)

Sebestyén Gyula: A magyar honfoglalás mondái (1904, Magyar Ház, 2001)

Sebestyén László: Kézai Simon védelmében (Nap kiadó, 1997)

Szakács Gábor: A múlt emléke (Magyar Demokrata, 2001/ 51-52)

Szakács Gábor: Kelták a Csepel-szigeten (Magyar Demokrata, 2004/49)

Szakács Gábor: Attila sírja (Magyar Demokrata, 2005/45)

Szakács Gábor: Több, mint szobor (Magyar Demokrata, 2006/6)

Szakács Gábor: A keleti kapcsolat (Magyar Demokrata, 2006/19)

Szakács Gábor: A hun üst titka – áldozat vagy áldomás (Magyar Demokrata, 2006/27)

Szakács Gábor: Európa legősibb műveltsége (Magyar Demokrata, 2006/41)

Szakács Gábor: Attila fapalotája (Magyar Demokrata, 2006/ 51-52)

Szakács Gábor – Friedrich Klára: Attila ifjúsága (Történelmi zenemű, 2002)

Szász Béla: Hunok története Attila nagykirály – Bakay Kornél jegyzeteivel (1943, Gede testvérek Bt. 2001)

Szegedi Csanád: Magyar eredetű keresztnévek teljes tára (2002)

Szekér J. Aloysius: Magyarok eredete, a régi és mostani magyaroknak nevezetesebb cselekedeteivel együtt (Pest, 1808)

Szemelvények Priszkosz rhetor töredékeiből (Fordította és magyarázta Szilágyi Sándor, 1904)

Szentkatolnai Bálint Gábor: A honfoglalás revíziója (1901, Püski, 2008)

Szilvay Gyula: A magyar és testvérnépek őstörténete (San Francisco, 1984)

Szongott Kristóf: A magyarok eredete és őslaka (Szamosújvár, 1906)

Thierry, Amadé: Attila történelme (1852, fordította: Szabó Károly, Komár Gábor kiadása, 2001)

Thompson, E. A.: A hunok (1948, Szukits Könyvkiadó, 2003)

Thúróczi János: Magyarok Krónikája (1486, Magyar Helikon, 1978)

Tolnai László: Ősi neveink-aranykincseink (Allprint Kiadó, 2007)

Tolnai lexikon (Budapest, 1926-1933)

Tomory Zsuzsa: Az Arthur legendakör magyar kapcsolatai (A www.magtudin.org honlapon)

Ucsiraltu: A hun nyelv szavai (Napkút Kiadó, 2008)

Varga Domokos – Vekerdí László: Európa születése (Képes történelem sorozat, Móra Ferenc Kiadó, 1977)

Vékony Gábor: Szakíthiától Hungáriáig (Életünk könyvek, 1997)

Vékony Gábor: A székely írás (Nap Kiadó, 2004, 192.)

Viz László: A torinói halotti lepel (Ecclesia Kiadó, 1987)

Wirth, Gerhard: Attila: das Hunnenreich und Europa (Kohlhammer, 1999, Csak a Rogáról szóló néhány oldal került hozzám)

Zajti Ferenc: Zsidó volt-e Krisztus? (Szerzői kiadás, 1922)

Zajti Ferenc: A hun-magyar őstörténelem (1928, Reprint: 2002)

Zajti Ferenc: Magyar évezredek (Budapest, 1943)

Lexikonok, Múzeumok

A hátsó belső borítón és a 36., 89., 106., 122. oldalakon lévő versrészleteket Szakács Gábor: Attila ifjúsága és Pogány imák című történelmi zeneműveihez írtam.

A képek forrásai

Az első és hátsó borítón a szeged-nagyszéksósi hun aranykehely.

Az első borítón a helyreállított, a hátsó borítón a megtalálás állapotában. A képek Fettich Nándor: A szeged-nagyszéksósi hun fejedelmi sírlelet (M.T.A. 1953) című könyvéből származnak.

Első belső borító:

Cikáda: Képeslap a Magyar Nemzeti Múzeumból, fényképezte Dabasi András

Csatok: A Magyar Nemzeti Múzeum régészeti kiállításának vezetője, Kr. e. 400.000 – Kr. u. 804 (2002)

Hátsó belső borító:

Hun üst: Képeslap a Magyar Nemzeti Múzeumból, fényképezte Dabasi András

- 1. kép:** Balás Gábor: A székelyek nyomában (Panoráma, 1984)
- 2. kép:** Varga Domokos – Vekerdí László: Európa születése (Képes történelem sorozat, Móra Ferenc Kiadó, 1977)
- 3. kép:** Bóna István: A hunok és nagykirályaik (Corvina, 1993)
- 4. kép:** Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete (Somogyi Zoltán, 1997)
- 5. kép:** Wess Roberts: Victory secrets of Attila the Hun (Könyvborító)
- 6. kép:** Tolnai lexikon (1927, Keresztények üldözése címszó)
- 7. kép:** M. Kiss Pál: Jankó János (Gyula, 1961)
- 8. kép:** Fettich Nándor: A szeged-nagyszéksósi hun fejedelmi sírlelet, Harmatta János előszavával (M.T.A., 1953)
- 9. kép:** Fischer Károly Antal: A hun-magyar írás és annak fennmaradt emlékei (1899, Hétágú Síp Alapítvány, 1992, Hun-idea, 2005)
- 10. kép:** Kiszely István: A magyarság őstörténete (Püski Kiadó, 1996)
- 10/a. kép:** Fischer Károly Antal: A hun-magyar írás és annak fennmaradt emlékei (1899, Hétágú Síp Alapítvány, 1992, Hun-idea, 2005)
- 11. kép:** Baráth Tibor: A magyar népek őstörténete (Somogyi Zoltán kiadása, 1997)
- 12. kép:** Forrai Sándor: Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig (Antológia Kiadó, 1994)
- 13. kép:** Debreczeni Miklós: Az ősmagyar írás néhány hazai s oroszországi emléke (Pátria Kiadó, 1914)
- 14. kép:** Ráduly János: A rovásírás vonzásában (Korond, 1998)
- 15. kép:** Csomor Lajos: Őfelsége a Magyar Szent Korona (Székesfehérvár, 1996)

- 16. kép:** Russwurm, Alexander von Gleichen : Die Siegfriedsage (Stuttgart, 1900 táján)
- 17. kép:** Az avarok kincsei (Kiállítás katalógus, Magyar Nemzeti Múzeum, 1986)
- 18. kép:** László Gyula: Emlékezzünk régiekről (Képes történelem sorozat, Móra Ferenc Kiadó, 1979)
- 19. kép:** Vékony Gábor: A székely írás (Nap Kiadó, 2004, 192.)
- 20. kép:** Ribáry Ferenc: Világtörténelem – Középkor: írta Molnár Antal (1881)
- 21. kép:** Ribáry Ferenc: Világtörténelem – Középkor: írta Molnár Antal (1881)
- 22. kép:** Tolnai lexikon (1928 – Népvándorlaskor címszó)

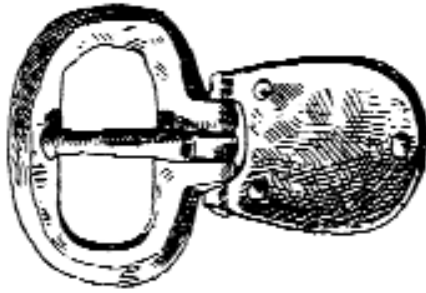
A 3., 6., 38., 49., 68., 70, 74., 85., oldalon lévő korszok, valamint a 118. és 121. oldalon lévő csat Hampel József: A régibb középkor emlékei Magyarhonban (IV-X. század, I. kötet, 1897) című könyvéből származik.

A 35. oldalon lévő csatok képe Bóna István: Das Hunnenreich (Corvina, 1991) című könyvéből származik.

A 117. oldalon lévő cikádák, és a 122. oldalon lévő csat Fettich Nándor: A szeged-nagyszéksósi hun fejedelmi sírlelet (M.T.A., 1953) című könyvéből származik.

*A 2004-ben
megjelent
rovásírásos
mesekönyv
borítója*

ԴԻՎԻԻՆ՝ ԴԻՍԻՆՎ ԿԵԼԻՆՆ՝

ՈՅ ՕԲՊԵՏՈՒԲՎՏՈՒՆ ԴՏԻՄՊԻՆՈ Ե ՅԵՔԵՆՏՈ խԵԼԻՍԻՆԻՎ՝
ԴՏԻՄՊԻ՝ ԵՏԻ ԵՃՔԵ ԼՈՍՍՋ ՏՎ ԼՈՍՍՋԼՋ ՕՋԻՋԻԿ ՎՔԵ ԼԵՕԵԲԴԻՔԻ-
ԵԿԿԻՎԵ ՈՔԵՄՔԵ ՏՔԵ ՕԲՊԵՏՈՒՆ՝ ԼԵՕԵԲԴԻՔԻՈՅ ՋԵԼԵՆԻԿՏՈՒՆ
ԵԵԻ ԷՔԻԻՎ ՊՔՕՋԵՊՔԻՔԻԿԼԵ ԽՏՊԻ՝ ԸՄՄՔՊ Ե խԻՏԻԵՎՏԵՊՔՊ
Ե ՕՔՎՔԻ-ՈՇԵԵԻ խԻՏԻԵՎՏԵ ԵՏԵՍԿԻ ՏՔՕԻ՝ Ե ՈՄՎԵԿ-ՈՇ-

ՊՔԻԻ-ՎՔԻՏՕ՝ ԻՕԻՔՕ՝ ՋՔԻՄՊՏՕ՝ ՕՄՈՒՏՕ՝

ՏՏՕ ԻՄՄՄՎՏՎՏՏՔՕ ԷՔՎՏՎՏԻ ՏՎ ՊՔԻՔՎՔՔԻՏՎՏԻ (ՎՔՔԻՆՈ՝ ՕՔ-
ՎԵՊԻՆՎԵՎԻ ՏՎ ԷՏՊԻՏՈՒԻ ԼՔՕՏԻՏՔՕՏԻ՝ ԵՎԵՆԻՄՔԻՔԵ Ե ՎՔԻՅԵ-
ԵՊԵԿԻ ԼՔՔԵԵԿԻՔԵ ԵՔՎ Ե ՕԵՆԵԿ-ԵՔԻՔՏՏԵԻ ՋՄՏ խԻՏԻԵՎՏԵ
ԼՈՍՍՋՋՋՋՋ-ՔՔՔ ԵՔՎՋԵՊԻ՝ ԻՎՔՔ ԻՋՄԻԻ ԻՔՔ՝ խԼԻ ՄԵՔ խԼԻ ՏՄ
ԼՈՍՍՋԼՈՍ ՏՎ ԼՈՍՍՋՋՋ ՕՋԻՋԻԿ ՕՔԻԿՊԻ ՋԵԵԵՎՏԵՆԵ ՏՎ ԵԻՄՔՊ
ՊԵՏ ՄՔԻԿ ԻՏԻՔ՝ Ե ՊՔԻՔՎՔՔԻՏՎ խԻՊԻՏՏՎՆՎ ՏԻԻՔՕՏՔՔՔ՝ ԻՏՎԵ
ՎՔՄՄ ՕԵՆԵՎ ՊՔՔԻՔՎՄՄԻՆՎ ԻՄՄՄ ՕԵԿՏԵԻ ՄԵՊՊԵՎՕՏԻՅՎ-
ՈՄԻԻՔ ԼՈՍՋ ԿԵԼՏ ՏԻՔ ՄԻՊԵ Ե ՕԵՆԵԿ-ԵՔԻՔՏՏՔՔ՝ ՊՔՎԻՔ-
ԻՔՎՔ՝ ԵՅՔՕ Ե ՕՏԵԻ (ԵՔ ՕԵՊԻՔՊ ԵՊ ՏԻՐՕԻ ԼՔՏՎՔԻԻՎ ԼՔԻՔԻԻ՝
ՎԵՊԻՆՎԵՎԻՊՎ ՏՎ ՕԵԿՏԵԻՊՎՎ ԷՈՔՎ խԻՏԻԵՎՊԵԿ ՕԵՏԿԻ
ՄԻՊԵՕՏՎՊԵՊՎՆ ԷՔՏՏՏԵ ԼՈՒՊԵՆԻՏՊՎՆՄԵՊ՝ ԵԿԿԻՎ ԷՔ
ԻՏՎԵ ՏԻԻՔԵ Ե ՕԵՆԵԿ-ԵՔԻՔՏՏԵ ՄԼԻՆ ԷՔՔՎԻՏՎՔ՝ ԼՔՎԼՔՎ

ጳጋጥ ፀጽጥተከዐዛዩ ኑ ጸጠር ተህገደርዐ
 ረግገጸርዐ ጠከኑ ተህግህህህርክ ለርርተ
 ለኮጠርገተ ተጸህርህ ሠተጸኮ ዐጸደሃደህ
 ረቱ ጸርህ ሰግ ጸርህተ ኮህ ተተዐ ህርዐርዐግ

[illegible]

Friedrich Klára előadásai

Általános ismeretterjesztő előadások

A rovásírás alapfogalmai és rövid története

(Kárpát-medencei birtoklevelünk a rovásírás)

Elsősorban kezdőknek szóló, a figyelem felkeltését szolgáló, korhatár nélküli tájékoztató

Eltüntetett rovás emlékeink

A rovásírásban és történetében már tájékozott érdeklődőknek szóló előadás, inkább felnőtteknek

Véleménycsokor a rovásírásról

Híres emberek, kutatók, tudósok véleménye ősi írásunkról

A rovásírás tanításának módszere és helyszíni elsajátítása

Korhatár nélküli előadás mindazoknak, akik már egyetlen alkalom után sikerélményt szeretnének elkönyvelni a rovásírás elsajátítása terén.

Tatárlaka titka

Az erdélyi lelettel foglalkozó hazai és külföldi kutatók munkáinak teljes körű összefoglalása, a táblácskákon, valamint a világ más jelentős régészeti leletein található jelek összevetése, az előadó saját megfigyelése.

Megalitok a Tászk-tetőn

Az előadó a Kárpát-medencei „nagy kövek” történetét gyűjtötte össze és helyezi el az európai és ázsiai műveltségekben.

Erdélyi templomok rovásfeliratai és megfejtéseik

Egyelőre még látható rovás emlékeink

Torma Zsófia élete és munkássága

Szakmai előadások

A két K használata

A rovásírás sok fejtörést okozó jelei. Az előadás ennek okára igyekszik magyarázatot találni és tanácsot adni.

A bogárjelek használata

Az előadás a rovásírás e teljesen sajátos jeleit mutatja be és készíteti a hallgatót továbbgondolásra.

Friedrich Klára és Szakács Gábor közös előadása

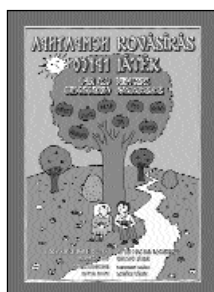
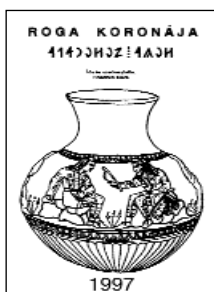
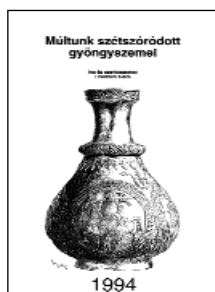
Rovásjelek Tatárlakától a bosnyák piramisig

A Kárpát-medence és a visokói Nap piramis rovásjeleinek összehasonlítása

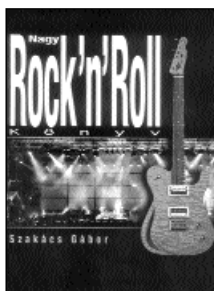
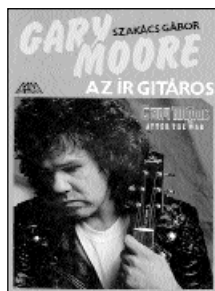
A bosnyák piramisok kutatásának története

Kiadványaink

Szakács Gáborné, **Friedrich Klára**: gyógypedagógus, logopédus, rovársírás oktató-kutató, környezetvédő kiadványai:

Szakács Gábor: író, újságíró, rocktörténész, zeneszerző, dalénekes, környezetvédő kiadványai:

Friedrich Klára és Szakács Gábor közös kiadványai

A Forrai Sándor Rovásíró Kör

postacíme: 1163 Budapest, Sasvár u. 53.

Villámlevél: szakacs.gabor@interware.hu,

Távbeszélő: 403-1086, 06/30/431-1281

Körünk jelképét, pecsétjét Dittler Ferenc vezető építész rajzolta, aki épületek és rovásfeliratok tervezését vállalja. T: 242-6408, 06 (30) 954-5703.

<http://www.rovasirasforrai.hu>

A honlapunkon olvasható írások angol és német fordításáért köszönet Bartha Károlynak, Botos Margaretnak, Habedank Mariannának és Berndnek, Noszkyne Nemes Piroskának és Tomory Zsuzsának.

A 2003-ban megjelent Kárpát-medencei birtoklevelünk, a rovásírás c. könyv tartalma

Előszó	5
Friedrich Klára	
A magyarok legrégibb és legértékesebb kincse...	7
A rovásírás alapfogalmai	17
A rovásírás rövid története és legfontosabb emlékei	25
Thelegdi János és Luigi Ferdinando Marsigli	45
Eltüntetett őstörténetünk	48
A szabályalkotási lázról	59
A két K betű használata	61
Csudabogarak?	73
Kiegészítés Csepregi Ferenc táltos köveihez és palatáblájához	79
A Glozel-i feliratos kövek és csontok	81
Torma Zsófia igazsága	84
Hunok aranya	88
A Margit-szigeti rovásírással	92
Írhatott-e Árpád fejedelem rovásírással?	98
Chemez Farkas kiállításának megnyitója	101
Véleménycsokor a rovásírásról	102
Magyar Karácsony	107
Attila vagy Atilla?	111
Versek az Attila ifjúsága című zeneműhöz – rovásírással	111
Néhány olvasói levelem	123
Szakács Gábor	
A Kárpát-medencei rovásírásversenyekről	132
A Magyar Rovók és Rovásírók Orsz. Szöv. megalakulása	139
Beszélgetések	
Magyar megújulás – Marác László	146
Ideje megismerni a magyar őstörténelmet: Badiny Jós Ferenc	149
Az ősképek világa: Molnár V. József	157
Találjunk két igaz embert: Badiny Jós Ferenc	162
Gilgames, az égi fokos hőse: Marton Veronika	170
A titokzatos táltos kövek	176
Eleink ismerték az őskinyilatkozatást: Lukács atya	180
A múlt emlékei	187
Koppány emlékezete	192
A halhatatlan és változatlan jel: Varga Csaba	197
Volt egyszer egy finnugor...: Béres Judit	203
Nyelvében él a nemzet: Molnos Angéla	208
Forrai Sándor, a kortárs rovásírás atyja	214
Arckép – Boros Károly írása	219
Az ősi magyar rovásírás néhány betűsora	227
Ajánlott és felhasznált irodalom	233
Képjegyzék	235
Terjesztők	237
Kiadványaink	238

A 2005-ben megjelent *Kőbe vésték, fába rótták...* c. könyv tartalma

Köszöntő	5
A rovásírás szabályai	6
Friedrich Klára	
Két vers	7
Roga koronája	9
Ház a hídon	26
Tatárlaka titka	48
Kálmán Király varázsgyűrűje	84
Hamisítvány-e a Túróci Fakönyv?	88
A lévai vár rovásírásos alaprajza	95
Házsongárd ösvényein	99
A rovásírás fontossága és néhány jelentős képviselője	108
Rovásírás és diszlexia	113
A rovásírás időszerű kérdései	124
Újabb adatok a két „K” használatához	130
Újabb adatok az Eltűntetett őstörténetünkhöz	135
Újabb adatok az Attila-Atilla névváltozathoz	143
Badiny Jós Ferenc két könyvéről	
Mah-gar, a magyar...!	145
Jézus király, a pártus herceg	147
Magyarországon nincs hivatalos környezetvédelem	150
A bőfőgő narancs	157
Olvasói levelek	160
Pogány imák című történelmi zenemű versei	165
Szakács Gábor	
A rovásírás üzenete	180
Őseink útján	185
Példaképeink üzenik	
Forrai Sándor	188
Dr. Molnos Angéla	189
Csepregi Ferenc	190
Beszélgetések	
A kirekesztett: Andrassy Kurta János	192
A radzsasztáni kapcsolat: Aradi Éva	198
Őstörténetünk a hagyomány: Badiny Jós Ferenc	203
Kelet titkai: Bárdi László	205
A festőművész: Bodó Sándor	210
Az Irgalom rendje: Bulányi atya	215
Aki a Napisten fényét követi: Dudás Rudolf	220
Hadsereg civilben: Erdős László	224
Hőseink emlékére: Erdős László	230
Camonik és etruszkok nyomában: Gondos Béla	234

Üzenet Égiekhez és Földiekhez: Gyenes József	239
Mese és valóság: Kabay Lizett	244
Az értékmöntő: Laki Károly	249
A rézdomborítás mestere: Nyers Csaba	255
Magyar földrajzi nevek a világtérképen: Simon Endre	260
A küldetés: Tokay Rozália	265
Boldog Özséb nyomdokain: Vince atya	270
Palócok Társasága: Z. Urbán Aladár	275

Tudósítások

Nyíró József öröksége	278
Múltunk fényképei	280
Halld Magyarországot!	282
A Bocskai kriptá titka	287
A csángók kálváriája	291
Ahol megtört a jég	295
Őfelsége a Szent Korona	298
A király palotája	302
Nem mind arany, ami fénylik	307
A magyar nyelv védelmében	312
A Képes Krónika rejtélye	316
A rovásírásversenyekről	321

Kiadvány értékelések

Az elpusztíthatatlan írás – Írástudó c. újság	327
Szellemi óriás (videó) – Zajti Ferenc	327
Őstörténetünk hősei (könyv) – Kertai Zsolt	328
Ókori személyi igazolvány (könyv) – Marton Veronika	329
Olvasói levelek	330
Nincsen uráli finn-ugor nyelvcsalád	331
Szakirodalom	332
Kárpát-medencei birtoklevelünk... tartalomjegyzéke	333
Kiadványaink	334
Forrai Sándor Rovásíró Kör	336
Terjesztők	337
Köbe vették	338

A 2007-ben megjelent *Tászkok-tetőtől a bosnyák piramisokig* c. könyv tartalma

Köszöntő	5
A rovásírás ábécéi, szabályai	6
Wass Albert befejezetlen verse	7

Friedrich Klára

Megalitok a Tászkok-tetőn	8
A rovásírás feltételezett jelképrendszere	50
Rovásírás, runaírás	69
Egy avar orsókarikáról	73
A kijevei felirat	75
Újpesti rovás emlékek	78
Szentkatolnai Bálint Gábor megfektetése a Nagyszentmiklósi Kincsről	80
Pótnyomozás a kiskunhalasi rovásírásos pálcák ügyében	84
A rovásírás szó védelmében	91
Kőbe vésett bocsánatkérés	97
Rovásírásunk tovább élése mesterjegyes címereken	102
Az Arvisura egy magyarellenés gúnyirat	104
Hír: Nagy barbár fesztivál színhelye lesz Magyarország	107

Újabb adatok

a Tatárlaka titkához	109
a két K betű használatához	112
a Túróci Fakönyvhöz	116
az Attila-Atilla névváltozathoz	117
a Magyar Karácsonyhoz	119
környezetünk állapotához	120

Könyvajánlók

A hun-magyar írás	123
Az ősi magyar rovásírás és mai alkalmazása	124
Megfűjták Lehel kürtjét	125
Rokonszenves rokonság	125
Rejtjel, rovásjel	126

Szakács Gábor

Beszélgetések

Angela Marcantonio: A finnugor elmélet végnapjai	127
Bencsik András: Ha látod a múltat, ismered a jövőt	132
Józsa Judit: Magyar nagyasszonyok	139
Kocsi János: Attila fapalotája	141
Kovács János: Ha nem lenne, ki kéne találni	145
Mario Alinei: Etruszk, azaz magyar	147
Novák Tamás: Arckép	152
Pej Kálmán: Több, mint szobor	157
Radics Géza: Aki közel járt a halálhoz	159

Tudósítások	
Attila sírja	164
Csak az kell, ami a miénk volt	170
Mária országa	174
A tétovázás bére	178
A fejedelem	182
A keleti kapcsolat	187
Piramisok Boszniában	192
A piramis gyomrában – A múlt üzenete	196
Semir Osmanagic: A piramiskutató	201
A hun üst titka – Áldozat vagy áldomás	205
Költő és hadvezér – Megtalálták Zrínyi várát	209
Tatárlaka titka	213
Bocskai István – A valóságlátó politikus	217
Európa legősibb műveltsége	221
Gloria Victis – Dicsőség a legyőzötteknek	226
Beszédes kövek	229
„Esztergomi falra festett oroszlánok...”	233
Padányi Viktor – A nemzetben gondolkodó történész	237
Yotengrit és a valóság	239
Szigetvár védőiért szólt a harang	246
Az EMP jel titka	250
Gazdag István – Nemzetféltő őseink	254
Kun Ágota – Pogány imák történelmi nagyjainkhoz	256
Könyv-, CD-, kiállítás- ajánlók	
Gönczi Tamás: A rejtelmes 'sziget'	258
Józsa Judit: Ihletadó asszonyok	258
Nyíró József: A székek végzete	259
Orbán Éva: A bolsevik aljasság	260
Szőke István Atilla: Gondolatok a Pilisről	261
Tarics Péter: Búfelejtő dallamok	261
Z. Kárpát Dániel: Élhető Magyarország	262
A rovásírás versenyek	263
A Rovásírásverseny vendégkönyvéből	266
Friedrich Klára előadásai	269
Kiadványaink	270
Kárpát-medencei birtoklevelünk, a rovásírás (Tartalom)	272
Kőbe vésték, fába rótták... (Tartalom)	273
Ajánlott szerzők, művek, újságok	275
Terjesztők	276
Forrai Sándor Rovásíró Kör	277
A Forrai Sándor Rovásíró Kör Napja	278
A honlap hírei	280
Képek a bosnyák Hold piramisról	281
Rovásírás olvasógyakorlatok	283

A 2008-ban megjelent *Ősök és írások* c. könyv tartalma

Előszó - Szakács Gábor	5
Két rovásírás betűsor	6
Friedrich Klára: Vers rovásíró gyerekeknek	7

Friedrich Klára

Torma Zsófia, egy asszony a magyar régészet szolgálatában	8
Papok és tanítók a rovásírás fennmaradásáért	25
Forrai Sándor munkássága	40
A Kárpát-medence legrégibb rovásírásos emléke	45
A Kárpát-medence, a bosnyák piramisok és Glozel	47
A bosnyák Nap piramis jeleinek néhány párhuzama	53
Feltételezéseim a bosnyák piramisokkal kapcsolatban	56
Rovásírás és balkezesség	59
Kőkori játéktárgyak	69
Betiltott jelképek	75
Az Ég fiai	84
A Phaisztoszi Korongról másképpen	95
Hogyan játszottunk a 3600 éves Phaisztoszi Koronggal?	101
Rovásfeliratos, madár alakú tárgy Pomázról	102
Torma Károly cserepei	105
Rovásírásos lándzsavég	109
Rovásírás Mátyás király korában	116
Táltosok hagyatéka	122
Egy mángoló "olvasása"	129
Még látható rovásemlékeink	131
A székelyderzsi téglá rovásfelirata	138
Újabb adatok a két K betű használatához	140
Újabb adatok a "Csudabogarak"-hoz	144
Újabb adat a Tatárlaka titka című íráshoz	151
Újabb adatok a Megalitik a Tászok-tetőn című íráshoz	152
Emlékezzünk Ajtony vezérre!	160
Károly Róbert aranyforintja	161
A Szkíta-Hun-Pártus-Avar-Magyar Nemzeti Örökség Díjról	163
Dr. Fodor Ferenc kéziratáról	168
Nyugdíjasok	171
Szegény magyar nyelv!	173

Szakács Gábor

A kortárs rovásírás Atyja	174
Rovásírásversenyek - elődöntők	177
Szakedolgozatok a rovásírásról	179
Beszélgetés Semir Osmanağiccal	182
Jelentés a piramisból	188
Piramis vagy a természet csodája?	193
Tájékoztató a bosnyák piramisokról	198
Beszélgetés Tomory Zsuzsával	200
Michelangelo Naddeo az írásbeliség bölcsőjéről	206

Rovásírás és Unicode	210
Dobó István nyomában	214
Dobó István újratemetése	219
Marsigli, Magyarország fölfedezője	223
Akit háromszor temettek: Janus Pannonius	227
Baranta, a magyar harcművészet	231
Élő rovás	235
Rovásfeliratos helységtáblák	237
Rákóczi él	244
A Rákóczi él lemez támogatói	249
Göncziné Orbán Ildikó: Búcsú Molnos Angélától	252
Kormos Krisztián: A kiskunhalasi rováspálcák	254
Rovásírás olvasógyakorlatok	258
Friedrich Klára: Utószó	271
A Forrai Sándor Rovásíró Kör	275
Friedrich Klára és Szakács Gábor előadásai	277
Kiadványaink	278
Terjesztők	279
A 3 könyv tartalomjegyzéke	280

Hun rézüst az V. század
első feléből, Roga korából
(Hőgyész-Kaposvölgy)

Folyóparton homokba írták
Hegytetőről kiáltották
Kőbe vésték, fába rótták
Esőbe sírták, szélbe súgták
Börtönfalakon kopogták

Mert a múltad el nem veszhetett
Megtartották erős kezek

04YH1 4X0330X 30YH413030
04Y40Y1410 12H2Y3Y#3X
04Y40H 4X40 ,02Y13M 3X20
04Y111 3X131 ,04YH11 3X213
04Y1330 30041403KYHKX

Y43Y3X13M 33 13 14Y111 4 YH33
03H30 12H3 04Y40YH4Y133

Roga hun király
érdeme a Kárpát-medence
újra egyesítése, teljes vissza-
foglalása Pannonia visszacsatolásával.
Attila egy gazdaságilag és katonailag
erős birodalmat kapott tőle. Roga 418
és 420 között került hatalomra és mivel
434-ben meghalt, igen rövid idő, 14 vagy
16 év alatt teremtetten meg a Kárpát-me-
dencei hun birodalom gazdasági és poli-
tikai tekintélyét. A Kelet-római birodalom
adózott neki, a Nyugat római pedig lekö-
telezettje volt.

9 789630 669836